

Jaarverslag
195

Stichting
Collectieve
Propaganda
van het
Nederlandse
Boek

extra's te ondernemen. Het leek een goed idee om daarbij het vizier te richten op de jongste generatie volwassen lezers. Toen na ontvangst van het manuscript bleek dat Leon de Winter in *Serenade* beschrijft hoe oorlogsherinneringen doorwerken in de belevenissen van mensen van nu, ontstond het idee om het geschenk cadeau te doen aan alle leerlingen die dit jaar eindexamen deden. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen bleek bereid om via een subsidie de uitvoering van dit voorname mogelijk te maken. Zo kon de CPNB van *Serenade* naast de boekhandelsoplage een extra oplage laten maken van in totaal 280 000 exemplaren. Deze boeken vonden hun weg naar eindexamenleerlingen van alle vormen van volledig dagonderwijs voor jongeren: Mavo, Havo, VWO, MBO – en na enige extra overweging ook naar die van het VBO. De distributie naar de scholen verliep via de plaatselijke boekwinkels.

Het was een omvangrijke operatie die, ook vanwege de korte tijd die ervoor gegeven was, een zwaar beslag legde op het CPNB-bureau. In totaal ging het om 3 168 scholen die benaderd moesten worden voor een opgave van het aantal examenleerlingen. Een gering aantal scholen van orthodox-christelijke signatuur antwoordde daarop op toezending geen prijs te stellen. Dit vanwege reserves tegen de inhoud van *Serenade* dan wel tegen De Winters taalgebruik. Gezien de omstandigheid dat er sinds jaar en dag een klein aantal boekverkopers is dat om vergelijkbare redenen ervan afziet het Boekenweekgeschenk te bestellen, was dit niet verbazend.

De zestigste Boekenweek leverde ook nog aanleiding voor iets anders, namelijk voor een extra feestelijke aanpak van het jaarlijkse Boekenbal. Na vier bals in de Amsterdamse Stadsschouwburg was het nu het Koninklijk Theater Carré dat op dinsdag 14 maart de rode loper uitrolde voor een bevrijdend feest, waarop voor de verandering weer eens alle relaties van de CPNB aanwezig konden zijn. Freek de Jonge bracht de stampvolle zaal tot enthousiasme met zijn speciaal samengestelde programma *De Ob-getuige*. Aan het feest dat daarop losbarstte, werd meegewerkt door de New Metronome Bigband, Clemens van de Ven & Sjoerd van Bommel, Stormy Weather, Reinier Sijkens, Di Gojim, Kopzorg, djJust en De Stijle, Want... Vrij Nederland bood alle feestgangers een instant-camera aan.

De media-belangstelling voor het Boekenbal lijkt nog elk jaar toe te nemen. Naast cameraploegen van NOS, RTL en AT5 was er een rechtstreekse uitzending van het magazine Kunstmest uit de artiestenfoyer. Op 19 maart zond de VPRO een registratie van het optreden van Freek de Jonge uit.

Na jaren van toenemende drukte in de winkels leverde deze Boekenweek een zekere stabilisering op. Het thema van dit jaar, enerzijds ten zeerste op zijn plaats, anderzijds niet optimaal feestelijk, speelde daar een rol in. De noodzaak om het bezoek aan de boekwinkels gedurende de tweede week van de Boekenweek gericht te stimuleren, kwam des te duidelijker aan het licht.

Kinderboekenweek

4 T/M 14 OKTOBER

De Kinderboekenweek heeft tot doel om, via een gemeenschappelijke inspanning van scholen, bibliotheken en de boekhandel, kinderen in de basisschool-leeftijd met het boek en het lezen in aanraking te brengen. Het jaarlijkse thema van de Kinderboekenweek dient daarbij om meer samenhang en daarmee meer effect te geven aan de activiteiten waarmee alle betrokkenen invulling geven aan de Kinderboekenweek.

Nu ook de herfstvakantie gespreid is, is het niet meer mogelijk om bij het vaststellen van het tijdstip van de Kinderboekenweek daarmee rekening te houden. Voortaan zal de Kinderboekenweek beginnen op de eerste woensdag van oktober. Aangezien in het verslagjaar deze datum samenviel met Werelddierendag, was het thema voor de 41ste Kinderboekenweek snel gevonden: *Beestenbende!*

De beide CPNB-uitgaven sloten daar naadloos op aan. Hoofdpersoon in het Kinderboekenweekgeschenk *Bom-baaj!* van Els Pelgrom is een hond, die in het prentenboekje *De kat van Jan*, van de hand van Harrie Geelen, behoeft geen nadere introductie. Het geschenk, met tekeningen van The Tjong Khing, verscheen in een oplage van 228 000 (vorig jaar 231 600) en het prentenboekje in een oplage van 82 500 (vorig jaar 84 900) exemplaren. Harrie Geelen tekende ook het gezichtsbepalende *Beestenbende!*-affiche.

De opening vond plaats in Paradiso in Amsterdam, waar de reusachtige Beestenbende-banier zich maar ternauwernood liet ontrollen. Hans Hagen en Erik Karsemeijer brachten een verkorte versie van *Maliffen de wolf*, een vertelling in woord en klank waarmee zij gedurende de Kinderboekenweek een toernee door het land maakten. Tweehonderd als dieren geschminkte kinderen hadden een prima middag. Onder andere het Jeugdjournaal deed er verslag van.

Dé nieuwe ontwikkeling van 1995 was de komst van een aparte voorleescampagne. Om het nut van het voorlezen onder de aandacht te brengen van ouders met kinderen in de voorschoolse leeftijd, kwam de CPNB tot uitgave van *De Voorleesgids*, een full colour brochure van 28 pagina's vol met praktische voorleestips en 150 leverbare voorleesboeken, op leeftijd gerangschikt. De gids werd hecht met de Kinderboekenweek verbonden door een actie rond zestien Beestenbendevoorleesboeken.

De gids verscheen in een oplage van 700 000 exemplaren en werd verspreid via peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, consultatiebureaus, boekwinkels en bibliotheken. Ook werd de gids bijgesloten bij het oktobernummer van Ouders van Nu. De hoge oplage kon gerealiseerd worden dankzij sponsor Roosvicee en dankzij een subsidie van het ministerie van OCenW op advies van Stichting Lezen. Een enquête onder de verspreiders van *De Voorleesgids* leverde overwegend zeer enthousiaste reacties op.

Uitvloeisel van de komst van *De Voorleesgids* was dat de jaarlijkse *Kinderboekenmolen* zich met ingang van 1995 niet meer hoefde te richten op kinderen tot 6 jaar. Dit leidde tot een afslanking van de omvang, waarbij de be-

mene boeken werd de klanten de thriller *In de val* van Dean Koontz in het vooruitzicht gesteld. De boekhandel toonde veel vertrouwen in de nieuwe opzet en bestelde 323 000 exemplaren.

Een andere verrijking van de Maand van het Spannende Boek was de reeks STER-commercials die vanaf 31 mei werd uitgezonden, 34 uitzendingen in totaal.

Het startschot voor de Maand werd op 18 mei gegeven met een persontbijt in het Amstel Hotel te Amsterdam, waar Philip Freriks een rechtstreeks telefonisch interview had met Dean Koontz in Los Angeles.

Ook de huis-aan-huiskrant sloeg zijn vleugels verder uit. De krant werd verrijkt met redactionele artikelen en groeide in omvang van 16 naar 24 pagina's. Opnieuw werden ruim een miljoen exemplaren verspreid, waarvan een gedeelte als bijlage van De Telegraaf.

De ervaringen met de Maand van het Spannende Boek in deze vorm bleken gunstig. Een boekhandelsenquête wees uit dat meer dan de helft van de deelnemende winkels over de maand juni een omzetplus gerealiseerd had, zowel in spannende als in algemene boeken. Bij één op de vijf winkels was deze plus zelfs meer dan tien procent.

Ook Vlaanderen haakte weer in op de Maand.

Het boek als cadeau-artikel

Plannen om voor Vaderdag tot collectief adverteren te komen, bleken niet uitvoerbaar wegens tekortschietende interesse van uitgeverszijde. Wel lukte het opnieuw om een collectieve campagne te realiseren in de periode voor Sinterklaas. Werd de campagne van vorig jaar ondersteund door een aanzienlijke dotatie van de GAU, dit jaar werden de plaatsingskosten volledig gedragen door de deelnemende uitgeverijen. De CPNB bekostigde de productie van de advertentie. Op een hele en een halve pagina, op achtereenvolgende dagen geplaatst, verschenen in full colour 42 titels – en de Boekenbon. De advertenties verschenen in De Volkskrant, De Telegraaf en NRC Handelsblad en bij wijze van extra ook in Trouw en Het Parool.

Ik heb al een boek

Tot en met einde mei presenteerden Aad van den Heuvel en Martin Ros wekelijks *Ik heb al een boek*, door de KRO uitgezonden op woensdagavond van half acht tot tien voor acht. De CPNB ondersteunde deze uitzendingen met advertenties, afwisselend voor het Boek van de Week en voor de Tip Vijf. Aldus werd het publiek nog eens herinnerd aan de korting van f 2,50 die een week lang voor ieder Boek van de Week gold. De advertenties verschenen de dag na elke uitzending in De Telegraaf, De Volkskrant, het Algemeen Dagblad en NRC Handelsblad, mogelijk gemaakt door een extra budget van de kant van de GAU.

Het Centraal Boekhuis bood naast financiële steun voor het programma ruimte op de auto's van de Vervoerscentrale, waarop iedere week het Boek van de Week via stroken gewisseld werd.

De Onderzoeksgroep Kunst, Beleid en Management

van de Rijksuniversiteit Groningen deed in boekwinkels en bibliotheken onderzoek naar de effecten van *Ik heb al een boek*. Daarbij bleek dat één op de tien respondenten die een boek kochten dat in het programma besproken was, aangaven dat boek te kennen vanwege het programma. Daarmee was, na een vergelijkbaar onderzoek in 1991, opnieuw aangetoond dat een programma als *Ik heb al een boek* de verkoop van boeken bevordert. Dit effect bleef evenwel beperkt, omdat de kijkcijfers van het programma bescheiden waren: gemiddeld 175 000 personen.

Alle bij het programma betrokken partijen, de KRO, de Stichting Lezen, het Centraal Boekhuis, het NBLC en de CPNB, tekenden voor de voortzetting van het programma na de zomer. Slechts de actie rond het Boek van de Week, waarvan duidelijk was geworden dat deze te weinig losmaakte in de boekwinkels, kwam te vervallen. Wijzigingen in het uitzendmoment van het programma deden de kijkcijfers gedurende het najaar geen goed.

Boekenweek

15 T/M 25 MAART

De Boekenweek heeft tot doel de positie van het algemene boek in de samenleving steviger te verankeren, door latente boekenlezers aan het bestaan van het boek te herinneren en door meer regelmatige boekenlezers in hun gedrag te bevestigen. Het jaarlijkse Boekenweekthema dient daarbij om meer samenhang en daarmee meer effect te geven aan de activiteiten waarmee uitgeverijen en boekwinkels invulling geven aan de Boekenweek.

De zestigste Boekenweek werd door de CPNB in het teken geplaatst van de herdenking van de afloop van de Tweede Wereldoorlog, vijftig jaar geleden.

Het Boekenweekgeschenk was *Serenade* van de hand van Leon de Winter. De boekverkopers bestelden er 596 000 exemplaren van, waarmee de stijgende trend in de oplage van het geschenk weer werd opgepakt. In 1993 was de oplage van *In de mist van het schimmenrijk* van Willem Frederik Hermans uitgekomen op 582 000, het jaar daarop die van *Transit* van Hella S. Haasse op 566 000 exemplaren. Het aankoopbedrag dat de klant in de boekwinkel recht gaf op het geschenk werd voor dit herdenkingsjaar met een stuiver verlaagd tot f 19,45.

Het thema-essay *Zwarte bevrijding* werd geschreven door Jan Wolkers. Er werden 48 000 exemplaren van gemaakt, die tijdens de Boekenweek vlot werden verkocht.

De CPNB zorgde met het motto *De vijftigste mei* voor een kernachtige verwoording van het thema van deze Boekenweek. In de aanloop naar de meidagen groeide het motto uit tot een algemeen ingeburgerde uitdrukking. Het Boekenweekmagazine *De vijftigste mei* kwam tot stand onder redactie van Ton Anbeek, Judith Belinfante en Ite Rümke. Het behaalde een oplage van 138 000 exemplaren.

Jan Cremer schilderde het speciale Boekenweekaffiche, onopzettelijk een rake verbeelding van wat Jan Wolkers in zijn essay 'een eindeloze Victory Boogie-Woogie van kleurig gebloemde' had genoemd.

De zestigste Boekenweek – reden voor de CPNB om iets

Voorwoord

De CPNB heeft tot doel het lezen van boeken en het boekenbezit te stimuleren. Zij werkt daartoe samen met de auteurs, de bibliotheken en de overheid.

In 1995 vierde de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek de zestigste Boekenweek. Wat in 1930 begon als een nationale boekendag en ruim een jaar later al de naam kreeg van een boekenweek met literair geschenk, mag zich vandaag in een nog steeds groeiende belangstelling verheugen.

Van het eerste Boekenweekgeschenk werden in 1932 32 000 exemplaren verspreid. In 1995 vonden van de novelle *Serenade* van Leon de Winter 876 000 exemplaren hun weg naar de lezers. Dankzij de financiële steun van de staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Aad Nuis, konden 280 000 exemplaren worden afgeleverd bij scholen voor voortgezet onderwijs.

Vele jaren was CPNB een synoniem voor de Boekenweek. Die tijd ligt echter al weer ver achter ons. Welk scala van activiteiten de CPNB inmiddels ontplooit, daar maakt dit jaarverslag gewag van. Een tweetal nieuwe activiteiten willen we evenwel apart noemen.

In het verslagjaar is voor het eerst een actie ontwikkeld ten behoeve van de groep kinderen van nul tot vier jaar. De CPNB stelde met de uitgevers een leesgids samen vol met prenten- en voorleesboeken, die mede dankzij sponsoring van Roosvicee en subsidie van het ministerie van OCenW in 700 000 exemplaren kon worden verspreid: op peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en consultatiebureaus en uiteraard via boekwinkels en bibliotheken.

De professionele wijze waarop de CPNB haar taken opvat en uitvoert, is niet meer denkbaar zonder aanvullende inkomsten, naast uiteraard de financiering door de beide bonden NBB en GAU. Dankzij sponsoring en subsidies slaagt de CPNB erin – zeer gedifferentieerd – de positie van het boek te verstevigen. In 1995 was de CPNB daardoor voor het eerst in staat haar acties stelselmatig met tv-reclame te ondersteunen. Dit gebeurde bij de Maand van het Spannende Boek en de Trouw Publieksprijs voor het Nederlandse Boek – en in 1996 bij de Boekenweek. Marktonderzoek toont aan dat de aanwezigheid op tv een factor van belang is geweest in het succes van deze acties.

Van een andere orde maar eveneens belangrijk is de huisvesting. Door de vorming van het Nederlands Uitgeversverbond werd de vraag urgent of de CPNB met de KNUB mee zou verhuizen naar het adres van de nieuwe bond. Directie en bestuur waren van oordeel dat zowel de positie als het functioneren van de CPNB gebaat was met een herkenbare eigen locatie 'binnen handbereik' van haar vele relaties in de media- en uitgeverwereld. Het bleek voor de CPNB mogelijk om hoofdbewoner van het pand aan de Keizersgracht te worden en zich aldus verhuiskosten te besparen. Business as usual. Het markeert de unieke positie van de CPNB.

Soms lijkt het erop, in maatschappelijke discussies bijvoorbeeld, dat het begrip 'collectief' uit de mode is en iets van vroeger. De boekenbranche is temidden van het vele dat om de gunst van mensen vraagt, bescheiden van omvang. Dit verslag laat zien waartoe collectieve acties, mits

professioneel ontwikkeld en uitgevoerd, kunnen leiden.

Een speciaal woord van waardering is op zijn plaats voor directie en medewerkers van het bureau voor de uitstekende wijze waarop zij de CPNB gestalte geven. Tenslotte mag niet onvermeld blijven de inzet van vele vakgenoten, boekverkopers en uitgevers, die in de diverse adviesgroepen ten behoeve van alle vakgenoten hebben meegewerkt aan de beleidsontwikkeling van de CPNB.

Het bestuur van de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek
Pieter F.M. de Jong, voorzitter

Trouw Publieksprijs voor het Nederlandse Boek

4 SEPTEMBER T/M 26 OKTOBER

De Trouw Publieksprijs voor het Nederlandse Boek heeft tot doel om het boekenaanbod van Nederlandse uitgeverijen in de breedte te presenteren en om lezers de kans te geven hun voorkeur voor een auteur kenbaar te maken.

Voor de negende keer was het publiek in boekwinkels en bibliotheken in de gelegenheid om zijn stem uit te brengen voor de Publieksprijs – met ingang van dit jaar de Trouw Publieksprijs. Het ochtendblad Trouw, dat al vele jaren een speciale Publieksprijs-bijlage uitbrengt, treedt namelijk met ingang van 1995 als sponsor van de Publieksprijs op. Daardoor werd het mogelijk om de actie tijdens de stemperiode te ondersteunen met STER-commercials. In zes verschillende spots noemden steeds drie lezers hun favoriete boek van het afgelopen jaar. In totaal 47 uitzendingen droegen bij aan de toename van het aantal uitgebrachte stemmen tot 26 570 (16 635 in 1994).

Winnaar van de Trouw Publieksprijs werd Adriaan van Dis. Zijn roman *Indische duinen* (J.M. Meulenhoff) verzamelde ruim tien procent van de stemmen. Adriaan van Dis nam op 7 november in het Betty Asphalt Complex in Amsterdam de prijs in ontvangst.

Toen bij aanvang van de stemperiode de Top-100 van de best verkochte boeken van het afgelopen jaar bekend werd gemaakt, was *Indische duinen* ook al als de toptitel tevoorschijn gekomen. De Nederlandse boekhandel verkocht er tot 1 juli 154 000 van. Voor deze Top-100 leverden 41 uitgevers hun verkoopcijfers aan.

Maand van het Spannende Boek

1 T/M 30 JUNI

De Maand van het Spannende Boek heeft tot doel de minder regelmatige boekenlezer tot boekhandelsbezoek, resp. het lezen van een boek te bewegen.

Het was een belangrijk jaar voor de Maand van het Spannende Boek. En wel vanwege de vervanging van het premieboekje met voordeelcheques door een gratis geschenk, naast het Boekenweekgeschenk en het Kinderboekenweekgeschenk het derde cadeau in het actieprogramma van de CPNB. Bij besteding van f 29,50 aan uitgeverij

Leon de Winter.

foto Gerrit Serne

Serenade is een cadeau om blij mee te zijn

In de loopbaan van de schrijver Leon de Winter (41) heeft zich negen jaar geleden een opmerkelijke verandering voorgedaan. *Kaplan* en de boeken die daarop volgden, zoals *Hoffmann's honger* en *SuperTex* verschilden sterk van vroegere romans als *De (ver)wording van de jongere Dürer* en *Zoeken naar Eileen W.* De Winter leek eerst voor een klein publiek te schrijven en mocht op de waardering van de critici rekenen. Sinds *Kaplan* bereikt hij veel lezers, maar heeft een aantal besprekers zich van zijn werk afgekeerd. Goedkoop en plat werden sleutelwoorden in hun recensies. Maar mij bevallen de boeken die De Winter tegenwoordig schrijft wel.

Leon de Winter

Misschien is dit geen literatuur van het meest fijnzinnige soort, maar hier is een knap verteller aan het woord die spanning en gevoeligheid goed weet te doseren. Zijn proza heeft vaart en is het tegendeel van wereldvreemd. Ook *Serenade*, zijn nieuwste publicatie, is weer helemaal een verhaal van nu, met voor de krantelezer vertrouwde zinnen als: „De file was opgelost, de wisselstrook in het midden van de snelweg lag verlaten achter de slagboom.“ *Serenade* is het geschenk voor de boekenweek van 1995, en het is een cadeau om blij te zijn. Weliswaar lijkt het verhaal al te haastig geschreven. Zo zijn er hier en daar zinnen waar je beter niet diep over na kunt denken: iemand riskeert „een verbale emmer rotte vis“ en een muziekstukje klinkt „naar een pan met pruttelende spruitjes“. Maar de lijnen die De Winter in dit verhaal uitzet zijn boeiend. De auteur heeft duidelijk geen routineklus afgewerkt, maar schrijft over iets wat hem persoonlijk aangaat. Wie weet valt dat te verklaren met behulp van de opdracht: „Ter nagedachtenis aan mijn moeder Annie de Winter-Zeldenrust 1910-1994“.

Klankconfectie

Leon de Winter zorgde voor vele verhalen in één. *Serenade* laat zich bijvoorbeeld lezen als een verhaal

over een kunstenaar die zijn roeping heeft verraden. Ben Weiss, de hoofdpersoon, houdt zijn serieuze composities in een la verborgen en verdient veel geld „met klankconfectie voor commercials en voor artiesten en producers die hitmaterie zochten.“ Door de dood van zijn moeder legt hij zich weer op zijn ware taak toe. Het boek is ook een requiem voor een moeder, Anneke Weiss, 74 jaar oud. Haar zoon meent haar heel goed te kennen, maar ontdekt dat hij haar nauwelijks kent. Verder laat *Serenade* zich, zoals het in een boekenweek met het thema 'De vijftigste mei' hoort, lezen als een verhaal over een oorlogstrauma. Anneke is op een wonderlijke manier ontsnapt aan een „treinreis naar het Onbeschrijflijke“, aan het Duitse vernietigingsapparaat. En tevens is dit een schrijnend verhaal over de onmacht van ons allen, volgers van het wereldnieuws, die indringend van al het verschrikkelijks op de hoogte worden gebracht maar niet bij machte zijn er wat aan te doen.

Kanker

Anneke Weiss wil wél wat doen en daarom besluit ze met een groot bedrag richting Sarajevo te reizen. Ze heeft een verhaal gehoord dat sterk doet denken aan haar eigen verhaal. Dat ze ernstig ziek is – kanker – weet ze niet. Maar haar zoon kent de feiten en schrikt daarom hevig wanneer ze plotseling onvindbaar is. Samen met haar nieuwe vriend Fred Bachman, die ze ontmoette in het joodse bejaardenhuis Beth Shalom, gaat hij op onderzoek.

De vele draden van *Serenade* worden vluchtig, maar bekwaam verknoopt. De schrijver zorgt voor avontuur, voor erotiek, voor grote en kleine verrassingen, en legt ons knellende vragen voor. Waarschijnlijk is het niet genoeg om mokkende critici te behagen, maar veel lezers zullen dankbaar zijn voor deze novelle.

H. W.

Leon de Winter: Serenade – 96 pag. / gratis in de boekenweek die gehouden wordt vanaf 15 tot en met 25 maart bij bestelling van tenminste f 19,45 aan Nederlandse boeken – Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, Amsterdam.

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

'De vijftigste mei': zestigste Boekenweek heeft Tweede Wereldoorlog als thema

Boekenweekgeschenk voor eindexamenleerlingen

door Theo Hakkert

AMSTERDAM - Alerste leerlingen van middelbare scholen die na 15 maart hun boekenlijst-tentamen Nederlands nog moet doen, zouden dit jaar goede sier kunnen maken door 'Serenade' van Leon de Winter op hun lijst te zetten, als daar teminste boeken van minder dan honderd bladzijden op mogen. Alle eindexamenleerlingen mavo, havo, vwo en ook mbo krijgen op de eerste dag van de zestigste Boekenweek namelijk een exemplaar van het Boekenweekgeschenk van dit jaar aangereikt en dat is 'Serenade' van De Winter.

De CPNB, de stichting collectieve propaganda van het Nederlandse boek, wil met deze literaire bijdrage jongeren, in het jaar dat we berdenken en vieren dat Nederland vijftig jaar geleden werd bevrijd, aan het denken zetten over oorlog en vrede. Volgens CPNB-directeur Henk Kraima, die overigens een verklaard voorstander is van een verplichte boekenlijst op scholen, is het boek van Leon de Winter daar bij uitstek voor geschikt. „Het boek laat op zo'n glasbeldere wijze zien dat oorlog, elke oorlog, tot het maken van een keuze aanzet; dat het je dwingt om na te denken over goed en kwaad.”

Kraima zei dit gistermiddag in Amsterdam bij de jaarlijkse persconferentie over de Boekenweek, die dit jaar wordt gehouden van 15 maart tot en met 25 maart onder de titel: 'De vijftigste mei'. Voor de gratis boeken voor de scholieren ontvangt de CPNB een subsidie van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen. „Een daad met een cultureel drijf die alom lof verdient,” aldus Kraima.

Het geschenk van Leon de Winter, dat in de winkel gratis wordt verstrekt bij aanschaf van 19,45 aan boeken, kent een onge-

kend hoge oplage. Volgens Kraima hebben 170.000 eindexamenleerlingen van mavo, havo, vwo en mbo recht op het boek, maar ook de boekhandel neemt een recordaantal af: nog eens 596.000 exemplaren. En dat is ruim 200.000 meer dan elf jaar geleden, toen de CPNB koos voor een literair geschenk na jaren van kwakkel en met allerlei cadeauboekjes.

Leon de Winter las gistermiddag een alinea uit 'Serenade' voor. Opmerkelijk is dat hij er bij vertelde pas na inlevering van het manuscript te hebben vernomen wat het thema van de Boekenweek was. Dat de Tweede Wereldoorlog, al is het zijdelings, een rol speelt in zijn novelle, is dus eigenlijk toeval. Maar ook weer geen al te groot toeval, want de Tweede Wereldoorlog is het alles overheersende thema geweest in de Nederlandse literatuur sinds '45.

Een „rustige schatting”, aldus Kraima, geeft aan dat gemiddeld na de oorlog elke maand wel een verhaal, roman of andere literaire uitgave verscheen waarin de oorlog op de een of andere manier voorkwam of een rol speelde. En, zo benadrukte Kraima, ook vele boeken die algemeen gezien wor-

■ Jan Wolkers (l) en Leon de Winter, schrijvers van het boekenweek-essay en het boekenweek-geschenk

FOTO ANP

den als de belangrijkste uit dit tijdvak komen uit de oorlog voort: 'De donkere kamer van Damocles', 'De aanslag', 'Het verdriet van België', enz.

Ook het werk van Jan Wolkers is doordrenkt van de oorlog. Vandaar dat de CPNB Wolkers heeft gevraagd het Boekenweekessay te schrijven, dat zoals eerder gemeld 'Zwarte bevrijding' is gaan heten en tijdens de Boekenweek

in een oplage van 48.000 exemplaren voor 4,95 gulden te koop is. Ook Wolkers was gistermiddag in de Beurs van Berlage. Hij bevestigde dat de oorlog voor hem thema nummer 1 is: „Als je mij op de kop houdt, dwarrelen de voedselbonnen uit mijn mond.”

Kraima greep de gelegenheid aan om enkele noten te kraken. Zo vond hij het verwijf aan de

boekenbranche dat ze financieel profijt wil trekken uit de viering van de bevrijding onterecht. „Herdenken en vieren moeten ertoe leiden dat het denken over oorlog en vrede altijd gaande blijft. Bij dit proces is het boek een niet-weg-te-denken rol toebedeeld.”

Verrassend, want buiten de tekst van zijn toespraak om, was zijn opmerking aan het adres van

de redactie van 'Zoetemeer', de spreekbuis van de Generatie Nix'. De redactie wil op 26 maart, de dag na de Boekenweek, de Tweede Wereldoorlog voor de Nederlandse letteren officieel beëindigd verklaren. (De hoofdpersoon in 'Het uur van lood', het debuut van Nix'er Rob van Erkelens zegt ergens: 'De Tweede Wereldoorlog, is dat niet die film met Bruce Willis?')

Kraima voorspelde dat de oorlog nog velen, zelfs jonge debutanten, als basis voor hun boeken zal dienen. „Omdat denken altijd zal evalueren, boefje geen ziener te zijn om te stellen dat er nog vele boeken geschreven zullen worden die wortelen in de Tweede Wereldoorlog.”

Behalve 'Serenade' en 'Zwarte bevrijding' geeft de CPNB ter gelegenheid van de zestigste Boekenweek ook nog een magazine uit voor een gulden, waar bijdragen in werden opgenomen van Theun de Vries, Adriaan van Dis, Arnon Grunberg, Geert Mak, Louis Ferron, Carl Friedman en anderen en waarin ook een lijst is opgenomen met honderd literaire uitgaven uit binnen- en buitenland met de oorlog als thema.

Een Twents tintje kent de Boekenweek ook nog. Jan Cremer ontwierp het Boekenweek-affiche. Wat regionale activiteiten betreft: Leon de Winter komt op 16 maart signeren bij Broekhuis Enschede en hij geeft lezingen in De Ploeg Varsseveld op 16 maart 's avonds, in Deventer op 24 maart 's morgens op het Geert Grote College, in Amphion Doetinchem op 25 maart 's avonds en op maandagavond 27 maart in Odeon Zwolle.

Scholen weigeren De Winters 'sex en gevloek'

Van onze verslaggever
Stieven Ramdharie
AMSTERDAM

Ooit deugden Hugo Claus en W.F. Hermans van geen kant, nu mag Leon de Winter de toorn opwekken van de behoudende schoolrector. *Serenade* heet thans het duivelse geschrift, zelfs uitverkoren tot Boekenweekgeschenk.

In het Amsterdamse kantoor van CPNB-directeur H. Kraima wordt de novelle *Serenade* omschreven als een 'boek over de oorlog' maar op de Veluwe denken ze er heel anders over. Want het is een fout boek, werk dat de christelijke jeugd in het land onthouden moet worden.

Zo'n 170 duizend exemplaren van *Serenade* moeten op 15 maart bij de scholen worden afgeleverd, bestemd voor alle eindexamenkandidaten van mavo, havo, vwo en

mbo. Een cadeau van minister Ritzen. Maar twee weken voor het begin van de zestigste Boekenweek is de dosis 'sex, erotiek en gevloek' in het boek enkele tientallen directuren van protestantse en gereformeerde scholen, al dan niet aangevoerd door ouders, in het verkeerde keelgat geschoten.

Zo is de kans heel klein dat de honderden leerlingen van het Amersfoortse Lodestein College de novelle binnenkort cadeau zullen krijgen. Rector L. Jansen (54) moet *Serenade* nog lezen. Maar: 'Als het hier dezelfde genre betreft als een van zijn laatste boeken. *Kaplan*, dan doen wij het niet. De Winter berijdt in zijn werk vooral zijn erotische stokpaardjes en daar hoeven we niet voor te kiezen.'

Wat is er nou mis met *Serenade*? Uiteraard niets, vindt de CPNB. Directeur Kraima wordt dezer dagen gebeld door streng christelijke

rectoren met de vraag of het boek wel iets voor hen is. 'Dan zeg ik: Nee. Want als er in zo'n boek op zondag wordt gewerkt, is het al niet goed. Zelfs een omschrijving als 'hemels gerecht' kan niet meer. Dit werk wijkt niet af van andere boeken die we in het verleden als Boekenweekgeschenk hadden. De invalshoek is hier de oorlog, niet sex. Dit is literatuur.'

Dat vond ook rector G. van Middelkoop van de Gereformeerde Scholengemeenschap Amersfoort. Gesteund door de voltallige schoolleiding besloot de rector het boek te bestellen. Maar dat was voordat boze ouders boos aan de lijn hingen. Van Middelkoop (55), op de hoogte van de kritiek van collega's in het land, is nu helemaal omgeslagen. Het is niet de erotiek die hem stoort. Meer de boodschap.

Van Middelkoop: 'We vinden het niet zo geslaagd voor vijftien-, zes-

tienjarigen omdat het boek voortdurend een sfeer uitademt van: 'In het leven maak ik alles zelf wel uit, zonder waarden en normen, zonder leiding van bovenaf.'

'Het is niet de sfeer waarin ik mijn kinderen wil opvoeden en dus ook niet onze leerlingen. Als je als school zo'n boek aanneemt en aanbiedt, dan moet je er ook volledig achter staan.'

Kraima kan zich al lang niet meer druk maken om dergelijke protesten. Want sinds 1984, het jaar van het eerste Boekenweekgeschenk, doet altijd wel een christelijke boekhandel of school moeilijk over de keuze van het boek. Dan wordt weer eens de kerstman te hard aangepakt, wordt het samenwonen gepropageerd of wordt de katholieke kerk onderuit gegaald. Kraima: 'Als de scholen het boek niet willen, dan houdt het op. Elk cadeau mag je weigeren.'

Voor de verontruste rector van Middelkoop en Jansen wordt het dit jaar overigens moeilijk een alternatief te bedenken voor *Serenade*.

Want zelfs in christelijke, literaire kringen is er ruzie. Voor het eerst in vijftien jaar zal het Christelijk Lektuurcontact (CLK), tegenhanger van de CPNB, niet met een eigen boekenweekgeschenk komen.

Het CLK kan het namelijk intern niet eens worden over *De rand van het heelal* van Mance ter Andere. Vooral streng gelovigen uit de reformatorische hoek stoorden zich aan het taalgebruik ('voortuitgepunte borsten') en de wijze waarop de hoofdpersoon, die kanker heeft, met de ziekte omgaat.

Als het aan secretaris C. Vroon van het Christelijk Lektuurcontact had gelegen, was het boek wel gekozen. 'Dit taalgebruik, daar moet je toch doorheen kunnen kijken? We leven in 1995.'

Christelijke scholen weigeren Boekenweekgeschenk

Over liefde schrijven is wat anders dan liefde bedrijven

Door Robin Bruinsma

Hoewelaken/Barneveld – H. Kraima, directeur van de CPNB, windt zich er niet meer over op. De heisa over de nieuwste De Winter laat hem koud. Elk jaar protesteert er wel iemand tegen het gekozen Boekenweekgeschenk. Dat het boek aan alle leerlingen in het laatste schooljaar wordt uitgedeeld, is voor Kraima 'een daad met een culturele durf die alom lof verdient'.

Voor G. Jansen, docent Nederlands op het christelijke Johannes Fontanuscollege in Barneveld, had het niet gehoeven. „Natuurlijk, jongeren moeten meer lezen. Maar met dergelijke boeken lukt dat echt niet. Literair gezien stelt het weinig voor, 't is snel in elkaar geflanst. Over een paar jaar ligt Serenade bij De Slechte.”

Zijn collega H. Lambooij, werkzaam op de reformatorische scholengemeenschap Udemans in Hoevelaken, oordeelt iets milder. „Een aardige vondst van De Winter, een redelijk nieuw en actueel thema. Hij trekt de lijn door naar de oorlog in voormalig Joegoslavië. Helaas sleept De Winter in de tweede de helft de erotiek er met de haren bij, daar daalt hij af naar het niveau van Maarten 't Hart in Droomkoningen. Jammer. Je kunt ook over de oorlog schrijven zonder erotiek. Dat deed Henri Knap zo prachtig in 'De ronde van '43', ook een Boekenweekgeschenk.” Jansen en Lambooij kregen beiden een marker om de gewraakte passages aan te geven. Giftroen en knalgeel. Ze kraakten de valse noten in Serenade. Lambooij is de strengste van de twee censoren. Gij zult zijn naam niet ijdel gebruiken. 'Jezus, Ben...' op pagina 13 treft Lambooij in zijn ziel. 'Om zich in de hemel te legitimeren?' zestien blad-

Nog voordat het in de winkels ligt, heeft een aantal christelijke scholen het Boekenweekgeschenk, de novelle Serenade van Leon de Winter, in de ban gedaan. Zij slaan het aanbod van staatssecretaris Nuis om het werkje gratis aan de eindexamen-kandidaten uit te reiken resoluut af. Zonder het te hebben gelezen. Verslaggever Robin Bruinsma haalde een

paar exemplaren op bij de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) in Amsterdam en liet twee leraren Nederlands Serenade analyseren. „Waarom al die seks en dat gevloek? Dat is nergens voor nodig.”

zijden verderop beschouwt hij als volmaakt verkeerd. „Je hoeft je naam niet te noemen. God weet wie jij bent.” Serenade gaat over Anneke Weiss, een vrouw van 74 bij wie een kankergezwell wordt ontdekt. Haar

zoon Ben durft haar de waarheid niet te vertellen. Anneke krijgt verkering met de hoogbejaarde Fred. Op een dag verdwijnt ze spoorloos. Ben en Fred gaan op zoek naar haar en belanden in Split. De scène in een hotel (pagina 73) doet voor Jansen en Lambooij de deur dicht en maakt volgens hen Serenade absoluut ongeschikt voor de leerlingen van hun school. De Winter schrijft: 'Fred lag naakt op bed terwijl de donkere serveerster op de vloer op haar knieën zat, zijn n. a onaanzienlijke geslacht in haar mond. Haar haren hingen over haar ogen en verhinderden dat zij mij opmerkte. Driftig bewoog ze haar hoofd op en neer, Freds vochtige geslacht met beide handen vasthoudend'.

Pornografisch

Lambooij: „Hier krijgt de erotiek een pornografisch karakter, dit is zonder meer schokkend voor de kinderen op onze school.” Lambooij maakt onderscheid tussen erotiek en seksualiteit. Er over praten doe je niet, dat is het geheim van man en vrouw. „Als je aan iemand vraagt wat hij verdient, krijg je meestal de reactie 'daar heb jij niks mee te maken'. Jouw relatie tegenover anderen bloot geven, gaat nog veel verder, dat doe je gewoon

niet, dat is ongepast.” Voor Lambooij is de liefde beschrijven iets anders dan de liefde bedrijven. Voor hem blijft erotiek in boeken, films

en publicaties taboe, in welke vorm dan ook. „Je kunt en mag de mooiste dingen uit de schepping niet profaniseren.” Jansen reageert minder stellig. „Mits functioneel en smaakvol kan erotiek wat mij betreft

gaan een stap te ver, vooral in zijn woordgebruik. Een oude man, die zich door een serveerster laat bedienen, dat beschouw ik als pornografie, deze orale sekspartij is smakeloos, zeker door de manier waarop De Winter het beschrijft. Ik kan me voorstellen dat ouders van onze leerlingen hierover vallen. Dergelijke passages sluiten niet aan bij de identiteit van onze school.”

In tegenstelling tot Lambooij hekelt Jansen niet alle erotische fragmenten. Lambooij ergert zich groen en geel aan woorden als 'kutziekte', 'geilheid', 'naaien', 'harde tepels' en 'kont', Jansen beseft dat jongeren, de leerlingen van zijn protestants-christelijke school inclusief, dat soort

woorden op straat en klasseavonden heus wel eens zullen gebruiken. Lambooij zet Serenade onherroepelijk op de index. Jansen sluit geenszins uit dat het boek over een paar jaar op de literatuurlijst van het Johannes Fontanuscollege zal staan.

Honderd procent

Waarom weigert de Barneveldse school dan in hemelsnaam (pardon, Lambooij, in vredesnaam) het Boekenweekgeschenk uit te delen? Jansen: „Ik ben niet alleen leraar Nederlands, ik ben ook schooldekaan. In die functie ontvang ik heel veel materiaal, dat niets uitgezonderd grondig wordt beoordeeld. Pas als de schoolleiding ergens honderd procent achter kan staan, wordt het onder de leerlingen verspreid. In het geval van Serenade zijn twijfels gezeten. Door het toch aam de leerlingen te geven, zou de school een verkeerde indruk wekken. In principe worden op dit college wel alle schrijvers gelezen, ook Reve en Wolkers.”

De Hoevelakense scholengemeenschap Udemans (voor voorbereidend beroepsopleiding) beoordeelt, zegt Lambooij, niet de auteurs, maar de titels en inhoud van de boeken. „Wij bepalen wat op school wel en niet mag worden gelezen, dat is onze verantwoordelijkheid. Serenade is te shockerend, te controversieel, niet alleen door de seks, ook vanwege de godslastering.”

Zelf heeft Lambooij Wolkers en Reve gelezen. „Ik moet wel als leraar Nederlands, anders weet ik als ik voor de klas sta niet waar ik het over heb, dan zou ik een lege zak worden. Ik ben inmiddels wel zo ver, dat ik Wolkers niet meer pak, nooit meer. Ik walg er van.”

Niet logisch

Leon de Winter heeft naar het oordeel van de twee leraren Nederlands een matige prestatie geleverd. Jansen:

„Zijn schrijfstijl is helder en zorgvuldig, de zinsbouw is goed en hij schrijft geen woord te veel. Ik weet echter niet waar het over gaat. Het verhaal is niet logisch opgebouwd. Zou het over de oorlog moeten gaan? Dan vind ik er niet in terug.” Lambooij: „Ik kan niet duiden wat hij wil vertellen. Gaat het over de ziekte van de moeder, over on-

verwerkte oorlogstrauma's? De Winter bouwt de thema's niet uit, hij zwalkt en spreekt zichzelf tegen.”

De Winter schrijft: 'Het geordend land, behaaglijk in de avondzon, ontspannen aan een drukke donderdagmiddag, trok zich niets aan van mijn gedachte dat mijn moeder dood op de keukenvloer

...een de Winter sleept de erotiek er volgens de leraren Nederlands Jansen en Lambooij met de haren bij. (Foto bureau Bell)

lag. Of, minder definitief maar vermoedelijk tragischer, ze had een heup of been gebroken en was niet bij machte de burens te waarschuwen'. Lambooij: „De hoofdpersoon, zoon Ben, worstelt met de kanker van zijn moeder, hij vreest haar dood, hij verzwijgt die vreselijke ziekte voor haar. Hoe kan dan opeens in zijn beleving een beenbreuk erger zijn dan het sterven? In hetzelfde hoofdstuk denkt Ben: 'Mijn moeder was volledig hersteld en zou eeuwig leven'. De Winter maakt zo zijn eigen thema plat, hij haalt de spanning er uit." Dat zegt de Neerlandicus Lambooij. Hij, en collega Jansen al evenzeer, kunnen het begrijpelijkerwijs niet laten om ook een literair oordeel over Serenade te vellen. Toch is het in hun ogen lage literaire gehalte van De Winters novelle niet de reden van de afwijzing van het Boekenweekgeschenk. Zij hekelen Serenade, omdat De Winter Bens vriendin typeert als 'mijn vleesgeworden sonate op wier borsten stukjes croissants d'warrelen'. En zijn opdrachtgeefster Ruth, die zich 'aandachtig had gebogen over elke wille-

keurige gulp'. Groen en geel gemarkeerd is ook de zinsnede: 'Toen ze in haar auto stapte, gilde Inge dat ik onbewust op de paddestoel geilde, dat mijn ontkenningen naar gelul stonken aangezien ik de blinde gijzelaar van mijn pik was geworden'. De 77-jarige Fred neemt (op pagina 63) een douche. Ben observeert hem, ziet 'zijn grijze schaamhaar en laag hangende ballen' en neemt hem zijn overspel met de bereidwillige vrouw in het hotel in Split kwalijk: 'Je geeft de eerste de beste serverster wat centen om je snikkel te wassen'. Lambooij: „Door van Serenade het Boekenweekgeschenk te maken, discrimineert de CPNB willens en wetens een bepaald volks-

deel. Duizenden leerlingen worden bij voorbaat uitgesloten van de schenking. Daarmee slaan de CPNB en staatssecretaris Nuis de plank volledig mis." Jansen: „Het ministerie van Onderwijs had dat geld beter aan iets anders kunnen uitgeven." Het zal de auteur zelf een zorg zijn. Met de eenmalige scholenactie wordt de oplage van Serenade met 170.000 exemplaren vermeerderd tot een totaal van 766.000, een aantal waarvan iedere Nederlandse schrijver alleen maar kan dromen. De Winter verkeert in 'de zevende hemel. Onbereikbaar voor een reactie.

De 'zwarte bevrijding' van N

IN Zwarte bevrijding doet Jan Wolkers (69) persoonlijk verslag van de gebeurtenissen rond vijf mei 1945. Hij haalt beelden naar voren die niet alleen te maken hebben met oorlog, de hongervinter en de Duitse besetting, ook de mentaliteit die in Nederland ná de oorlog de kop opstak staat in Wolkers' essay centraal. „Door de Amerikanen dachten we dat een andere tijd zou beginnen, maar dat duurde nog vrij lang. Pas in de zestigste jaren kwam een nieuwe mentaliteit bovendrijven”

Opvallend is dat Wolkers de tijd rond de bevrijding de somberste periode van zijn leven heeft genoemd. Wolkers: „Ja, en ik heb ook gemerkt dat veel anderen dat zo ervaren hebben. Ik was tijdens de oorlog aan het schilderen in Leiden. Toen de hongervinter kwam, moest ik daarmee ophouden. In Nederland hebben we toen aan de rand van het kannibalisme gestaan, dat geloof ik echt. Als die honger een paar weken langer had geduurd... En daarna kwam de bevrijding en ging dat armoedige leven van die jaren dertig gewoon verder. Bovendien werden veel vrouwen ingepikt door al die soldaten. Als je als jongeman een wat macho-achtig figuur was, kreeg je natuurlijk het gevoel dat je niet meer meedeelde. En al die feestjes van die broodmagere mensen en hun opgepoetste tuba's... dat was natuurlijk niet te geloven”.

Volgens Wolkers heeft vooral één gebeurtenis de tijd van na de oorlog 'verpest'. „Die politieke acties. Wat ze daar hebben gedaan is van een botheid en een stupiditeit... En het nocht helemaal niet van Amerika en van de hele wereld niet. Ik kende ook zo'n jongen die toen naar Indië is gegaan. Zijn vader had zich uit een soort rampoche bij de Duitse angelen. En die jongen had op een gegeven moment zo'n WA-pakje aan en was bezig om mensen op te pakken. Na de oorlog heeft hij gevochten in Indonesië en later werd hij in Amsterdams mijn buurman. In Indonesië was een jeep tegen zijn rug gereden. Hij kon alleen nog maar in bed liggen, jenever drinken. Jongen, ik heb daar dingen meegemaakt”.

Wolkers heeft voor zijn essay geprobeerd bepaalde gevoelens van vlak voor en na de bevrijding naar boven te halen. De conclusies kwamen pas later. „Je ondergaat gewoon de dingen. Bij mij had die sombere periode natuurlijk vooral met privé-omstandigheden te maken. Ik kon niet meer schilderen. Later kwam ik terecht op de Haagse Academie, maar dat wist ik toen natuurlijk nog niet. Om Nederland te ontvluchten ben ik vlak na de oorlog liftdend naar Parijs gegaan. Ik had maar een rijksdaalder bij me. En een legertas vol met van die harde scheepsbeschuiten. Ik weet niet meer wat me precies voor ogen stond toen ik vertrok. In Parijs waren hele blokken weggebombardeerd en overall stonden legertenten. De internationale jeugd kwam daar bij elkaar. Parijs was de culturele hoofdstad van de hele wereld. Maar ja, met een rijksdaalder op zak... Ik denk dat ik het daar drie of vier weken heb uitgehouden. Toen ik weer in Nederland was wilde een oom van mij die academie in Den Haag betalen”.

Bloedworst

Zo nu en dan licht hij met hoge uithalen, terwijl hij het weiland achter zijn woning op Texel niet uit het oog verliest. Vooral de hazen eisen de aandacht op, zeker wanneer de beesten rennen. Plotse wijst hij op een rode kat die in de tuin razendsnel in een boom klimt. Het enthousiasme van Wolkers kent op zo'n moment geen grenzen. „Kijk eens, kijk eens”.

Even later... „Ik heb van mijn leven bijna nog nooit een beest doodgemaakt, ik kijk altijd heel goed uit. Maar een keer sprong een pauw zomaar tegen mijn voorruit. En die was op slag dood. Toen moest ik weer aan de oorlog denken, aan dat verhaal dat ik heb beschreven in de verhalen-

Boekenweek 1995 15 t/m 25 maart

'De vijftigste mei' luidt het thema van de Boekenweek, die van 15 tot en met 25 maart wordt gehouden en in het teken staat van de Tweede Wereldoorlog. Jan Wolkers kreeg voor dit jaar van de stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) de opdracht het Boekenweek-essay te schrijven. Logisch, omdat de oorlog in het literaire werk van Wolkers altijd een belangrijke rol heeft gespeeld. In zijn essay Zwarte bevrijding heeft hij niet alleen de oorlog, maar ook de periode ná 1945 beschreven. De beelden die hij naar voren heeft gehaald, zijn weinig rooskleurig. Wolkers: „De bevrijding had niet datgene gebracht waarop veel mensen hadden gehoopt. De jaren dertig gingen gewoon verder en al die mannetjes kwamen weer opdruken. Mensen die de macht hadden, wilden weer terug naar de tijd van voor de oorlog”. Een gesprek in zijn huis op Texel, het eiland waar schilder, beeldhouwer en schrijver Wolkers nu vijftien jaar woont.

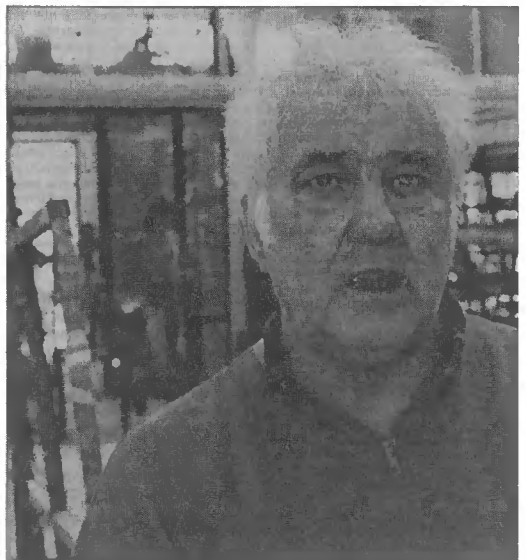
bundel Gesponnen euiker. In de oorlog heb ik een keer een pauw gevangen voor het gezin. Ik wilde een kalkoen vangen, maar plotseling stond ik in de garage met een pauw in mijn armen. En die moest ik plukken, anders wilde niemand dat beest natuurlijk eten. Hij is dus toen als kalkoen opgegeven. Maar zelfs in die kerst van 1944 heb ik niets van die pauw gegeten. Ik kan bepaalde dieren niet eten, zoals konijnen of hazen. Dat is een frustratie uit mijn jeugd en heeft niets te maken met vegetarisme, hoor. Want als we vroeger met kerst een ko-

nijn aten, dan mocht ik altijd een plakje bloedworst hebben”.

„Ik heb ook een keer achter een echaap aangezet, want de boeren hadden aan het begin van de hongervinter gewoon nog hun beesten. Ik had het heel slim bedacht. Ik nam een touw mee, zodat ik gewoon kon doen alsof ik een hond aan het uitlaten was als ik in het donker zou worden betrap. Een andere keer heb ik zo'n grote rozze onderbroek van mijn moeder-meegeomen. Die wilde ik dat beest aantrekken. Als dat schaaap onderweg keutels zou verliezen, zou dat immers een soort spoor kunnen zijn. In het pikdonker heb ik toen die schapen in dat weiland in een hoek gedruken. Ik kon ze bijna niet zien, maar hoorde de alles. En ineens liep zo'n stom beest tegen me aan, dus dook ik er bovenop. Terwijl ik hem te pakken had, trok ik die onderbroek van mijn moeder over hem heen. Dat beest natuurlijk worstelen. En toen merkte ik dat ik een erectie had gekregen. Zo'n warm beest onder je, daar kun je natuurlijk helemaal niets aan doen. Daar schrok ik zo van dat ik dat schaaap weer heb losgelaten. De volgende dag ging ik kijken, en daar stond dat schaaap met die rozze onderbroek in het weiland, met een hele vier van drollen onder zich”.

Wolkere moet even stoppen. Even later: „Ik weet niet wat die boer heeft geschild, misschien wel aan een perverse maniak. Zo iemand die een schaaap wil maaien en vindt dat zo'n beest er vrouwelijk uit moet zien. Alleen de bustehouder was vergeten”.

Duidelijk is dus dat de herinneringen van Wolkers aan de Tweede Wereldoorlog niet alleen somber zijn. Maar: „Er is een beeld

• JAN WOLKERS.

dat mijn hele leven overheerst heeft, dat van die dode soldaat dat ik als jongetje van veertien heb gezien. In Leiden werden de eerste geneuevelde soldaten binnengebracht. Dat was ook voor de eerste keer dat ik een dood iemand zag. Natuurlijk ben ik getekend door die oorlog. Van je veertiende tot je negentiende is de periode die voor je gevoel het langst duurt. Er gebeurt het meest met je eigen onthouwing. En dat heeft natuurlijk bepaalde consequenties voor je verdere leven”.

Hij maakte zijn literair debuut in 1961 met de verhalenbundel Serpentina's petticoat, een jaar later volgde de roman Kort Amerikaanse. In beide boeken speelt de oorlog een vooraanstaande rol. Betekende het schrijven voor Wolkers toen een vorm van verwerking? Wolkers: „Ja, maar dan moet je niet denken aan een soort therapeutische behandeling. Mensen vragen vaak of je met een boek iets van je af kunt schrijven. Nee, dat doe je niet, want je haalt de gebeurtenissen juist naar je toe. Dingen komen veel helderder naar voren als je erover schrijft. En het krankzinnige is dat er eigenlijk niets verloren gaat. Het pakhuis in onze hersens is volgestouwd met beelden en informatie waar geen computer het bij kan halen. En soms gaan ineens afdelingen open waarvoor je niet eens wist dat ze aanwezig waren. Alleen door de dood gaat dat hele netwerk van waarnemingen en gedschten zomaar verloren. Dat

gegeven is sterk in mijn werk aanwezig en dat is ook de reden waarom ik dingen vast heb willen leggen”.

Wat betekende het schrijven van Zwarte bevrijding voor Wolkers? „Zoals het is geworden, stond het mij precies voor ogen. Dus ik wist hoe moeilijk het schrijven zou zijn, want ik wilde niet in het gewone getheoretiseer blijven ateken. Het is een essay dat naar filmisch gehoren. En zijn bepaalde beelden en associaties blijven hangen, en die zijn zo goed dat je ze niet kunt bedenken. Er is tijdens het schrijven natuurlijk wel een soort krankzinnig ra-

(Advert

HARKEMA'S BO

Kerkbrink 35-39, (1211 BW F)
Telefoon 035

Michel van der Plas - vader

Biografie van een kunstmans-schrijver
Van deze biografie bent ik diep onder de indruk
- Harry G.M. Fricke
Van der Plas heeft een boek geschreven dat en eruditie van de hoofdperson Thijm even
- Jan Bank in NRC Handelsblad

gehouden. 712 blz.: f 79,50
UITGEVERI

(Advertentie)
Boekenweek 1995
Literaire avond
„De vijftigste mei”
Kasteel Groeneveld, Baarn

m.m.v.:
Jean Paul Fransens
Ton van Reen
Hedda Kalshoven-Brester
Frans Pointl
Presentatie:
Leo Boudewijns

Donderdag 16 maart 1995
20.00 uur

Kaarten à f 10,- verkrijgbaar bij
BOEKHANDEL DEN BOER
Laanstraat 69, Baarn
tel. 02154-12032
OPENBARE BIBLIOTHEEK
Hoofdstraat 1, Baarn
tel. 02154-16549

Uitgeverijen bestoken markt met tientallen oorlogsboeken

Kanonnade van verscheurende

BOMBARDEREN' en 'bestoken' lijken ongelukkig gekozen termen, maar wat de uitgeverijen in den lande presenteren, heeft toch veel weg van een oorlogshandeling. De herdenking van vijftig jaar bevrijding is zo'n beetje de laatste aanleiding voor uitgeverijen om nog 'iets aan de oorlog te doen' en dat zullen we weten ook. De Nederlandse boekhandel ligt in een spervuur van boeken over de Tweede Wereldoorlog

gemoed door de CPNB, de promotor van het Nederlandse boek die 'De vijftigste mei' als thema voor de Boekenweek koos, droppen de uitgeverijen tientallen boekwerken, het ene unieker dan het andere. En daarbij vormen de 'indringende getuigenissen' en 'verscheurende levensverhalen' de belangrijkste munitie, alsof de lezer de afgelopen jaren al niet genoeg oorlogsdagboeken te ver-

stouwen heeft gekregen. Zo geeft uitgever Reader's Digest in Nederland en de Tweede Wereldoorlog twee delen lang een indrukwekkend en indringend beeld van het dagelijks leven tijdens de bezettingsjaren in Nederland. Een verscheurend levensverhaal' spat volgens uitgever Unieboek van de bladzijden van De vlucht van Yudka Kalman af. Willen we weten hoe lesbische vrouwen in het Derde Rijk leefden, dan pakken we het deze maand verschenen 'Ik liet mijn haar groeien en ging jurken dragen' van Claudia Schoppmann van de plank. In april verschijnt Mijn bevrijding, een door Ivo Nihe samengestelde uitgave met niet eerder gepubliceerde foto's en herinneringen van overlevenden uit de tijd van de bevrijding. Een maand later 'Stemmen uit de duisternis. Dagboeken van kinderen uit de oorlog'. Een aangrijpend document', beweert de uitgever. 'met

Derde Rijk doet de uitgever/literatuur verslag van de lotgevallen van de nazi-collaborateurs. Ted Schouten belicht in Duietere zaken de infiltratie en collaboratie van Nederlandse ondernemingen in oorlogstijd. Aad Jongbloed toont in Standort Holland het 'menselijke' gezicht van de toenmalige vijand.

De fictie is matig vertegenwoordigd. Zo is er de roman Weer fout van Jan Ipema, over het broeierige milieu van de naoorlogse fascistie in Nederland. Verzet- en bevrijdingspoëzie vinden we respectievelijk in de bundels 'Nooit heb ik wat ons werd ontzomen' en 'Die dag in mei vergeet ik nooit'. De roman Oorlogsbruid van Jan Cartens verhaalt over de vriendschap van een meisje met een Duitse soldaat. Van Marga Minco mogen we Onder onze ogen begroeten, een boek met verhalen over de oorlog.

echrijfster aan het Jappenkamp waarin ze als kind opgroeiende, en de gevolgen van deze jeugd voor haar latere leven. Uitg. Atlas, 204 pag., winkelprijs 34,90 gulden.

- Auke Kok, De verrader. Leven en dood van Anton van der Waals. De succesvolste verrader tijdens de Tweede Wereldoorlog, in dienst van de Duitsers. Hij was verloofd met de dochter van een vooraanstaande verzetsman en tegelijkertijd met de Duitse secretaresse van een chef bij de SD. Naast zijn verzetswerk vermoordde hij eigenhandig mensen. In 1950 werd hij terechtgesteld. W.F. Hermans baseerde zich op Van Der Waals' geschiedenis voor De donkere kamer van Damocles. Uitg. De Arbeiderspers, 335 pag., winkelprijs 39,90 gulden.
- Paul Arnoldusse en Albert de Lange, Finale mei. Het einde van de oorlog in Nederland; gewone

ederland

FOTOROLAND DE BRUIN

Over hoe ze samen plotseling beiden beginnen te janken nadat de Engeleman heeft verteld dat zijn broer tijdens de oorlog in Nederland is omgekomen. Even later lees je over een ontmoeting met een bejaarde Duitser. Over het gevoel dat die Duitser die broer van de Engelsman wel eens doodgeschoten kan hebben. Heeft Wolkers vaker die gevoelens tegenover de Duitser? „Wat ik met die beelden geprobeerd heb duidelijk te maken is dat we de bevrijding niet samen met de Duitsers moeten vieren. Niet dat ik haastdragend ben ten opzichte van de Duitsers, maar laten we elkaars verminkte ledematen niet doodknuffelen. Want zo'n man kan per slot van rekening een heel dorp hebben uitgerooid, dat weet je niet”.

Overigens heeft Wolkers geen goed woord over voor bepaalde Nederlanders. Over het kaalscheren van de 'moffenmeiden' kan hij zich nog altijd kwaad maken. „Je hebt altijd mensen die tot zoiets in etaat zijn. Er zijn toch ook altijd door alle eeuwen heen mensen verbrand en opgehangen. Er zijn maar weinigen die redelijk blijven of die tegen de conventies ingaan. Dat is overal gebeurd. Bij Puitzen heeft bijvoorbeeld een SD'er geweigerd te schieten, die wilde geen onschuldige burgers vermoorden. Maar op zo'n moment is het ongelooflijk hoeveel moed daarvoor nodig is, om dat te zeggen. Die man is dus zelf neergeschoten. En hij wist dat dat zou gebeuren, op het moment dat hij weigerde”.

„Dat de oorlog voor mij steeds belangrijker wordt, heeft niet zo zeer met die oorlog te maken. Het is meer het verleden dat een grotere rol gaat spelen naarmats je ouder wordt. Ik kan me dingen uit een ver verleden beter herinneren dan iets dat nog niet zo lang geleden is gebeurd. En we leven natuurlijk alleen maar in het verleden, want de toekomst bestaat niet”.

Wolkers geeft ook aan dat hij zich niet altijd wezenlijk met de bevrijding heeft beziggehouden. „Toen ik in Amsterdam woonde deed ik op vier mei altijd de deur van mijn atelier open, vlak voor de twee minuten elite. Dat was heel indrukwekkend, want dan hoorde je al die vogels. Maar verder... Ik weet nog dat Drees in de vijftiger jaren voorstelde om de herdenking eens in de vijf jaar plaats te laten vinden, als een bezuinigingsmaatregel. Een dag vrij voor de mensen kostte te veel geld. Dat was natuurlijk zoiets krankzinnigs... Typisch Nederlands, denk ik”.

JACOB MOERMAN

Zwarte bevrijding, door Jan Wolkers. Uitgegeven door CPNB, Amsterdam. Winkelprijs 4,95 gulden. Te koop tijdens de Boekenweek, van 15 tot en met 26 maart.

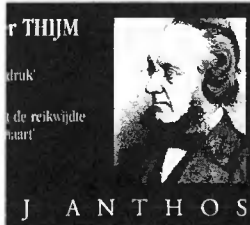
derwerk bezig. Maar dat gaat niet van: wat zal ik nu weer eens bedenken. Het groeit, het ontstaat. Ik heb er heel lang aan gewerkt. Een gevoel dat ik iets van me af heb geschreven heb ik niet, het schrijven zelf heeft bevrijdend gewerkt. Het gevoel dat je niet zo maar wat hebt zitten kloten, maar dat er iets ontstaan is. Iets dat zin heeft, omdat het voor jezelf zin heeft gehad. Niet voor de eeuwigheid, want wat dat betreft komt natuurlijk alles als gruis tussen de hemellichamen te liggen”.

In Zwarte bevrijding beschrijft Wolkers een ontmoeting met een Engeleman, jaren na de oorlog.

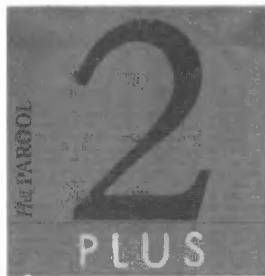
rtentie)

EKHANDDEL B.V.

(t.o. postkantoor),
Hilversum.
5 - 24 59 86.

levensverhalen

Kijkt u even deze kant op, meneer Mulisch?

20.39 Jongen tegen meisje in de rij wachtenden voor Carré: "Weet je wie vanavond ook komt? Joseph Heller!"

20.43 Door de gangen trekt het klezmer-orkestje Di Gollin. Andere vroeger aanwezigen doen bedeesd een stapje naar achteren, maar de heer en mevrouw Vinkenoog sluiten zich direct hoesend aan bij de muziek.

21.00 In de grote zaal verricht Pieter de Jong, voorzitter van de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek, de opening. Behalve alle schrijvers heet hij ook de aanwezige politici en hoogwaardigheidsbekleders welkom: Ritzen, Nus, Patijn, Van Kemnade... "En Boksteyn!" meldt een anonieme stem uit de zaal.

21.16 Freek de Jonge begint zijn programma De Ohgertige met een grap voor insiders. Hij raapt een brief op en leest voor: "Bij wijze van steun, liefde en respect: Lenette van Dongen." (Van Dongen was de cabaretière wier programma op het Boekenbal vorig jaar volledig de mist in ging. Haar grappen hadden slechts een jinger stilte tot gevolg.)

21.22 "Oe-meisje! Hoe heet jij? Stem aan de andere kant van de telefoon: ik heet heet!"

21.24 Nog een dijkensleutser van De Jonge: "Hanja Maj-Weggen mocht niet komen vanavond. De organisatie was bang dat ze aan Leon de Winter zou vragen of hij een broer van Filip was."

22.03 Wie Freek de Jonge niet leuk vindt, kan zich - voorzover de toebedeelde zitplaats dat toelaat - nog altijd vergapen aan Michiel Romeijn en Herman Koch van het televisieprogramma Jiskefet. Gedurende het hele optreden van De Jonge vertrekt het tweetal geen spier.

22.25 Nog voor het slootapplus goed en wel is losgebarsten, storm Freek de Jonge alweer het podium op: "Oké. Oké. u krijgt een toegift." Het publiek mag meedoen in zijn André Rivus act. Mezzingten en me-blazen op de in allerijf uitgedeelde festsottoers.

Blas eens uit dat lucht op. Want wie zich zacht die empij! in de zogen. Blas eens uit 't geeft geen fluit. Het ziet er een beetje ongemakkelijk uit: burgemeester Patijn met een festsottoer in zijn mond.

22.31 Direct na afloop van het optreden van Freek de Jonge onderneemt het publiek een run op de bar. In het gedrang rijdt schrijfster Karin Spink met haar rolstoel over de grote teen van de verslaggever.

22.38 De veel gehoorde klacht van de laatste jaren, dat er op het Boekenbal nauwelijks meer schrijvers komen, is dit jaar ongegrond. Op alle verdiepingen van Carré wemelt het van de literatoren. Wat willekeurige namen: G. L. Durlacher, Geerten Meijning, René Appel, Rosita Steenbeek, Jerry Goossens, Anja Meulenbelt, Bas Heijne, Ely de Waard, Adriaan van Dis, Lydia Kood... En Joseph Heller is er dus ook. Ergens. Meneer in blauw pak: "Zeker weten doe ik het niet, maar volgens mij kwam hij hier niet voorbij. Oud geworden, hoor!"

22.45 Adriaan Morrien stapt met zijn vriendin aan de arm door de gangen. Verhitte discussies zijn het gevolg: past die dame qua leeftijd tweemaal in de schrijver of gaat zij er wel drie keer in?

23.12 Noolt is er zoveel gefotografeerd op het Boekenbal. Vroeger sloegen alleen professionele fotografen er hun slag, maar bij deze editie komen ook de amateurs aan hun trekken. Het weekblad *Vrij Nederland* heeft fun cameras uitgedeeld (kartonnen wegwerp-fotooestertjes) en overall wordt gekiekt. "Kunt u even deze kant op kijken, meneer Mulisch?" Het maakt de schrijver niet uit of hij een prof of een amateur voor zich heeft: hij poseert bereidwillig. Vrouw tegen man: "Het zou ook wel leuk zijn als we een foto hadden van Joseph Heller. Heb jij hem al gezien?"

23.52 Uit de heren-wc op de eerste verdieping klinken merkwaardige geluiden. Een briefje op de deur verschaft opheldering: "Stilte a.u.b. 5 mei-vereniging: Prinses Marijke leest hier voor uit bevrijdingsverhalen."

Opgetogen jongeman bij het urinoir: "Weet je wie hier zo net ook heel gewoon zijn blaas rond te legen? Joseph Heller!"

24.28 Ronald Giphart. In een jasje zonder kraag, verklaart: "Dit is een Mao-pak. En dan wordt ons verweten dat we niet geëngageerd zijn." De Mao-look gaat het heel weer helemaal maken, weet de schrijver, die nog meer goed nieuws heeft. "Toen ik laatst te gast was bij Sonja, zat er toch zo'n rabiate Fxider in het publiek, ze'n jongen met zo'n kale kop? Nou, die kwam na afloop op me af en zei: 'Aaawagaaajaanwooaahajou-boeklezuhhh'. Eerst snapte ik hem ook niet, maar het kwam erop neer dat hij van plan was mijn boek te lezen. Moon, hé?"

01.02 Rustig in de hal hebben Freek de Jonge en Rik Zaal grote onenigheid. De inzet: Zaal's Parool-column waarin hij zijn afkeer uitsprak over de toespraak van De Jonge op de begrafenis van Icha Meijer. "Jij kleine krabbelaar!" bijt De Jonge Zaal toe.

01.09 Er klinken ook blije geluiden in de hal. In de families Zwagerman en De Winter bereidt men zich voor op de komst van een liefdeskay. Met de Kistie in bruis Moons (vijf weken) gaat het intussen uitstekend.

01.52 Op de trappen naar de bovenverdiepingen zit het verkeer muurwart. Carré is groter dan de Stadschouwburg, waar het Boekenbal normaal wordt gehouden, maar de doorstroming verloopt er aanzienlijk moeizamer. Mooie dame: "En dat harde licht in de gangen is ook geen doer. Zo'n manier is het voor een vrouw toch gewoon onmogelijk er feestelijk uit te zien!"

02.22 In de disco op de bovenste verdieping zet deejay Just Listen to the music van de Doobie Brothers op. Inderdaad, Just is niet een van de jongsten meer.

03.27 Meisje tregen jongen bij het verlaten van Carré: "Heb jij die Heller nou nog gezien?" Hij: "Dat niet, maar ik hoorde net wel een mooie anekdote over hem." Die moet hij vertellen. "Heller werd een keer geïnterviewd door een journalist die tegen hem zei: 'U heeft eigenlijk nooit meer een berber boek geschreven dan *Calix 22*, hé?' Waarop Heller zei: 'Wie wel?'"

TEKST PETER VAN BRUMMELEN FOTO'S MAARTJE GEELS

Freak de Jonge tijdens zijn conferentie op het Boekenbal.

FOTO'S DANIEL KONING - DE VOLKSKRANT

Sommigen komen twee keer binnen

EN FRITS Bolkestein! Dat is Pim Fortuyn, die een kachelpijp had opgezet om op te vallen, en die, omdat dat niet hielp, maar door de toespraak van Pieter de Jong heen begint te schreeuwen.

Pieter de Jong is de voorzitter van de stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek. Pim Fortuyn heeft de OV-jaarkaart voor de studenten geregeld en doet sindsdien iets anders.

En Frits Bolkestein is niet eens minister, zodat De Jong hem overslaat als hij in zijn toespraak wél minister Ritzen (OCW), staatssecretaris Nuis (C), burgemeester Patijn en commissaris van de koningin Van Kemenade extra hartelijk verwelkomt op het Boekenbal.

De grote zaal van Carré zit vol tot bovenin de trapeze.

Vol mensen die een voor een door de deur zijn binnengekomen – het mooiste onderdeel van het bal. Bij het Boekenbal is binnenkomen kunst. Sommigen komen twee keer binnen omdat ze de eerste keer door alle cameraploegen zijn gemist. Anderen drentelen in het

Het mooiste onderdeel van het Boekenbal is de entree van de gasten. Binnenkomen is kunst. Aan de hoeveelheid camera's die op een persoon worden gericht, valt diens beroemdheid af te meten. Freak de Jonge had zich geen beter publiek kunnen wensen.

door Michel Maas

schel verlichte portaal heen en weer tot er zo'n lens pal voor hen stilstaat. Sommigen sluipen ongemerkt langs de wand naar binnen. En anderen kunnen ongehinderd passeren.

Daaraan meet je beroemdheid. Patijn komt niet verder dan twee keer flitsen, en niet één filmploeg. Maar een ander hoeft zijn neus maar aan de kade van de Amstel af te merken, of alle camera's worden

tegelijk zijn kant opgezogen, als water naar een afvoerputje. Glimlachend voltooit zo'n *celebrity* zijn korte *walk of fame*.

Ritzen. Nuis. Harry Mulisch. En Frits Bolkestein.

Beter publiek had Freak de Jonge zich niet kunnen wensen. (Afgezien van de paar honderd schrijvers, uitgeverij, boekverkopers, inkopers, redacteuren, vrienden en bekenden van het boekenvak die de lege ruim-

te rondom Mulisch, Nuis, Ritzen, en Bolkestein, vullen).

Een minister van Onderwijs die rond het jaar tweeduizend rekenen en taal weer gaat invoeren op de basisschool, met het nieuwe leesplankje – AAD NUIS MIES. De Jonge gooit er een ouderwetse pantomime tegenaan, met als begeleiding een eindeloze tekst die fladdert van de oorlog, via Het Logeren in de jaren vijftig, Swiebertje, en de Keukenhof, naar de watersnood die maar geen ramp wou worden – hoezeer de politici en het leger ook hun best deden dat ervan te maken.

'Het wil maar geen ramp worden! Maar toen ik dat koppie zag van Jan Terlouw, wist ik het opeens: Het is een jongensboek! Het is de natte droom van Jan Terlouw!'

En altijd weer Frits Bolkestein.

'Fritsje gilt: Dit is ons huis, het zijn onze mensen, ons land!' De Jonge gilt: die arme mensen in de ontwikkelingslanden? 'We zien er niet, we horen ze niet, ze zijn er niet. We schaffen ze af! Meneer Bolkestein.'

En na een glaasje Moët & Chandon kan het bal beginnen.

Boekenweekgeschenk met visie

door Arnold Heumakers

Ogen, blikken, gezichten – in *Serenade*, het Boekenweekgeschenk van Leon de Winter, valt er heel wat aan af te lezen. 'Gebleeke ogen die te lang in het gezicht van deze eeuw hebben gekeken' worden afgewisseld met 'ernstige gezichten die dof het lot toonden dat hen had getroffen'. Een paar 'mongoolse ogen die niet om medelijden bedelden' hebben we dan al achter de rug, 'de onschuldige wijsheid van haar blik' en 'de onweerstaanbare kracht die ik in mijn moeders ogen meende te zien' staan ons nog te wachten.

Serenade, kortom, is een Boekenweekgeschenk met visie. Een visie waarin de Duitse jodenvervolgung en de oorlog in Bosnië direct met elkaar in verbinding komen te staan, nadat een 74-jarige joodse weduwe iets van haar eigen oorlogsverleden heeft herkend in het televisie-relaas van een Bosnische vluchtlinge. Zij vertrekt halsoverkop met haar spaargeld uit Amster-

dam om de strijdende Bosniërs ter plekke van wapens te voorzien.

Dat dit het doel is van haar reis komen we pas na verloop van tijd te weten, want het verhaal wordt verteld door haar zoon, die niet van een en ander op de hoogte is gesteld. Deze Bennie Weiss, een componist van reclame-jingles, reist zijn moeder achterna, samen met haar 77-jarige vriend. Vol bezorgdheid, want beiden weten wat de moeder niet weet, namelijk dat zij kanker heeft en door de artsen ten dode is opgeschreven. Het grote drama wordt zo aangevuld met het kleine.

Maar dat is nog niet alles. Ook het leven van de zoon (die zichzelf jolig omschrijft als een 'Jiddische dwerg met platvoeten') blijkt niet zonder drama te zijn. Ontevreden met zijn commerciële activiteiten, droomt hij van een serieuze artistieke carrière. En wat wil het geval? De even naïeve als nobele onderneming van zijn moeder pakt voor hem uit als een loutering: na haar dood zet hij de stap die hij voorheen

niet durfde te zetten, hij begint aan een authentieke compositie, die – men voelt het al aankomen – *Serenade no. 1* heet. Opgedragen aan mama, aan wier strijdlust Bennie de noodzakelijke inspiratie ontleent om voortaan als een kunstenaar de 'bandieten' in de Balkan te lijf te gaan.

De Winter heeft zijn verhaal behendig in elkaar gezet. Maar dat is ook meteen het beste wat ervan te zeggen valt. Zo indrukwekkend als het allemaal bedoeld is, wordt *Serenade* geen moment, visie en morele boodschap ten spijt. Waar dat aan ligt? Laten we zeggen: aan de 'gebleekte ogen' en de 'ernstige gezichten', die model mogen staan voor alle overige clichés en gemeenplaatsen waarmee De Winter zijn novelle heeft opgetuigd. Voor de 'kosmische pijnen' die Bennie's moeder op haar sterfbed te verduren krijgt, voor de 'woestijnsproten' op haar door levertrekken en rimpels getekende gezicht, voor de 'verbale enmer rotte vis' die Bennie van zijn

niet-joodse vriendin (ergens supergeestig getypeerd als 'dit Arische Heiligdom') kan verwachten als hij haar concentratie verstoort. Enzo-voort.

Serenade is geschreven volgens het populistische recept dat De Winter inmiddels met veel succes in een reeks van romans heeft beproefd. Behalve uit obligaat en grautuit moralisme bestaat dat recept uit grove dramatische effecten, karikatuurale typeringen, een overdaad aan zelfgenoegzame sentimentaliteit en een – hier overigens zeer bescheiden uitgevallen – dosis sex. Voor zover ik weet hebben de immer wakkere christelijke pedagogen zich alleen aan dit laatste gestoord. Veel schadelijker voor de ongerepte kinderziel lijkt mij evenwel de suggestie (onvermijdelijk bij een Boekenweekgeschenk) dat een verhaal als *Serenade* iets met echte literatuur zou hebben uit te staan.

Leon de Winter: *Serenade*. Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek.

WVD-leider Bolkestein met echtgenote, de actrice Femke Boersma.

Minister Ritzen van Onderwijs

De schrijver A.F.Th. van der Heljden

Auteur Joost Zwagerman

De leraar heeft onnette gedachten

door Arjan Peters

Meer dan tien jaar geleden leverde Gerard Reve *De Vierde Man* in bij de CPNB, die hem om een Boekenweekgeschenk had gevraagd. Maar zóveel onkuisheid als daarin voorkwam, had de stichting niet bedoeld, en ze deinsde terug voor publicatie. Reve's toenmalige uitgever Manteau bracht de novelle als regulier boek uit. Om zijn kernachtigheid en spanning werd het door de kritiek lovend ontvangen.

Dit jaar is er weer een Boekenweekgeschenk van Gerard Reve, *Op Zoek*, en wederom betreft het

een alternatief voor het officiële CPNB-geschenk van Leon de Winter. De jarige firma De Bijenkorf heeft zich over Reve ontfermd.

De Volkschrijver verhaalt geduldig en onderhoudend van de aardrijkskundeleraar Arthur Huisman (32 jaar), wiens bestaan welbeschouwd te kleurloos voor woorden is. Hij bewoont een modaal huis, geniet een fatsoenlijk inkomen en heeft daarbij aan Magda een tevreden vrouw.

Alleen die onbestemde en onverklaarbare hersenspinsels, die kunnen Huisman nog wel eens uit zijn evenwicht brengen.

Of er eigenlijk iets 'aan de hand is' blijft zestig bladzijden lang de vraag. Een zekere Hennie die in telepathie liefheeft, heeft Huisman gezworen dat hij bedrogen gaat worden. Die voorspelling lijkt al gauw uit te komen, wanneer de leraar eerder dan verwacht naar huis is gereden, en voor zijn neus een onbekende mooie jonge man naar binnen ziet sluipen.

Zou Magda met hem...? Dat heet immers bedrog? Maar waarom gevoelt Huisman zich dan opgewonden bij dat idee? En aan wie herinnerde die helderziende Hennie hem toch?

Aan Bennie, een jongen van lang geleden. Soepel schakelt Reve van de ene versnelling naar de andere, tussen het onrustige heden en de belevenis uit het verleden waardoor Huismans onnette gedachten zijn ontwaakt.

Op Zoek zou het begin van een kernachtige en spannende novelle of roman kunnen zijn. 't Is afgelopen voordat je het weet, maar deze jongste aflevering uit de reeks Oudoom Gerard Vertelt valt niet tegen. Neen, zij valt mede.

Gerard Reve: *Op Zoek*. De Bijenkorf, f 4,95

Boekenweek

Arnold Heumakers besprak in *de Volkskrant* van 15 maart het Boekenweekgeschenk *Serenade* van Leon de Winter. 'Veel schadelijker voor de ongerepte kinderziel lijkt mij evenwel de suggestie (onvermijdelijk bij een Boekenweekgeschenk) dat een verhaal als *Serenade* iets met echte literatuur zou hebben uit te staan', aldus Heumakers' slotlinea. Dit vraagt om een wederwoord.

Een Boekenweekgeschenk *suggerert* niet dat het literatuur is, het is literatuur. Dit schreef Heumakers de afgelopen jaren ook in zijn recensies van het Boekenweekgeschenk: 'Transit bewijst opnieuw Hella Haassens geweldige vakmanschap' (1994); 'Hermans' kleine meesterwerk' (1993); 'Van der Hoijden demonstreert in *Weerborstels* zijn fabelachtig poëtisch talent' (1992).

In 1991 was Heumakers, evenals nu bij Leon de Winter van mening dat het Boekenweekgeschenk geen literatuur was: 'Nootbooms verhaal blijft een willekeurige en gekunstelde spel' en 'Nootboom schrijft sjieke kitsch'. Kort daarna werd *Het volgende verhaal* van Coes Nootboom bedolven onder internationale literaire prijzen.

AMSTERDAM *Henk Kraima
Stichting Collectieve Propaganda
van het Nederlandse Boek*

Toch boek cadeau voor leerlingen VBO

Van onze onderwijsredactie
AMSTERDAM - De 50.000 eind-examenkandidaten in het voorbereidend beroepsonderwijs (VBO) krijgen toch het boekenweekgeschenk cadeau. Het ministerie van onderwijs heeft gisteren besloten hiervoor een halve ton extra te betalen.

Maandag maakte de stichting Collectieve propaganda voor het Nederlandse boek (CPNB) bekend dat de examenkandidaten van VWO, havo, mavo en MBO gratis het boekenweekgeschenk *Serenade* van Leon de Winter krijgen. De vierdeklassers van het VBO vielen buiten de boot, omdat er niet genoeg geld was om het cadeau aan iedereen te sturen. Ook zou er op het VBO geen literatuuronderwijs worden gegeven. 'Belachelijk', vonden leraren en directies van VBO-scholen. Ook de scholieren zelf mengden zich in de discussie. 'Ik voel me

zwaar emotioneel gedepremerd', schreef een leerling van de Groene school in Winsum. Zijn medeleerlingen noemden de beslissing van de CPNB 'pure discriminatie'.

Staatssecretaris Nuis (D66) van hoger onderwijs en cultuur, die dinsdagavond terugkwam van een conferentie in Bordeaux, beviel van de gang van zaken evenmin. 'Hij vindt dat alle examenleerlingen het boekje moeten krijgen', zegt een woordvoester van het ministerie.

Nuis besloot aan de twee ton subsidie die de CPNB al voor het project kreeg, er nog een halve aan toe te voegen. CPNB-directeur Kraima vindt de aantijgingen van discriminatie zeer overdreven. 'Maar ik ben blij dat het VBO zo duidelijk heeft laten weten dat het iets met literatuur wil. Als het VBO de begeleiding wil geven, zijn wij graag bereid om mee te werken.'

Bewindsman Nuis als leraar

• Staatssecretaris Aad Nuis (Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen) speelde gisteren, op de eerste dag van de Boekenweek, even voor leraar in het Huygenslyceum in Voorburg. Hij deelde aan de eindexamenleerlingen de eerste exemplaren uit van het Boekenweekgeschenk 1995, *'Serenade'* van Leon de Winter. Nuis' ministerie heeft het boek gesubsidieerd omdat het vindt dat ook jongeren bij de viering van vijftig jaar bevrijding moeten worden betrokken. Het boek is op nagenoeg alle Nederlandse scholen uitgereikt, waarmee een record is bereikt: 876.000 scholen. FOTO: DIJKSTRA

Boekenweek was 'een circus dat de leeslust doodmept'

Door MARGRIET OOSTVEEN

AMSTERDAM, 28 MAART. Een boekverkoper vat de Boekenweek 1995 samen met: 'zucht'. Een kleine telefonische enquête onder 'betere boekhandelaren' verspreid in het land wijst twee dagen na afloop van de Boekenweek uit dat niet iedereen zo somber is, maar wel wordt de eerste indruk die de Boekenweek nalaat door de meesten 'tam', 'slap' of 'mager' genoemd. Bijna alle boekverkopers schatten — exacte cijfers zijn nog niet binnen — dat het percentage aan extra omzet tijdens de Boekenweek dit jaar 10 procent lager was dan vorig jaar. Toen was de Boekenweek, die in het teken stond van poëzie, een opvallend groot succes. Er werden ruim vier keer zoveel dichtbundels verkocht als normaal, en sindsdien is de omzet van dichtbundels en poëziebloemlezingen meer dan verdubbeld.

„Met de stijgende lijn die het succes van de Boekenweek de afgelopen jaren vertoont is het dit jaar afgelopen”, aldus een van de boekhandelaren. „We zitten op ongeveer hetzelfde niveau als twee jaar geleden.” Dat is volgens de meeste boekverkopers vooral te wijten aan een slecht gekozen timing van het thema van de Boekenweek, 'de vijftigste mei'. 'Het Mondriaan-effect', noemt een van hen het. „Nadat de media maandenlang bol hadden gestaan van Mondriaan, wilde niemand meer naar de overzichtstentoonstelling. Zo is het ook met de Tweede Wereldoorlog. De mensen zijn door al het herdenken nu al verzadigd.” Ondanks de 'oorlogsboekenberg' die zich de afgelopen weken volgens een boekhandelaar in de boekwinkels 'ophoopte', lijken er niet veel meer aan de Tweede Wereldoorlog gerelateer-

de boeken verkocht dan in het herdenkingsjaar tot nu toe het geval was. „Mij viel daar althans niets van op”, aldus een medewerker van boekhandel Athenium in Amsterdam. Als best verkopende boeken over de oorlog werden, behalve het Boekenweek-essay *Zwarte bevrijding* van Jan Wolkers dat overal binnen een paar dagen was uitverkocht, vooral 'titels die ook zonder Boekenweek goed lopen' genoemd: *De Tweeling* van Tessa de Loo, alles van G.L. Durlacher, *Tralievader* en *Twee koffers vol* van Carl Friedman en *Een hart van prikkeldraad* van Lisette Lewin. Ook *De verrader* van Auke Kok, *Settela* van Aad Wagenaar en de verza-

BOEKENWEEK

melbundel *Eindelijk vrij!* met bevrijdingsbelevissen van verschillende auteurs verkochten goed. Het best verkochte boek, *De vriendschap* van Connie Palmen, stond geheel los van het Boekenweek-thema.

Het Boekenweekgeschenk *Serenade* van Leon de Winter raakte lang niet overal uitverkocht, en dat wordt, evenals de tegenvallende omzet, door veel boekverkopers geweten aan de 170 duizend exemplaren van het geschenk die aan scholieren werden uitgedeeld. De boekverkopers wisten nog niet dat dit zou gebeuren toen zij *Serenade* bestelden. „Dat scheelde niet alleen scholieren in de winkel, maar ook de familieleden die al een boekenweekgeschenk in huis hadden”, aldus een medewerker van boekhandel Scheltema in Amsterdam. De eigenares van boekhandel Athena's in Groningen noemt de uitreiking op

scholen 'verschrikkelijk': „Het aanbieden op zichzelf is prima, maar het had in de boekhandels moeten gebeuren. Nu laat nog geen scholier zich in de winkel zien. Een gemiste kans.”

Volgens sommige boekverkopers hebben ook de vele signerende schrijvers de Boekenweek geen goed gedaan. „Het begint een circus te worden dat de leeslust doodmept”, zegt een van hen. „Ik heb mensen een volle winkel met signerende auteur zien uitvluchten.” Maar de verkoopleider van de boekenafdeling van de Bijenkorf in Amsterdam, waar afgelopen zaterdag een 'schrijversmarkt' plaats had met meer dan vijftig signerende auteurs, denkt daar anders over: „Het leek hier wel het Ajax-stadion, zo vol was het. We hebben zaterdag de hoogste omzet uit de geschiedenis van de boekenafdeling gehaald.”

Volgens directeur Henk Kraima van het stichting CPNB die de Boekenweek organiseert, waren er tijdens de afgelopen Boekenweek geen speciale uitgaven over de oorlog „die meteen de top-10 insnellen. Het was een aanbod in de breedte.” Bij gebrek aan cijfers wil hij niet zeggen of de Boekenweek succesvol was. Bovendien wil Kraima deze Boekenweek ook niet al te zeer in termen van verkoopcijfers beoordelen. „Vorig jaar was ons doel inderdaad de verkoop van poëzie op te krikken, maar dit jaar zijn we al tevreden als we met 'de vijftigste mei' iets hebben bijgedragen aan de herdenking van de oorlog. En dat is niet het soort onderwerp om in verkooptermen over te spreken.” Een Amsterdamse boekverkoper noemt dat 'nobel': „Maar ik kan me voorstellen dat de Boekenweek er toch vooral is om boeken te verkopen.”

Een maand vol spannende boeken

door MONIQUE KOEMANS

AMSTERDAM - Juni is de maand van het spannende boek en dat werd vanochtend ingeluid met een uitgebreid ontbijt in het Amstel Hotel. Waar twee dagen terug nog de spanning van de Librisprijs werd weggedronken met wijn en champagne, sprankelde vandaag om acht uur opnieuw de drank in de glazen.

Ook Philip Freriks was weer aanwezig: hij interviewde Dean Koontz, de thrillerschrijver wiens boekje *In de val*, het geschenk is van de maand.

"De hoofdpersonen in mijn boeken zijn geen echte helden, ze leiden een normaal leven. In deze tijd ben je pas echt een held als je gewoon naar je werk

gaat, zo goed mogelijk je kinderen opvoedt en je gezin bijeenhoudt," zei Dean Koontz (1945) door de telefoon. Graag had hij de zalm, wafels, vruchten en croissants met de aanwezige pers willen delen maar zijn laatste boek 'ketende' hem aan zijn werkkamer in Californië.

De auteur is in Nederland nog niet zo bekend, maar in Amerika behoort hij tot de top van de besteller-schrijvers. Zijn niet onbescheiden droom is net zo bekend te worden als Charles Dickens. "Dickens' boeken waren naast gewoon onderhoudend ook vaak aanzetten om na te denken over maatschappelijke problemen. Alleen een ingewikkeld plot is niet genoeg," aldus Koontz.

De auteur beloofde Freriks verder dat hij niet van zijn gebruikelijke *happy endings* zal afstappen. "Tijdens het schrijven begin ik te veel van mijn hoofdpersonen te houden om ze aan het eind te laten sterven. Bovendien vind ik het ook als lezer ondragelijk om, nadat je je door het hele boek heb geworsteld, met een dode hoofdpersoon achter te blijven."

In 1989 begon de stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) met de eerste collectieve campagnes voor spannende boeken. Naast de aloude Boekenweek die in 1932, voor de eerste keer werd gehouden, en de Kinderboekenweek, sinds 1955, moest de maand juni het

derde grote boekenevenement worden. Volgens Henk Kraima, directeur van de CPNB, is dat gelukt. "De jaarcijfers 1994 laten zien dat de afzet in het genre spannende boeken in zes jaar tijd met vijftintig procent is gestegen en de omzet met maar liefst tachtig procent."

Stephen King, Frederick Forsyth, Dick Francis en Robin Cook schreven eerder boekjes speciaal voor de maand van het spannende boek. In de val van Dean Koontz is voor het eerst bij besteding van een bedrag in een boekwinkel vanaf f 29,50 gratis te krijgen. Met het weggeven van 323.000 boekjes wil het CPNB meer mensen in aanraking brengen met het spannende boek.

Spannend geschenkboek van CPNB

Van onze kunstredactie

AMSTERDAM - De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) komt in juni met een nieuw geschenkboek. Iedereen die dan aan boeken een bedrag besteedt dat hoger is dan f 29,50 krijgt het boek *In de val* cadeau, van de Amerikaanse thrillerschrijver Dean Koontz. Juni is voor de Nederlandse boekhandelaren 'de maand van het spannende boek'.

De CPNB wil met deze aan het spannende boek gewijde maand en met dit geschenk het genre een bredere bekendheid

geven. In juni wordt ook de Gouden Strop, de Nederlandse prijs voor spannende boeken, uitgereikt. Voor de publiciteitscampagne rond het spannende boek heeft de CPNB een budget beschikbaar van ruim 6 ton.

In juni wordt door de CPNB een magazine uitgegeven in een oplage van 1 miljoen exemplaren, waarin het aanbod aan spannende boeken te vinden is, vergezeld van redactionele artikelen over de nieuwe ontwikkelingen in dit genre. Het geschenkboek *In de val* wordt in de Verenigde Staten in het Engels uitgegeven,

maar zal in Nederland eerst alleen in de CPNB-versie te krijgen zijn.

Henk Kraima, directeur van de CPNB, signaleert dat het lezerspubliek van het spannende boek verschuift in de richting van de frequente lezers, die vooral in literatuur geïnteresseerd zijn en tot voor kort een beetje neerkeken op thrillers. "Die geringschatting is verdwenen. Je ziet dat auteurs als John Grisham ook door een literair publiek serieus worden genomen.

"Vroeger werden spannende boeken vooral gelezen door 'zo-

nu-en-dan-lezers'. De verkoopcijfers van thrillers zijn de afgelopen jaren wel gestegen, maar de winst kwam vooral van de literatuurlezers. De zo-nu-en-dan-lezers zijn niet méér gaan lezen. Daar zal onze campagne daarom vooral opgericht zijn."

In de afgelopen jaren gaf de CPNB in de maand van het spannende boek al promotieboekjes uit die voor 5 gulden verkrijgbaar waren, o.a. van Tomas Ross, Frederick Forsythe, Stephen King, Dick Francis en Robin Cook. Dit was maar gedeeltelijk een succes. Ondanks elk jaar kleinere

oplagen bleven de boekwinkels met nogal wat exemplaren zitten.

Daarom kiest de CPNB nu voor een andere opzet, waarbij het promotieboek gratis wordt verspreid. De drempel is daarbij iets hoger bij het traditionele Boekenweekgeschenk. Henk Kraima: "Dat moet wel, want de actie voor het spannende boek loopt een maand en wanneer we een bestedingsgrens zouden aanhouden van f 19,50, zoals bij de Boekenweek, dan zou het voor de boekhandel veel te duur worden."

Spannende Boekenmaandgeschenk van Dean Koontz

In de Val: Geschenk vol grote boodschappen

THRILLER • RECENSIE

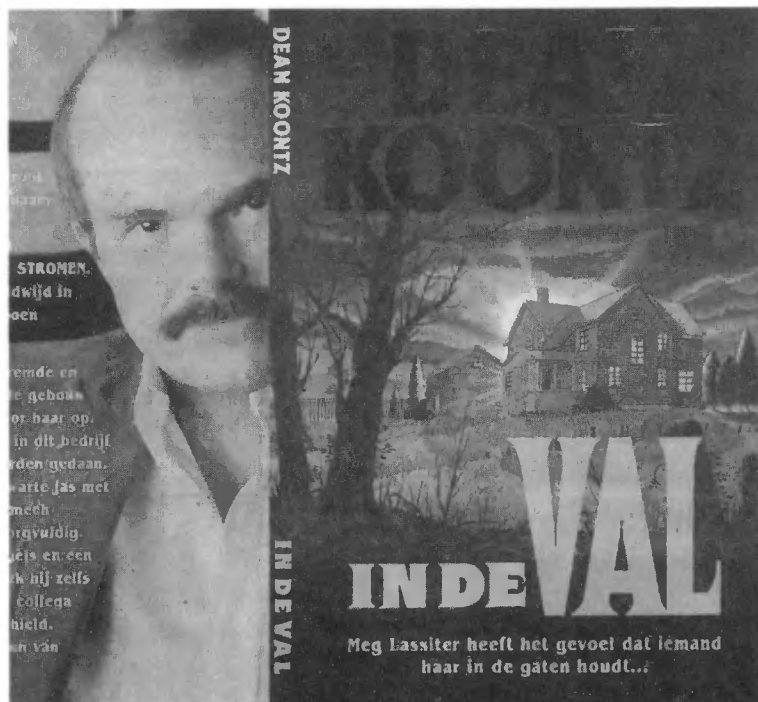
PETER KUIJT

Dean R. Koontz. In de val. Een uitgave van de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek. Het boekje ontvangt u als u in de maand juni voor f 29,50 aan Nederlandstalige boeken besteedt.

„Wat was er van de wereld geworden dat mensen zo ver kwamen hun eigen vervaarlijke kwelgeesten te scheppen? Of was het eigenlijk nooit anders geweest?” Dat zijn nog eens levensvragen om op een zonnige avond op het balkon met uitzicht op uw hanggeraniums en met een glas wijn — 't mag ook iets anders zijn — binnen handbereik urenlang over te mijmeren. De Amerikaanse bestsellerauteur Dean R. Koontz is de man achter voornoemde brandende kwestie en hij stelt haar aan de orde in *In de val*, het boekje dat de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) heeft uitgegeven in het kader van de Maand van het Spannende Boek.

In dit — kort gezegd — Spannende Boekenmaandgeschenk poneert Koontz nog meer adembenemende stellingen. Wat dacht u van de volgende: „Oorlog, verdraagzaamheid en armoede lieten gezinnen uit elkaar vallen als verwoestend gevolg van geweld, haat en hebzucht. En soms deden leden van een gezin dit zichzelf aan door toe te geven aan lage instincten als jaloezie, afgunst en wellust”. Nog eentje? Vooruit dan maar: „Het waren altijd gewone burgers die door hun leiders ontkende oorlogen moesten uitvechten (...), het waren altijd gewone burgers die door middel van hun arbeid, hun opofferingen en hun belastingen de weg plaveiden voor de hoogstandjes van modeme beschaving waar de politici de eer voor opeisten.”

„Fictie heeft een moreel doel,” aldus Koontz in een in-

terview met deze krant. De schrijver hoeft niet zo nodig op een zeepkist te klimmen en te preken, maar een boek schrijven betekent voor Koontz iets meer dan 'gewoon' een verhaal vertellen.

Je kunt je afvragen of Koontz er ook nog aan toe is gekomen gewoon een spannend en leesbaar boek te schrijven? Het antwoord is ja, en wat nog meer is: *In de val* behandelt een actueel onderwerp, namelijk het gerommel met genetische manipulatie.

In de val is eigenlijk een oud werkje van Koontz. Hij schreef het zes jaar geleden voor een

toonaangevend Amerikaans vrouwenmagazine. Het blad heeft het verhaal echter nooit 'meegenomen'. „Het was te lang,” aldus Koontz. „Gelukkig kon ik het verhaal later kwijt aan een uitgever die een bundel wilde samenstellen met verhalen waarin de jacht in al haar facetten centraal stond”. En nu dus ook als Boekenmaandgeschenk. Twee vliegen in één klap op de Enter-toets, dus.

De hoofdpersonen in *In de val* zijn Meg Lassiter en haar zoontje Tommy. Zij wonen op een boerderij in de buurt van het streng bewaakte bedrijf Biomech. De tot in het extreme

getroffen veiligheidsmaatregelen kunnen echter niet voorkomen dat er een achtal 'omgebouwde' ratten ontsnapt. De misvormde, maar uiterst agressieve en buitengewoon intelligente beesten — zo stoppen ze giftige korrels in pakken muesli — hebben het voorzien op Meg en Tommy. Een heroïsch gevecht volgt, met voor Meg een glanzende hoofdrol, zo wordt duidelijk als we ons even niet door de hier en daar opduikende tikfouten op een dwaalspoor laten zetten. De uitslag zullen we hier niet verklappen: U kijkt het gegeven paard zelf maar in de bek...

Weg met de 'Maand van het Spannende Boek' en de 'Gouden Strop'!

Het wordt nooit iets met Hollandse thrillers

Donderdag is de 'Maand van het Spannende Boek' begonnen. Net als het Holland Festival, maar dat wist iedereen al. Schrijver Peter de Zwaan over de onzin van een publiekscampagne over het spannende boek — elk boek behoort immers spannend te zijn — die geen lezer bereikt. En wat het ergste is: de echte thrillerauteurs leggen zich ook nog eens neer bij de branchevervaging waarvan ze zelf de dupe zijn.

Op 1 juni begon niet alleen het Holland Festival maar ook de Maand van het Spannende Boek. Het Holland Festival zal u niet zijn ontgaan; geen krant, tijdschrift of omroep negeerde het.

Met de maand van het Spannende Boek ligt dat even anders. Een mens moet behoorlijk geïnteresseerd zijn in boeken om er iets van mee te krijgen. Aan de goede bedoelingen ligt het niet. Er zijn folders, er is een speciale huis-aan-huis krant en er is zelfs een geschenk: *In de val* van Dean Koontz.

Toch leeft De maand van het Spannende Boek niet. In voorgaande jaren heb ik er nooit iemand over horen praten en ook in de eerste dagen van deze maand heb ik niets gemerkt van welk soort opwinding ook. Wie zijn jaarlijkse Ludlum nodig heeft om een saai vakantienog erger te maken, die koopt Ludlum en laat hij het daar bij. Hoogstens pakt hij nog een Baantjer mee, je weet maar nooit of de Ludlum niet te vroeg uit is.

In de Maand van het Spannende Boek wordt ook de Gouden Strop uitgereikt. De Strop is jaren geleden bedacht om de aandacht te vestigen op Nederlandstalige thrillerauteurs. De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB), heeft ongeveer dezelfde doelstelling gehad toen ze zich ging bezighouden met de Maand van het Spannende Boek, maar enig resultaat is tot op heden niet bereikt en zal ook niet worden bereikt; daar ben ik heilig van overtuigd.

Afzet

Voor Nederlandse schrijvers die zich met de echt spannende boeken, de thrillers en detectives, bezighouden zijn Maand en Strop

vrijwel zinloos. Dat is vreemd. Dat komt ergens door.

Eerst de Maand.

Enthousiast dat Henk Kraima, directeur van de CPNB, was in zijn toespraak over de Maand! Het gaat steeds beter met het spannende boek, meldde hij. De jaarcijfers laten zien dat de afzet (geen omzet, maar afzet; wat dat is weet ik niet, maar uitgeverij zijn er blij mee) in het genre spannende boeken in zes jaar tijd met 25 procent is gestegen en de omzet met maar liefst 80 procent.

Prachtig!

Maar in de praktijk betekent het dat Nederland zich suf leest in boeken van Ludlum, Grisham en Cook en hoe meer exemplaren van hen verkocht worden, hoe kleiner de kans is dat er ook eens een Nederlands boek van de plank wordt gepakt.

Uitgeverij kan dat niet zo erg veel schelen en de CPNB al helemaal niet. Als de afzetten en omzetten stijgen, is het al lang prima. Een beetje droevig word ik daar wel van. Vooral omdat de CPNB niet van plan lijkt om ook maar één bakken een millimeter te verzetten.

Kauwgom

Vier jaar geleden zorgde de CPNB voor een speciale uitgave die voor vijf gulden te verkrijgen was: een vlot maakwerkje van Frederick Forsyth. Daarna volgden verhalen van Stephen King, Dick Francis en Robin Cook. Kraima toonde zich blij met hen. 'Het was vierjaar gelukt een internationale topauteur c.q. multimiljonair te strikken', zei hij trots.

Precies, multimiljonair. Die mensen zullen blij zijn met de extra aandacht uit Nederland. Ze hebben het echt nodig.

Dit jaar is er een echt geschenk. Van Dean Koontz, ook al zo'n schrijver die naamsbekendheid

van node heeft, wil hij ooit zijn achtste huiskunnenafbetalen. Hij leverde een verhaal dat door een Newyorkse uitgever was afgekeurd.

Die uitgever had kijk op de zaak. Wie *Indevalleest* moet tot de conclusie komen dat het een kort verhaal betreft dat als kauwgom is opgerekt tot 90 pagina's. De eerste 35 bladzijden kunnen worden samengevat op één A-4'tje zonder dat je iets mist.

Is er ook aandacht voor Nederlandse schrijvers? Reken maar. Voor Baantjer, de armoedzaaier onder de vaderlandse thrillerauteurs. De man over wie iedereen zegt: 'Baantjer? Wie is dat?'

Te veel géne

Nu de Strop.

Gelukking hebben we voor de schrijvers van eigen bodem die proberen zoiets als een *thriller-*

genre in stand te houden de Gouden Strop, een prijs van 25.000 gulden die moet leiden tot enig aanzien.

Vorig jaar werd de prijs gewonnen door Maarten 't Hart.

Door wie? Door Maarten 't Hart, die befaamde thrillerauteur. Hij verscheen niet op de dag van de uitreiking. Te veel géne, neem ik aan, en dat siert hem.

Toen een paar weken geleden de nominaties voor de Gouden Strop van dit jaar bekend werden gemaakt, vertelde een jurylid me dat de prijs bij 't Hart terecht was gekomen omdat advocaat Moszkowitz (van dem. Raab-verhalen) er zo over doordramde. Waarom de andere juryleden, onder wie een paar die ik er voor aanzag dat ze kijk op het thriller-genre hadden, zich niet schrap hebben gezet werd me niet duidelijk. Ik denk

dat het komt, omdat het genre opgewaardeerd moet worden. Het heeft een enorme douw gekregen toen het werd ingedeeld bij de 'spannende boeken' (elk boek hoort spannend te zijn) en nu zijn er tegenkrachten aan het werk.

Als we 't Hart een thrillerprijs geven, dan denken de potentiële kopers misschien wel dat thrillers echte boeken zijn; zo'n gedachtegang moet eraan ten grondslag liggen.

Dit jaar is Tim Krabbé genomineerd. Ook iemand met wie je voor de dag kunt komen. Henk Apotheker, René Appel, Charles den Tex en Jacob Vis hebben ook een nominatie gekregen. Maar wie van hen zag ik in een boekenprogramma op de tv? Inderdaad, niemand.

Hoe lang zal het duren voor de vaderlandse thrillerschrijvers op-

staan en zich afwenden van de Maand van het Spannende Boek en de Gouden Strop?

Heel lang, vrees ik. Niemand die ik over dit onderwerpsprekiste vreden. Iedereen ziet de idiotie van de druktemakerij rond Amerikaanse veelverkopers en keurige auteurs als 't Hart. Maar niemand komt verder dan morren.

Daarom wordt het nooit wat met het Hollandse thriller-genre. Daarom zullen Grisham, Koontz en Ludlum de enige zijn die iets hebben aan de Maand van het Spannende Boek. Daarom zullen Gouden Stroppen terecht blijven komen bij heel respectabele schrijvers die ooit eens iets spannends hebben neergepend.

P. de Zwaan is journalist en schrijver van thrillers.

Over de ene flank
 rukken de elektronische
 media op. Over de
 andere komen de
 pocketreeksen
 aangemarcheerd:
 flodderuitgaven
 waaraan ook in de ramsj
 geen eer te behalen valt.

De toekomst van het
 mooie boek
 – prachtruggetje,
 smaakvol schutblad,
 knappe typografie – is in
 gevaar. Wie maakt ze
 nog, de boeken die een
 sieraad voor de kast zijn,
 een genot om vast te
 houden en een lust voor
 het oog. Pleidooi ter
 gelegenheid van de
 presentatie van de Best
 Verzorgde Boeken.

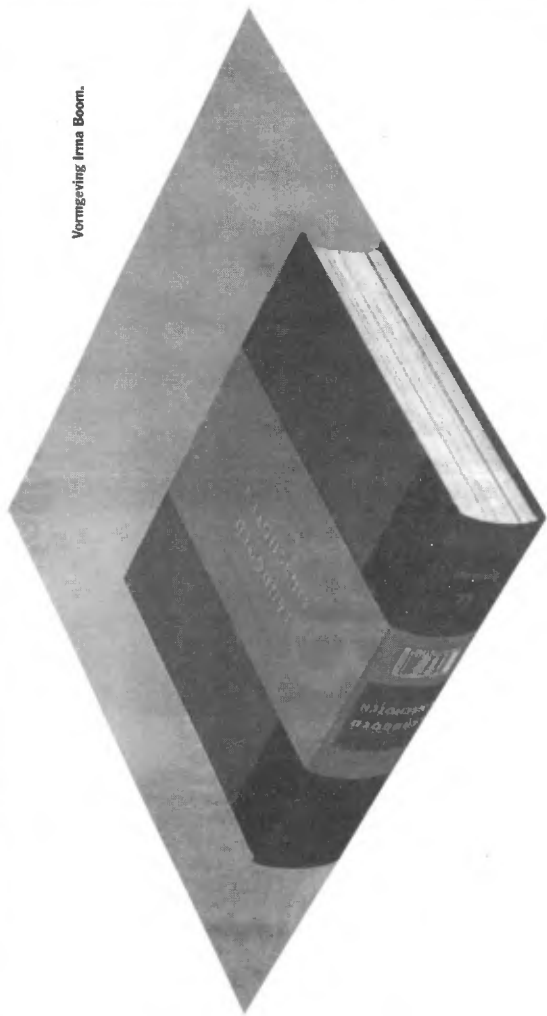
door Hub. Hubben

LIEDEN DIE zich druk maken over de zetspie- gel van een boek, de letter waarin een tekst is gezet, de keuze van het bedrukken papier of de wijze waarop de pagina's van een boek bijeen worden gehouden, zullen binnenkort door hun buren worden nagewezen als hielden zij pythons in hun tuinschaarje. De tijd is niet ver meer dat het lezen en verzamelen van boeken als een bezwa-

neer moeten boeken kunnen vlie- gen? Het bonst maakt het Arma. vertenties stee- vast verge- zeld

gaan de prominent ge- zette tab. j. tab.

Vormgeving Irma Boom.

Een boek is nog geen vliegtuig

bij graag 'een echte lezer' in de jury opgenomen: 'Dat voorkomt de bekromming van modieuze spelletjes met zinledige vormen.' Het kan toe- val zijn.

maar bij de se- lectie van de

baar in pakk van dit door de elektronische media onarmde toekomstbeeld. Moest het boek het de afgelopen dertig jaar al opnemen tegen de televisie sinds kort zorgt de opkomst van Internet, cd-rom, cd-i, en nog een serie andere met onigere afkortingen aangeduid: nieuwe media voor lage rugpijn in de uitgeverkantoren. De verrassende uitkomst van alle gepieker? Nog meer boeken produceren tegen een zo krap mogelijke kostprijs. De lancering van talrijke pocketreken vormt een markant onderdeel van het offensief, en nu al is zonneklaar dat de markt overvoerd wordt door uitgevers die niet achter willen blijven. Een flink deel van de boeken zal te zijner tijd de papieren vooeden, want zelfs De Slechte zal deze papiermassa's niet kunnen verstuiven. En anders treft dit lot de paperbacks waarin uitgevers hun auteurs aanvankelijk onderbrengen, maar die merendeels onverkoopt worden als dezelfde auteurs ook in pocketvorm verschijnen. Anders gezegd: uitgevers cten op deze manier hun eigen fonds op.

De koper van een pocket weet (of ie het ziet is weer wat anders) dat alle waar naar zijn geld is. Maar geldt dit ook voor bijvoorbeeld, de meer dan 150 duizend kopers van *Indische daituren* van Adriaan van Dis? Deze uitgave verscheen in een gebonden editie (f 54,90) en levens als paperback (f 39,90). (Dezer dagen verscheen nog een extra fraai uitgevoerde editie in een kleine oplage voor f 75,-). Aangenomen mag worden dat de paperback-editie verrweg favoriet was bij de kopers. Helaas heeft de uitgever zuinigig gewil-

den doen, want het boek is gelijmd zonder te zijn ingevogd. Het onvermijdelijke gevolg: vroeg of laat valt het boek uit elkaar. Alle uitgevers van literair werk, met Van Oorschot en Coppens & Frenks als uitzonderingen, maken zich schuldig aan deze handelwijze. Een boekhandelaar die zich ooit bij een agent beklagde kreeg als antwoord: "Met die lijm zetten ze vliegtuigen in elkaar." Waarop de boekkenman riposteerde: "Sinds wan-

back en de band bestaat uit een pseudo-limmpersing van papier. Dondert niet, moet de uitgever gedacht hebben, binnen afzienbare tijd wesc immers niemand meet hoe een echt (in limon) gebonden boek eruit ziet en de Van Oorschot fia dat is nou eenmaal zo'n zonderling die wel eens geld toeloft op een boek dat hij uitgeeft. Toegegeven, Arena drukt zijn 'gebonden' boeken op zuur- en chloorvrij papier en beweet meer zorg aan de, zeventijven van het binnenwerk dan De Bezige lijnde, maar ook nog monstreuus Beklagenswaardig haast is de jury van Hugo Claus eveneens alleen typograferde.

Bij die een *seller* als *Beladonna* van De Best Verzorgde Boeken die zich jaarlijks door torens van boeken moet worstelen, waarbij een routineuze dan wel modieuze vormgeving of de boekhouder het laatste woord had. Toch is het de jury ook dit jaar weer gelukt om een keuze te maken en is, even gebruikelijk, ook nu weer het nodige lu- mult ontstaan over haar eindoordeel.

Is het niet al te gemakzuchtig om de met forse subsidie tot stand gekomen kunstcatalogi opnieuw veelvuldig in de hoogte te steken? Mag het niet opvallend heten dat uitgeverij 010 ruim vertegenwoordigd is op de lijst van bekroonde boeken, terwijl 010-uitgever Hans Oldewarnt zit-

ting heeft in de jury? Behoren bibliofiele uitgaven nu wel of niet mee te dingen naar een bekroning? Waaron ontbreken boeken waarvan 'le dertent' beweert dat ze boslist hadden moeten figureren op de eindlijst? Jin waarom blijft de jury hardnökkig en tegen alle kritiek in haar eigen catalogus van het vorige jaar

BIJ DE opvoeding van de tentoonstelling van De Best Verzorgde Boeken in het Stedelijk Museum in Amsterdam werd door uitgeverij De Buitenkant de tekst verspreid van een lezing die voormalig jury-voorzitter van de leden van het exclusieve typografisch genootschap Nonpareil. Bunge blijkt achteraf 'niet onderdeel enthousiast' te zijn over zijn medejuryleden in de jaren 1992, '93 en '94, en hekelte de ongestructureerde discussies over mooi en lelijk. De toenemende invloed van de ontwerper kan hem evenmin bekoren: 'Hoe je het ook

Formgeving Huib van Opstal.

wendt of keert, of je het leuk vindt of niet (en ik vind het niet leuk), de rol van de ontwerper - knucht en aantelhouder, mediaspecialist en kunstpaus, zoals ik hem spottend noemde - is tegenwoordig nu eenmaal bij de produktie van het boek van het grootste belang. Daarvoor zijn drie oorzaken aan te voeren: de technische mogelijkheden zijn zo oneindig groot (door de computer letterlijk oneindig); er is soms te veel geld beschikbaar (zeker voor die massale hoeveelheden gesubsidieerde, non-commerciële uitgaven van musea, overheids- en semi-overheidsinstellingen); en, ten derde, wij hebben ons ontworfeld aan de klemmende voorschriften van Van Krimpens, de Tschicholds en de Morisons. 'Alles mag en alles kan: in die ongelukkige toestand verkeert de uitgever (trouwens, niet hij alleen) en wanhoopig zoeken we naar een vast te gids die ons naar een aanvaardbaar eindresultaat leidt. Daarvoor nemen wij een ontwerper in de arm. Helaas zijn die ongelukkigen meestal uitgerust met een overmaat aan grafische en, nog erger, zelfs aan kunstzinnige kennis, en een ondermaat aan kennis van de Nederlandse taal.

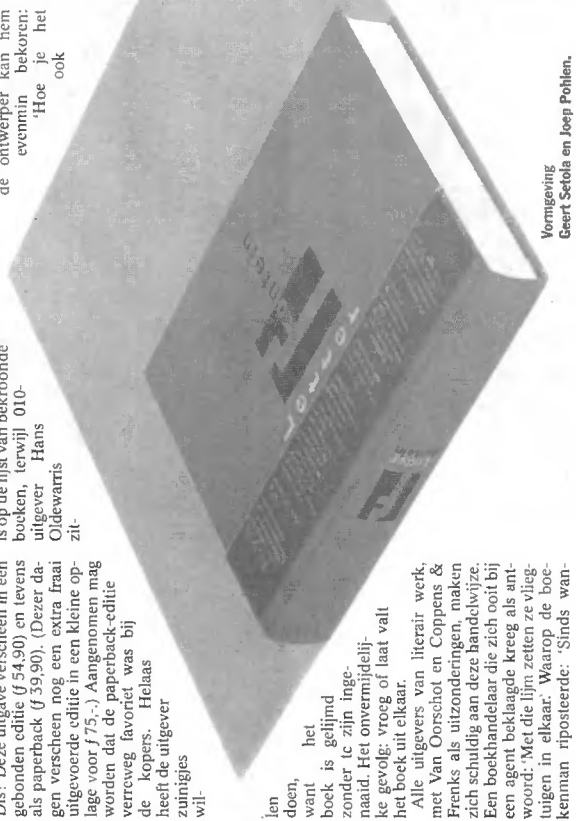
Bunge zelf tot voor kort uitgever van wetenschappelijke boeken, bepleit een actief opsporingsbeleid van boeken die een kans maken, maar niet worden ingezonden; een puntensysteem op basis waarvan alle onderdelen gevalueerd worden; minder gebazel ('fantastisch') en meer hout snijdende argumenten bij de beoordeling van de samenhang tussen vorm en inhoud; een scheiding van commerciële en niet-commerciële uitgaven en het elimineren uit de competitie van kunstenaarsboeken en bibliofiele uitgaven. Tenslotte zag

te maken met het feit dat ontwerpers van het door Bunge omschreven slag voortdijnd in de strabalen belanden. Het volgens de klassieke typografische regels vormgegeven boek - soms gedegen, soms een beetje slecht, maar veel vaker uitermat elegant en sierlijk - domineert de lijst. Opnieuw komen we de boeken tegen van ontwerpers die geen jury, met welk puntensysteem dan ook, kan negeren: Harry N. Sierman met *Bibliotheca Rosenthaliana*; Piet Gerardus met *110 sporen van de aan-garde*; Irma Boom met *Landgoed Linschoten*; een *geschiedboek* (een juweel, aldus de jury), of Bram de Does met *Orlando Furioso*, ontworpen voor de bibliothele Stichting De Roos.

Zelfs wie nog nooit een stripboek van Kuitje openvloeg, zal stilvallen bij het zien van *Essay RG - Het feromeer Hergé*, vormgegeven en geschreven door ontwerper Huib van Opstal. *Op weg naar een Nieuwe Wereld*, een educatief boek over Mondriaan, levert het bewijs dat de Apple Macintosh van het duo Wild Plakken ook met minder zweespalangen toe kan. De getalenteerde Véro Cricks leverde met *Twaalf maal om lekker van te worden* een charmant en handig bedacht kookboekje af. In de bekroonde boeken over typografie bereikt de symbiose van vorm en inhoud in het beste geval haar hoogtepunt. Zowel het in een kloek rode band gevatte *Letterfoirteir* van auteurs/typografen Geert Setola en Joep Pohlen als in *Letterboekje, een overzicht van een & twintig PostScript foris* van Marljin Smeets en Martin Majoor, wijzen de makers helder de weg in het steeds dichter wordende letterbos. *Letterfoirteir* viel onlangs tevens een toonaangevende Duitse prijs ten deel.

Tot in de details verzorgd is *Zilver-type corps 15* dat de briefwisseling bevat die J.F. van Royen en S.H. de Roos voerden over het onderhavige lettertype. Het verfinde ontwerp is van de hand van André Cremer en het is ongetwijfeld mede door deze uitgave dat hij ook de catalogus van De Best Verzorgde Boeken 1994 mocht ontwerpen. Hij gaf het boek een stand formaat en maakte het mooi dwars op.

De Best Verzorgde Boeken 1994. Tentoonstelling in het Stedelijk Museum, Amsterdam. Tot en met 42 november. De gelijknamige catalogus is een uitgave van de CPNB; f 34,50.

Formgeving Geert Setola en Joep Pohlen.

SINTERKLAAS, U BENT VAST WEL GEVOELIG VOOR EEN PAAR SUGGESTIES... (2)

LITERATUUR

Het labyrint van de olijven
Eduardo Mendoza
f 44,90
Uitgeverij: Arena
Absurde personages bewoelen een carnavalsachtig Barcelona, het door voer een meesterlijk parodie op de middeleeuwen.

Mango's en milkshakes
Emeralda Santiago
f 44,90
Uitgeverij: Arena
Over een jeugd in Puerto Rico vol bijgeloof, armoede, Amerikaans imperialisme, ontluikende seksualiteit en oorlog tussen de sekten.

De gnoom van Cork
Chet Raymo
f 49,90
Uitgeverij: Arena
Een poëtische roman over het leven van de dwerg Frank, over de macht van uiterlijke schoonheid en over de illusies en de illusies van de liefde.

Ik schreef welk Youp van 't Hek
Youp van 't Hek
f 15,-
Uitgeverij: Thomas Rap
Van 't Hek magt als geen ander waart 't precies om gaat. En weet dat ook nog eens op zijn zeer eigen, humoristische wijze te verwoorden.

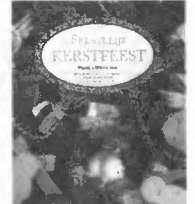
Moppentoppers 2
Ron Brandsteder
f 16,90
Uitgeverij: Tintin
Logisch vervolg op het overweldigende succes van deel 1. Wie de lachers weer op zijn hand wil krijgen, aarzelt niet.

Een boom opzetten
Toon Hermans
f 27,50
Uitgeverij: De Fontein
Het mooiste boek van 't land grootste clown. Een levend kleurrijk samengaan in ontroerende teksten en tekenen.

Beroemde kerstverhalen
Thea Beckman e.a.
f 29,90
Uitgeverij: Van Goor
Verrassingen van twaalf beroemde Nederlandse schrijvers zoals Jan Tardiou, Godfried Bomans en Tonke Dring. Ideaal kerstcadeau.

Feestelijk kerstfeest
Pamela Wardland
f 49,90
Uitgeverij: Terra
Een 256 pagina's dik kerstboek voor het hele gezin. Meer dan 500 kleurrijke en geveerde ideeën voor grappige, gezellige en verrassende kerstfeesten.

GESCHIEDENIS

Een eeuw van uitersten
Eric Hobsbawm
f 49,90
Uitgeverij: Het Spectrum
De Volkekraan: iedereen die ten van de twintigste eeuw wil begrijpen zou dit moeten lezen.

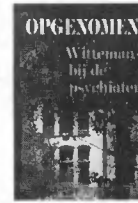
De verbeelding van het denken
Jan Bor & Errit Peternans
f 69,90
Uitgeverij: Contact
Een fascinerende en inspirerende geschiedenis in tekst en beeld van de oosterse en westerse filosofie.

Het ontstaan en het einde van alles
Graham Hancock
f 49,50
Uitgeverij: Tintin
De Grote Sfinks in Egypte, de ontspookkende Tempel van de Zon. Zijn zij het werk van een onbekende hoge beschaving?

Terug naar Negri Pan Erkom
Rudy Koussbroek
f 39,90
Uitgeverij: J.M. Meulenhoff
Een groot essay over de indrukken bij het overdragen van het land van kerstman en zijn kerstverhalen aan de Japanse kampen. (Met ca. 200 illustraties.)

Opgenomen
Witteman bij de psychiater
Paul Witteman
f 34,90
Uitgeverij: Balans
Kan de psychiater je werkelijk helpen? Een voornamelijk psychiater over de macht en onmacht van de hulpverlening.

Dankzij de snelheid van het licht
Maurice de Hond
f 24,90
Uitgeverij: Het Spectrum
Over de gevolgen van de elektronische revolutie voor burgers, bedrijven en overheid.

Het spoor van de monumentale meridiaan
Philip Verheul
f 25,-
Uitgeverij: A.W. Bruna
Philip Verheul maakt een boeiende wandeling langs de Meridiaan van Parijs en vertelt onderweg op enthousiaste wijze over de Franse (cultuur)historie.

Jezus Een reconstructie van zijn leven
Jacques Duquesne
f 39,90
Uitgeverij: Het Spectrum
Een zo volledig, zo duidelijk, zo getrouw en tegelijk zo levendig mogelijke beschrijving van Jesu's leven.

V A N B O E K E N K R I J G J E N O O I T G E N O E G

Uitgevers presenteren zich op Beurs

■ In de Amsterdamse Beurs van Berlage werd gisteren door ruim honderd uitgevers een manifestatie gehouden waarop de uitgeefplannen voor het najaar werden bekend gemaakt. Vers van de Pers was het motto van deze jaarlijkse bijeenkomst. © ANP

Geschminkt als poes, hond of kikker trokken kinderen op dierendag naar Amsterdam voor de opening van de 41e Kinderboekenweek. foto ANP

Als dier naar beestenbende

AMSTERDAM (ANP) - Honden op het toneel. Dat moest fout gaan. Een bruine jachthond, type Pluto, mocht glisteren de 41e Kinderboekenweek openen. Na verschillende pogingen mislukte het. Het touw dat het doek moest openen zat vast.

Technici van de Amsterdamse popentempel Paradiso moesten eraan te pas komen

zodat het boekenfeest alsnog van start kon gaan.

Thema van het de Kinderboekenweek, die tot en met 14 oktober duurt, is beestenbende. De Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) koos dat motto, omdat de openingsdag 4 oktober zou zijn. Op die datum viert de hele wereld dierendag.

Op de officiële opening kwamen kinderen uit het hele land af. Geschminkt als poes, hond of kikker paradeerden ze van theater De Balie naar het belendende Paradiso. Daar zagen ze een voorstelling en mochten ze tekeningen maken, schrijvers interviewen en foto's van zichzelf maken.

zie ook pagina 17

CPNB begint voorleescampagne

'Beestenbende' in Kinderboekenweek

'Beestenbende'. Dat is het thema van de 41-ste Kinderboekenweek die dit jaar heel toepasselijk van start gaat op 4 oktober - Wereldierendag - en duurt tot 14 oktober. De Stichting Collectieve Propaganda voor het Nederlandse Boek (CPNB), organisator van de Kinderboekenweek, wijdt de boekenweek voor kinderen eens in de tien jaar aan dierenboeken. Dieren spelen nu eenmaal een dominante rol in kinderboeken.

AMSTEROAM • GPO

Dit jaar is gekozen voor de dieren die het dichtst bij de lezer staan: de hond en de kat. „Eén op de twee kinderen woont in een huis met één van deze twee viervoeters. En er zijn prachtige kinderboeken waarin honden en katten een voornaam rol spelen”, aldus CPNB-directeur Henk Kraima.

Natuurlijk staat in het traditionele Kinderboekenweekgeschenk hetzelfde thema centraal. Els Pelgrom schreef Bombaaij, over de belevenissen van een hondje in Spanje. Dit boekje is tijdens de Kinderboekenweek gratis verkrijgbaar bij aankoop van minimaal 19.50 gulden aan kinderboeken. Harrie Geelen maakte bovendien een speciale uitgave: het kleurige prentenboekje 'De Kat van Jan'. Dit boekje zal 3.95 gulden kosten.

Uit onderzoek van de CPNB is gebleken dat vorig jaar maar

lieft 84 procent van de scholen inhaakt op de Kinderboekenweek. Vandaar dat er flink wat actiemateriaal is ontwikkeld. Zo worden de komende weken 13.000 lespakketten voor scholen verstuurd, ruim 300.000 huis- aan -huiskranten en 60.000 door Harrie Geelen gemaakte affiches.

Voorafgaand aan de Kinderboekenweek zullen op 1 oktober in Amsterdam de Gouden Griffel voor het beste kinderboek en de Gouden Penseel voor het beste prentenboek van het afgelopen jaar worden uitgereikt. De Griffel gaat zoals bekend naar auteur Ted van Lieshout voor zijn boek 'Begin een torentje van Niks' dat is uitgebracht door uitgeverij Leopold, illustrator Harrie Geelen krijgt de Gouden Penseel voor zijn illustraties in Het Beertje Pipeloentje van Annie M.G. Schmidt, uitgegeven door Querido. Behalve de gouden objecten krijgen de winnaars ieder een geldbedrag van 3000 gul-

den, een bedrag dat sinds 1977 niet is verhoogd. En dat zal ook de komende jaren zo blijven, aldus Henk Kraima. „De CPNB zal met de Griffels en Penseelen niet meedoen aan het circus wie het meeste prestige kan kopen met het grootste prijzenbedrag”.

Voorlezen

Als opmaat voor de Kinderboekenweek begint de CPNB half september met een campagne om het voorlezen aan kinderen te bevorderen omdat dit de ontwikkeling van het kind ten goede komt. „Als iedereen het er over eens is dat taal een cruciale rol speelt in het leven van een mens, is er alle reden om daar zo vroeg mogelijk mee te beginnen. Voorlezen dus”, aldus Kraima.

Hoeksteen van de campagne is De Voorleesgids, een blad van 28 pagina's, dat een overzicht en korte beschrijving bevat van 150 leverbare voorleesboeken, ingedeeld in de ontwikkelingsstadia van een kind. Zo'n 700.000 exemplaren van het blad worden verspreid via consultatiebureaus, kinderdagverblijven en peuterspeelzalen. Ouders kunnen via de folder uit zestien vooraf geselecteerde titels hun favoriete voorleesboek kiezen, dat bekend wordt gemaakt op de Nationale Voorleesdag op 22 mei.

'Ze rook als het kussen in de stoel van de baas'

OP WERELDDIERENDAG, 4 oktober, begint de Kinderboekenweek. Het thema is dit jaar Beestenbende, waarbij de nadruk ligt op huisdieren. Het kinderboekenweekgeschenk *Bombaa!* sluit aan op het thema en is geschreven door Els Pelgrom, een van de beste kinderboekenschrijfsters.

In *Bombaa!* blikt een jong hondje terug op de zomer, waarin het leven voor hem en zijn baas ingrijpende veranderingen heeft ondergaan. Pelgrom houdt het verhaal perspectief vanuit de hond consequent vol. Bombaa ruikt en voelt wat er om heen heen gebeurt en stelt uit die indrukken het verhaal samen.

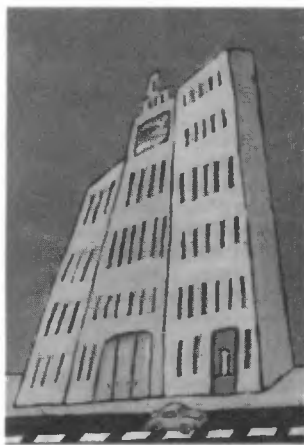
Vanaf het moment dat de hond het meisje Anna ontmoet, voelt Bombaa dat hij net zoveel bij haar hoort als bij zijn baas, want 'ze rook als het kussen in de stoel van de baas'. Stap voor stap ontdekt de hond dat er tussen deze twee mensen een relatie bestaat.

Bombaa! is een mooi geschenkboek, waarin emotionele gebeurtenissen gefilterd worden door het nuchtere verstand van een kleine hond. Het prentenboek dat speciaal voor de Kinderboekenweek is uitgegeven, *De kat van Jan* van Harrie Geelen, is ook al zo'n voltreffer. Jan tekent een kat en schildert een vogel. Hij kan het op zijn tekeningen dag en nacht laten worden. Hij kan de zon laten schijnen, of het laten regenen. Maar het kost hem veel moeite ervoor te zorgen dat de kat de vogel niet opeet en dat zijn maatregelen hen niet ongelukkig maken. 'Wat is er, kat?', vroeg Jan. 'Wat kijk je zielig.' 'Het was leuker buiten de kooi', zei de kat.

Geelen is dit jaar ook winnaar van het Gouden Penseel voor zijn briljante illustraties in *Het beertje Pippeloentje* van Annie M.G. Schmidt. Ook in *De kat van Jan* valt zijn bonte kleurgebruik weer op. Kleine elementen, zoals lettertjes en krasjes met de balpen, versterken de suggestie dat deze prenten door Jan gemaakt zijn.

De afgelopen maanden is er een keur aan fraaie prentenboeken verschenen. Een van de mooiste is *Ik zie, ik zie...* van Jeanne Ashbé. Het is bijna niet mogelijk om de titel in gedachten niet aan te vullen met 'wat jij niet ziet'. En daar gaat het precies om in dit sfeervolle boek, waarin de illustraties op een diepblauwe achtergrond staan afgedrukt.

Ashbé laat een peuter door het huis

ILLUSTRATIE UIT 'IK ZIE, IK ZIE...'

kruipen. Het kind bedenkt wat het voorwerp dat hij ziet, zou kunnen zijn. Dat wordt afgebeeld op een grote prent, bijvoorbeeld: 'Een hele hoge flat met een auto ervoor? Vroeoem!' Op de volgende bladzijde zie je van onderaf een grote boekenkast met een speelgoedauto. Daarnaast is een kleinere illustratie waarop te zien is dat de peuter naar de kast is toegekropen en de inhoud ervan onderzoekt. *Ik zie, ik zie...* is een uitdagend prentenboek, waardoor je anders gaat aankijken tegen de gewone, dagelijkse dingen en dat de fantasie van kinderen zeker zal prikkelen.

Een vrolijk prentenboek is *Sammie Eigenwijs* van Francine Oomen. Met voornamelijk primaire kleuren en in enkele korte zinnen vertelt Oomen het verhaal over een eigenwijs konijntje dat alles zelf kan. Het is avond en Sammie gaat alleen op weg naar school. Ondanks de waarschuwing van zijn moeder raakt hij toch van het pad af. Juist door zijn eigenwijsheid weet hij te ontsnappen aan dreigend gevaar. Toch blijkt er, als hij eenmaal weer veilig thuis is, iets te zijn dat Sammie niet alleen kan. Het verhaal van Oomen is heel herkenbaar en geestig. De prenten knallen van de bladzijden af. Deze werking danken zij vooral aan het kleurgebruik. Wat crop afgebeeld staat, maakt ondanks de felheid een wat vlakke indruk.

Wie van meer lieflijke illustraties houdt, zal *Slaapliedje voor Paddekind*

van Vivian French en Barbara Firth met veel plezier bekijken. Tekst en illustraties zijn geplaatst tegen een pastelgele achtergrond. De kaders worden omrankt door planten en bloemen. Daarbinnen doet een moederpad vergeefse pogingen haar kind in slaap te zingen. Dieren die voorbijkomen, raden haar aan het eens op hun manier te proberen, want 'dat rauwe gekwaak van jou lijkt nergens naar'. Uiteindelijk maakt paddekind haar duidelijk dat ze toch maar beter zichzelf kan blijven. Firth maakte een paar jaar geleden met Martin Wadell samen het succesvolle *Welterusten... Kleine Beer*. Van dit prachtige prentenboek is een speciale uitgave gemaakt, waarin de illustraties een driedimensionaal panorama vormen.

Met bijgeleverde figuurtjes kan het verhaal daarin nagespeeld worden. In een piepklein bijgeleverd prentenboekje staat de volledige tekst. Tussen alle uitvouwbare en openklapbare 'boeken' die de laatste tijd de markt overspoelen en die zelden de naam boek verdienen, valt deze uitgave van *Welterusten... Kleine Beer* op door de zorg waarmee het gemaakt is.

Selma Niewold

Els Pelgrom: Bombaa!

Illustraties: The Tiong Khing. Querido en CPNB; gratis bij aankoop van ten minste f 19,50 aan kinderboeken tussen 4 en 14 oktober. ISBN 90 7433 621 3.

Harrie Geelen: De kat van Jan.

Van Goor en CPNB; f 3,95 tijdens de Kinderboekenweek. ISBN 90 7433 620 5.

Jeanne Ashbé: Ik zie, ik zie...

Vanaf twee jaar. Lemniscaat; f 23,50. ISBN 90 6069 968 8.

Francine Oomen: Sammie Eigenwijs.

Vanaf drie jaar. Van Goor; f 24,90. ISBN 90 00 03053 6.

Vivian French & Barbara Firth: Slaapliedje voor Paddekind.

Vanaf drie jaar. Lemniscaat; f 22,50. ISBN 90 6069 969 6.

Martin Wadell & Barbara Firth: Welterusten... Kleine Beer;

Vanaf 3 jaar. Lemniscaat; f 25,-. ISBN 90 6069 990 4.

FOTO MAURICE NELWAN

Ook de onderscheiding voor een serieus kinderboek kan gepaard gaan met een feestje.

Van Dale junior is beste verkocht

Amsterdam — Geen roman, geen plaatjesboek, maar een woordenboek. Bas Westerweel heeft gisteren in het bijzijn van zo'n vijftig kinderen in De Rode Hoed in Amsterdam de Venz Kinderboekenprijs 1995 uitgereikt. En het bestverkochte kinderboek in 1994 bleek verrassend een informatief boek te zijn: 'Van Dale Juniorwoordenboek Nederlands', samengesteld door Marja Verburg en Monique Huijgen. In voorgaande jaren werd de

onderscheiding altijd toegekend aan een 'leesboek', een titel in het genre van de fictie. Het woordenboek is bedoeld voor kinderen tussen de acht en tien jaar en geeft, naast omschrijvingen, voorbeeldzinnen. Van de junior Van Dale werden in 1994 ruim 32.000 exemplaren verkocht.

Henk Kraima, voorzitter van de Stichting Nederlandse Kinderjury merkte op dat ondanks de opkomst van computers, cd-rom en cd-i, die volgens sommigen juist dit genre overbodig

zouden maken, het informatief jeugdboek bloeit als nooit tevoren.

In de lift

Volgens Kraima zit de verkoop van het Nederlandse kinderboek nog steeds in de lift, wat samenhangt met de invloed van het Kinderboekenweekthema op de aanschaf van kinderboeken.

Onder aanvoering van Bas Westerweel onthulden de kinderen op ludieke wijze de titel van het winnende boek. 'Temid-

den van het feestgedruis, omringd door hun jonge lezers, verklaarden de twee schrijfsters nooit verwacht te hebben dat hun boek zou winnen. De vraag is of het 'Van Dale Juniorwoordenboek' ook hoge ogen gaat gooien bij de verkiezing van de mooiste kinderboeken door de Nederlandse Kinderjury op 13 juni 1995; de schrijfsters hebben er alle vertrouwen in: „We kennen kinderen, die ons boek 's nachts naast hun bed hebben liggen”.

Harlinger Kinderjury voor de laatste keer bijeen

De Harlinger Kinderjury kwam gisterenmiddag voor de laatste keer bijeen en koos 'En de groeten van groep 8' van Jacques Vriens als beste boek (Foto: Dick Manshande)

HARLINGEN - Gistermiddag hebben de leden van de Harlinger Kinderjury hun werkzaamheden afgerond, nadat de boeken 'Straatjongen' en 'En de groeten van groep acht' waren gelezen. Straatjongen is geschreven door Bertie Dohertie en geïllustreerd met tekeningen van Walter Donker

Het boek gaat over Jim, een jongen die weglóopt uit het armenhuis. Zijn ouders zijn dood en hij weet niet waar zijn zusjes zijn.

Hij wordt de slaaf van een gemene man met een hond. Als hij weet te ontsnappen beleeft hij nog meer avonturen. Wij vinden het een heel mooi boek dat je zeker moet lezen. Het is ook leuk om in de Kinderjury te zitten, want je kan allemaal boeken lezen en dan je eigen mening geven. Dit verslag is geschreven Nina Reawarw en Natalie Heevel van de Michaëlschool.

Het tweede verslag is gemaakt van het boek "En de groeten van groep acht". In de Kinderjury hebben wij een boek gelezen met als titel "En de groeten van groep acht". Het boek is geschreven door Jacques Vriens en geïllustreerd door Mance Post. Het boek gaat over een klas die met schoolkamp gaat.

Als meester Siem 's nachts droomt over het vorige schoolkamp, en als ze op de vuurtoren staan iemand roept: "zal ik springen meester", wordt hij wakker. Hij bedenkt dat het de laatste keer is dat hij op schoolkamp gaat, omdat hij met vervroegd pensioen gaat.

Als de klas de volgende morgen op het perron staat, is Nadia er niet. Meester is bang dat ze niet mee mag omdat ze Marokkaans is. Ze komt toch. Meester moet om te zorgen dat ze kan eerst de trein tegenhouden.

Meester Siem vraagt zich af hoe het met Willeke zal gaan, en met Frans. Frans is een stille jongen die vaak gepest wordt. En met de stoere Michiel, die nog last heeft van bedplassen en niet wil dat de klas dat weet.

Als ze op het eiland zijn, wordt Frans door Michiel, Charlotte en Govert erg gepest. Frans loopt weg en Boris en

Flip, een paar oudere jongens die 's nachts van hun camping waren gestuurd en in het schuurtje achter de kampeerderij waren gaan slapen, waren hem gaan zoeken.

Uiteindelijk vindt de klas Frans en wordt het toch nog een leuk schoolkamp. Meester Siem bedenkt dat toen hij meer als dertig jaar geleden begon, hij droomde van de ideale klas met kinderen die altijd aardig voor elkaar waren, ruzies oplosten door er over te praten en juist de zwakkere kinderen probeerden te helpen.

Al snel ontdekte hij dat zo'n klas niet bestond, ruzies, pesten en discriminatie hoorden er nu eenmaal bij. Deze klas komt een beetje in de buurt van het droombeeld dat hij vroeger had.

Het is een grappig en vrolijk boek, dat erg leuk is om te lezen. Jacques Vriens heeft heel veel boeken over school geschreven. Hij is vroeger onderwijzer geweest, en schrijft nu alleen nog maar boeken. Geschreven door Hanneke en Belinda van Middelsein, Midlum.

Keuze van de Kinderjury

Uiteindelijk hebben leerlingen van de volgende scholen gisterenmiddag de uiteindelijke keuze bepaald:

Johan Frischool, Middelsein - Midlum, St. Michaëlschool, Klaas de Vrieschool, Prinses Julianaschool, Theo Thijssenschool, ACW Schepersschool, Jan Ligthartschool en Prins Willem Alexanderschool.

De Kinderjury is gisteren voor de laatste keer bijeen geweest, de stemmen zijn geteld en de uitslag is dus nu bekend.

Er zijn vijf boeken gelezen in zeven weken tijd. Het was dus hard werken voor de Harlinger Kinderjury en dat betrof niet alleen het van de boeken, maar ook werd op iedere bijeenkomst gesproken over de inhoud van de boeken.

De uitslag is als volgt:

1. Jacques Vriens: En de groeten van groep 8
 2. Paul van Loon: De Griezibus 2
 3. Bertie Dohertie: Straatjongen
- Tussen deze eerste drie boeken zat maar één punt verschil!
4. Renate Welsh: Spinazie op wietjes.
 5. Wim Burkunk: Hartjesdag in Amsterdam.

Jacques Vriens kan zeer binnenkort een brief verwachten van de Harlinger Kinderjury met veel brandende vraag over hemzelf en natuurlijk ook over het boek:

Heeft u het echt meegemaakt, heeft het u omdat u leraar bent ook geholpen met het schrijven van dit boek, hoopt u ook dat kinderen gaan nadenken over verschillende dingen, nadat ze dit boek hebben gelezen?

Op deze vraag en nog veel meer hoopt de Kinderjury binnenkort een antwoord te krijgen.

Amarinsk en Fogelien van de Prinses Julianaschool hebben het volgende over Spinazie op Wietjes geschreven: Het gat over een meisje, ze heet Maria en ze komt uit Roemenië. Ze verhuist naar Duitsland. Maar hier wordt ze heel erg veel gepest. Ze heeft hier ook geen vrienden.

Maar op een dag is ze in het park en daar ontmoet ze een mevrouw genaamd Paula. (Ze noemt haar tante Paula) Ze heeft geen kinderen die hier woonden, daarom had ze een kinderwagen met allemaal bloemen en plantjes die ze altijd uitlaait in het park.

Ze worden heel goed bevriend met elkaar en laten ze samen de plantjes frisse lucht geven in het park. Later denken anderen kinderen uit de klas dat ze toch helemaal niet zo stom en raar is als ze hadden gedacht en worden ze al snel vrienden.

BOEKENPRIJS Kinderjury 1995

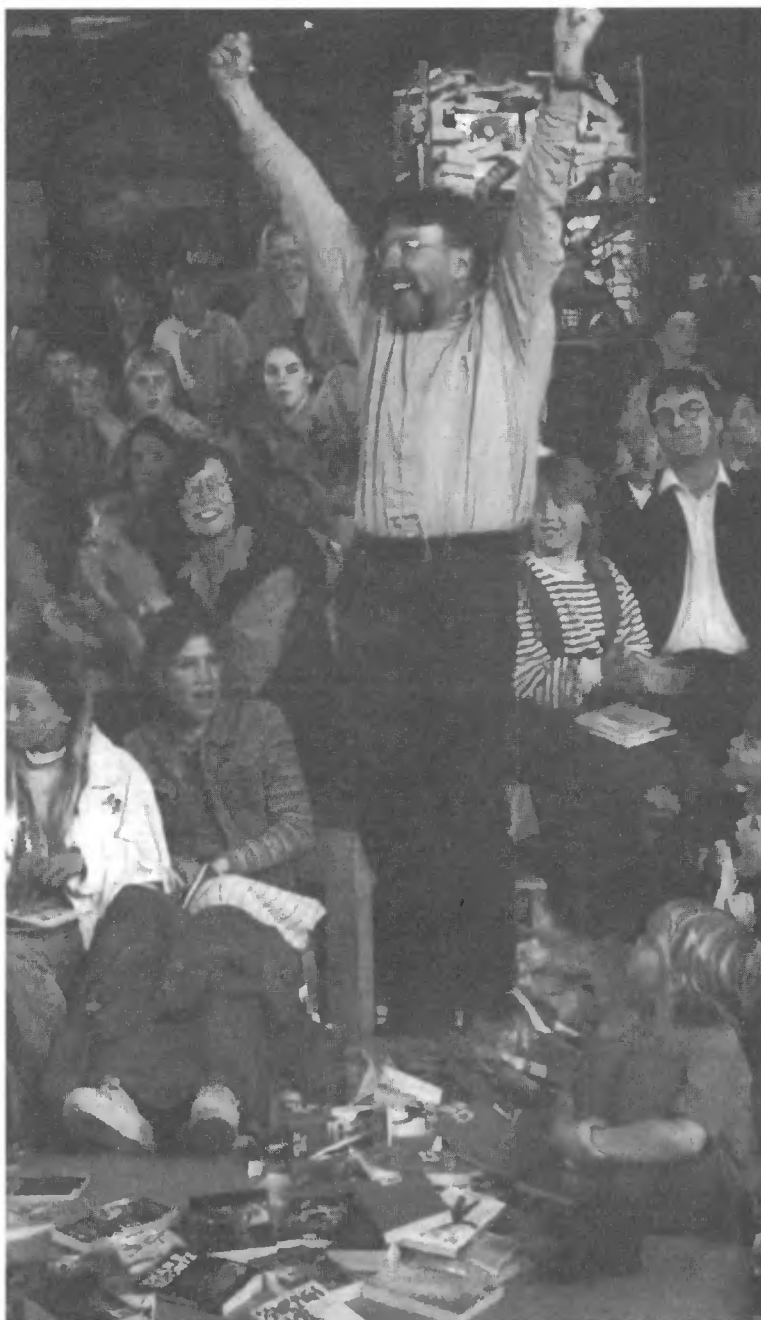
Literaire prijsuitreikingen zijn altijd zwaarwichtige evenementen die gepaard gaan met deftige smokings, avondjurken en champagne. De genomineerden (een gezelschap van schrijvers, uitgeverij en presentatoren) spreken op zachte, eerbiedige toon over de meesterwerken, terwijl ze intussen om zich heen kijken alsof ze van adel zijn, want hoe hard de televisie ook z'n best doet het te gendeel te bewijzen — de schone letteren zijn nog altijd een beetje heilig. Daarom is het wel zo verfrissend dat er aandacht wordt besteed aan kinderboeken, en dat op een zo normaal mogelijke manier. Wat bij boeken voor volwassenen absoluut *not done* is, mag bij kinderboeken lekker wèl: de lezertjes geven hun ongezoeten

mening over de genomineerde werken. Hoewel *De Nederlandse Kinderjury* daarbij geen kunstschaafts-cijferbordjes in de lucht steekt, blijft het evengoed een keiharde nek-aan-nek race en kan er maar één winnaar zijn. Of eigenlijk zijn er drie winnaars: één voor de leeftijdscategorie 6 tot 9 jaar, één voor 10 tot 12 jaar, en één voor 13 tot 16 jaar. Eigenlijk zijn die leeftijdscategorieën een te verwaarlozen formaliteit, want een goed kinderboek hoort net zo goed op het nachtkastje van volwassenen thuis. Het werk van Ted van Lieshout, Ida Vos, Max Velthuis, Miep Diekman, Peter van Gestel, Veronica Hazelhoff en vele, vele andere kinderboekenschrijvers is geschikt voor het hele gezin. *De Nederlandse Kinderjury* zal

in een rechtstreekse uitzending vanuit het Centraal Boekhuis in Culemborg drie boeken bekronen.

Presentator Frank du Mosch ziet erop toe dat de jeugdige juryleden zich aan de regels houden, terwijl Jeroen Kramer erop uit trekt met zijn microfoon; hij gaat langs scholen, bibliotheken en winkels om kinderen te vragen naar hun favoriete boeken. Onverbloemde lofzangen worden afgewisseld met botte kritiek, en die spontaniteit is na alle opgeklopte commotie rond de *AKO*- en *Librisprijs* zeer welkom. Kwetsbare kinderboekenschrijvers mogen hun borst wel nat maken. (KO)

De Nederlandse Kinderjury 1995, Nederland 3, 19:30-20:00 uur

De beste kinder- en jeugdboeken werden gisteren door de Kinderjury in Culemborg bekendgemaakt tijdens een uitzending op televisie. Jaques Vriens werd bekroond met zijn boek 'En de groeten van groep acht'. Te midden van de kinderen gingen de armen van Vriens omhoog.

foto ANP

Annegien Lips vierde op landelijke voorleesdag

Hulst/Utrecht - De twaalfjarige Annegien Lips uit Hulst is gisteren gedeeld vierde geworden tijdens de finale van de landelijke voorleeswedstrijd in Utrecht. Winnares werd Judith Brons uit Almere. Annegien kreeg een 'eervolle vermelding'.

Annegien, leerlinge van groep acht van de Moerschansschool, las drie bladzijden voor uit het boek 'De jongen met de gele ogen' van Margaret Mahy. „Hetzelfde als tijdens de Zeeuwse voorleesfinale,” aldus haar vader J. Lips.

De finale vond plaats tijdens de Nationale Voorleesdag in het Utrechtse Muziekcentrum Vredenburg. De twaalf winnaars van de provinciale voorronden namen hier aan deel. Annegien reisde gistermorgen naar de Domstad, vergezeld van haar ouders en leraren en leerlingen van de school.

Annegien was volgens haar vader 'flink nerveus' voor haar optreden. „Dat kwam vooral omdat juist toen presentator Carlo Strijk (van het programma Hartendieven, red.) haar enkele vragen wilde stellen, de microfoon uitviel. Dat haalde haar een beetje uit de concentratie.”

De jury bestond uit de auteurs Joke van Leeuwen, Marjan Berk

en Max Velthuis en Jeugdjournaal-presentatrice Aldith Hunkar.

Annegien Lips grijpt naast voorleestitel

van onze verslaggever

UTRECHT/HULST - Ze heeft het niet gehaald, Annegien Lips uit Hulst. De leerlinge van basisschool De Moerschans moest dinsdag tijdens de nationale voorleeswedstrijd in het Utrechtse Muziekcentrum Vredenburg haar meerdere erkennen in Judith Brons uit Almere. De dochter van de Hulster huisarts eindigde ergens tussen de vierde en de twaalfde plek. Annegien en haar klasgenoten togen gisteren vol goede moed in een bus naar het centrum van het land. Vlak voor het optreden van de Zeeuws-Vlaamse viel de podium-microfoon uit. Dat was welnig bevordelijk voor de concentratie, geeft haar vader aan, kort nadat de jury onder leiding van schrijfster Joke van Leeuwen de uitslag bekend heeft gemaakt. „Slecht voor de zenuwen.”

Tijdens de landelijke finale las Annegien dezelfde drie bladzijden uit 'De jongen met de gele ogen' (Margaret Mahy) voor als waarmee ze in april de Zeeuwse voorronde won. Voor de onderlinge strijd in Utrecht was dat net niet goed genoeg. De jury bepaalde dat Judith Brons van alle twaalf deelnemers de beste sfeer wist te creëren.

Verdeeld over vier rondes, moesten de jeugdige verhalenvertellers in groepjes van drie het podium op. Tussendoor waren er optreden van de Nederlandse band Two brothers on the 4th floor. Het programma werd aan elkaar gepraat door RTL 4-presentator Carlo Strijk. Ondanks dat de Hulsterse zich niet bij de eerste drie plaatste, ging ze naar huis met een oorkonde en een boekenbon van 75 gulden op zak.

Trouw sponsort Boekenprijs

AMSTERDAM - De Publieksprijs voor het Nederlandse Boek, een initiatief van de Stichting Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) wordt de komende drie jaar gesponsord door het dagblad Trouw. De naam wordt nu Trouw Publieksprijs voor het Nederlandse Boek. Verleden jaar won Tessa de Loo de Publieksprijs met haar boek *De tweeling*. Meer dan 16.000 lezers hebben daarvoor in september en oktober bij boekhandels en bibliotheken stemformulieren ingevuld. Aan deze prijs is 15.000 gulden verbonden.

NEDERLANDSE ROMAN VOERT CPNB TOP-100 AAN

Adriaan van Dis meest verkocht

door INGRID HOOGERVORST

AMSTERDAM, dinsdag
Het best verkochte boek van het afgelopen jaar was 'Indische Duinen' van Adriaan van Dis. In tien maanden tijd gingen ruim 150.000 exemplaren over de toonbank. Dit is een ongekend succes voor een literaire roman en markeert de stijgende belangstelling voor de Nederlandse literatuur.

Dit blijkt uit de lijst van honderd best verkochte boeken die door de Stichting CPNB in samenwerking met uitgeverijen is samengesteld. De lijst werd gisteren tijdens de halfjaarlijkse boekpresentatie van Nederlandse uitgeverijen in de Amsterdamse Beurs van Berlage bekendgemaakt.

Bundel

De best verkochte bundel in dezelfde periode was 'Amah hoela' van Youp van 't Hek, de cabarettier die twee jaar lang lijstaanvoerder was van de Top-100. Bij de buitenlandse literatuur won Isabelle Allendes, 'Paula' (76.000 exemplaren) en in de categorie spanende boeken is de best verkochte John Grisham, 'Het vonnis'. Opvallend dit jaar, aldus de CPNB, is de stijgende belangstelling voor Nederlandse literaire romans waarvan dit jaar 48.000 exemplaren tegen 23.000 vorig jaar werden verkocht. Na Adriaan van Dis vinden we 'De vriendschap' van Connie Palmen. 'De buitenvrouw' van Joost Zwagerman, 'Asbestemming' van A. F. Th. van der Heijden en 'Blauwe maandagen' van Arnon Grunberg.

Ook was er veel aandacht dit jaar voor boeken in de categorie 'Het geestige lichaam en Geest' zoals 'Het geestige lichaam' van de psycholoog René Diekstra (49.000 ex) of 'Yolanda, mijn

verhaal' waarvan meer dan 35.000 exemplaren over de toonbank gingen. De verkoopcijfers van reisliteratuur en sportverhalen liepen dit jaar voor het eerst terug.

Om de interesse van het lezend publiek te peilen stelde de CPNB ook de Trouw Publieksprijs in voor het Nederlandse Boek, waarvoor elke

bibliotheek- en boekhandelsbezoeker tot eind oktober zijn stem kan uitbrengen. Vorig jaar ging de prijs naar Tessa de Loo voor *De tweeling* en in 1993 naar Hella S. Haasse voor haar historische roman *Heren van de thee*. Vanaf vandaag kan in 900 boekhandels in de lande een stem voor deze prijs worden uitgebracht.

DE 25 BEST VERKOCHTE FICTIE TITELS

- 1 Indische Duinen (Adriaan van Dis)
- 2 Amah Hoela (Youp van 't Hek)
- 3 Ergens in de verte (Youp van 't Hek)
- 4 Het vonnis (John Grisham)
- 5 De rainmaker (John Grisham)
- 6 Paula (Isabel Allende)
- 7 De vriendschap (Connie Palmen)
- 8 De buitenvrouw (Joost Zwagerman)
- 9 De vuist van God (Frederick Forsyth)
- 10 De Cock en de sluimerende dood (A.C. Baantjer)
- 11 De Cock en de dode meesters (A.C. Baantjer)
- 12 Over de liefde en andere duivels (Gabriel García Márquez)
- 13 De Cock en 't wassend kwaad (A.C. Baantjer)
- 14 De Daedalus dreiging (Robert Ludlum)
- 15 De meedogenlozen (Tom Clancy)
- 16 Kabouter Kinderversjes (Rien Poortvliet)
- 17 Het Eiland van de vorige dag (Umberto Eco)
- 18 De Celestijnse belofte (James Redfield)
- 19 Onze Vader (Marilyn French)
- 20 Asbestemming (A.F.Th. van der Heijden)
- 21 Ereschuld (Tom Clancy)
- 22 Garfield 23 (Jim Davis)
- 23 Garfield 24 (Jim Davis)
- 24 Blauwe maandagen (Arnon Grunberg)
- 25 Gesloten huis (Nicolaas Matsier)

DE TELEGRAAF BRON: CPNB

■ Adriaan van Dis ...ongekend succes...

FOTO: KIPPA

• Tiny van der Plas: „Theezakjes vouwen is heel simpel; iedereen kan het doen.”

FOTO JAN STADS

Tilburgse verkoopt 200.000 boeken over knutselen met theezakjes

'Ik zie het als een extraatje'

Adriaan van Dis kreeg deze week alle belangstelling, nadat de jongste cijfers van de boekverkoop in Nederland bekend werden. Zijn 'Indische Duinen' scoorde het best de afgelopen achttien maanden met 154.000 exemplaren die over de toonbank gingen. De prestatie van de Tilburgse Tiny van der Plas kan echter wedijveren met de bestseller. Haar 'Toveren met theezakjes' was de topser in de categorie Vrije Tijd.

Door André van den Hul

Ja, ook in haar omgeving werden regelmatig flauwe grapjes gemaakt over knutselen met theezakjes.

Inmiddels lacht de Tilburgse Tiny van der Plas het hardst. Van haar boekje Toveren met theezakjes zijn inmiddels meer dan 50.000 exemplaren verkocht; daarmee staat het op nummer één in de lijst van de meest verkochte boeken (categorie Vrije Tijd) van het afgelopen anderhalf jaar.

Uit gegevens die deze week door de Stichting Collectieve Propaganda van het Nederlandse Boek (CPNB) werden vrijgegeven, blijkt verder dat

een ander boekje van Van der Plas - Zeg het met theezakjes - op nummer twee staat bij de vrije tijdsboeken. Overall in de CPNB-top 100 Non-fictie is Toveren met theezakjes op nummer 6 genoteerd, Zeg het met theezakjes op nummer 19.

Van der Plas (47) is van huis uit origami-docente, maar heeft zich de laatste jaren ook nadrukkelijk bezig gehouden met het vouwen van theezakjes. Voor alle duidelijkheid; het gaat om de buitenverpakking waarin het zakje zit. Meestal gaat het om vruchtenthee. Daarmee worden allerlei figuurtjes gemaakt op kaarten, uitnodigingen en enveloppen.

Vakantie-idee

„Een jaar of drie geleden ben ik ermee begonnen. Het idee is geboren op vakantie toen ik een kennis een verjaardagskaart wilde sturen, maar niets anders dan theezakjes bij had. Ook mijn vriendin Henriëtte van Lunen, die mij vaker helpt met knutselen, raakte enthousiast,” vertelt Van der Plas, af en toe onderbroken door een telefonische felicitatie.

Een uitgever had het Tilburgs knutselgenie vrij snel gevonden, want ze heeft al eerder een boek over papierarchitectuur geschreven. „Ik heb ook eerst nog even met Douwe Egberts contact opgenomen, maar die hadden geen interesse. Ze zeiden mij daar vooral niet te

wachten totdat ik iets van hun zou horen. Dat heb ik dus ook niet gedaan.”

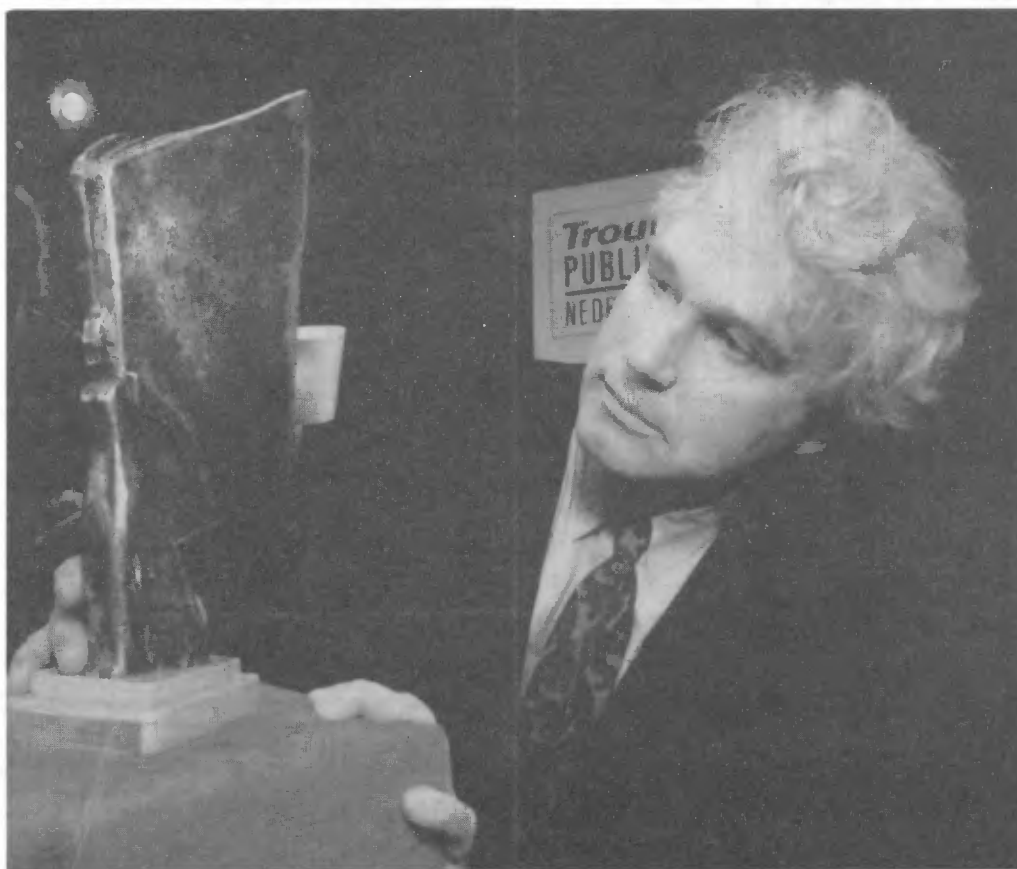
Inmiddels zijn er van de doe-het-zelfboekjes van Van der Plas - naast de twee eerdergenoemde titels zijn er ook nog Originele wensideeën met theezakjes en Kerst met theezakjes - meer dan 200.000 exemplaren verkocht. „Voor deze hobby is weinig materiaal nodig en het kost bijna niets, waarschijnlijk verklaart dat het succes. Het is ook heel simpel; iedereen kan het doen.”

Kleutertijd

Er is nog een vijfde boekje over hetzelfde onderwerp in de maak, maar daarna stopt Van der Plas ermee. „Ik denk dat er dan niet veel nieuws meer te melden is. Wel heb ik nog iets op de plank liggen over knutselen met papier. Ik blijf toch altijd wel bezig met knutselen; dat heb ik al in mij sinds mijn kleutertijd.”

Wie denkt dat de Tilburgse met twee rechterhanden schatrijk is geworden van de verkoop van al haar knutselboekjes, heeft het mooi mis. „Adriaan van Dis zei met 150.000 verkochte boeken gemakkelijk drie ton verdient te hebben. Nou daar kom ik lang niet aan, want met een dubbelte per boek gaat het niet zo snel. Ik zie het als een extraatje, een prijs uit de loterij,” stelt Van der Plas.

Publieksprijs CPNB voor Adriaan van Dis

Adriaan van Dis bekijkt de prijs die hij kreeg voor de roman *Indische duinen*.

FOTO: RICHARD MOUW

door Ingrid Hoogervorst
AMSTERDAM, woensdag
De populaire televisiepre-
sentator Adriaan van Dis
heeft de negende Publieksprijs van de CPNB gekregen. De Nederlandse lezers maakten hiermee duidelijk dat ze 'Indische duinen' het mooiste boek vonden van alles wat er in 1994 en de eerste helft van 1995 is verschenen.

Aan de prijs is een geldbedrag van f 15.000 verbonden en een sculptuur van Jeroen Henneman. Op de tweede plaats eindigde de winnaar van de AKO Literatuur Prijs, 'De vriendschap' van Connie Palmen, direct gevolgd door

het bestverkochte vertaalde boek, 'Paula' van de Chileense schrijfster Isabel Allende.

Deze in 1987 door de CPNB ingestelde prijs, waarbij uitsluitend lezers jureren, wint elk jaar aan populariteit. De afgelopen zeven weken brachten maar liefst 26.570 lezers, ruim 75% meer dan vorig jaar, hun stem uit in boekhandel of bibliotheek. Dat vrouwen meer boeken lenen en lezen, blijkt wederom uit het stempubliek, dat voor 2/3 uit vrouwen bestaat. De meeste stemmen kwamen van lezers tussen de 35 en 49 jaar.

Door de registratie van leeftijd en geslacht op de stemfor-

mulieren krijgt de CPNB een idee van de lezersvoorkeuren in bepaalde leeftijdscategorieën. Uit de stemming bleek dat jongeren tussen 15-24 het liefst 'De Buitenvrouw' van Joost Zwagerman lezen, een boek dat door de critici slecht is ontvangen.

De trendsetters tussen de 25-34 vallen massaal op de spirituele roman 'De Celestijnse Belofte' van de Amerikaanse socioloog en therapeut James Redfield. 'Ashestemming' van A.F.Th. van der Heijden scoort het hoogst bij de veertigers en de stemmen op het winnende boek kwamen vooral van de oudere generatie die voor de oorlog is geboren.

Kun je een boek om een verkeerde reden waarderen? Veel critici menen van wel. De lezer mag een boek niet mooi vinden omdat hij de werkelijkheid erin herkent. Maar uit een enquête van de CPNB blijkt dat vrouwen graag boeken van vrouwen lezen, jongeren worden aangetrokken door boeken die zich op een school afspelen en inwoners van het westen van Nederland vaak kiezen voor romans over de Randstad. „Een boek dat stof biedt tot herkenning moet als zodanig gewaardeerd en gerespecteerd kunnen worden.”

door Reinjan Mulder

In de Nederlandse literatuur is 'herkenning' een gevoelig onderwerp. Dat bleek drie weken geleden weer in de woensdagse literatuurrubriek van de *Volkskrant*. Literatuurredacteur Willem Kuipers liet daar weten dat de juryleden van de AKO-prijs hun oor veel te veel naar 'het grote publiek' hadden laten hangen. 'Het liefst', aldus Kuipers, 'heeft het grote publiek tegenwoordig boeken waarin de schrijver niet — zoals in echte literatuur — zichzelf wegcijfert, als het ware opgaat in zijn stijl, verdwijnt in de door hem zelf gecreëerde taal — om zo des te meer betekenis te kunnen overdragen. Het liefst heeft het grote publiek tegenwoordig boeken waarin de schrijver zichzelf vertoont, zijn persoonlijke behoeftes uitstalt en zo de lezer het genoegen verschaft even in andersmans (innerlijke) huishouding te kunnen gluren.'

Het boek dat de AKO-prijs had gewonnen, *De vriendschap* van Connie Palmen, kon bij Kuipers ook geen genade vinden. Volgens hem ging het alleen maar over Connie Palmen, en zou het 'afdoende' de nieuwsgierigheid naar de schrijfster bevredigen. Literatuur zou, nog steeds volgens de literatuurredacteur van de *Volkskrant*, op deze manier een 'verkleedpartij' zijn geworden, die 'herkenbaar' amusement moest verschaffen waardoor de 'jidelheden' van de lezer en de schrijver 'therapeutische kracht' kregen.

Het valt niet te ontkennen dat er tegenwoordig veel boeken verschijnen waarin de lezer iets uit de werkelijkheid van de schrijver kan herkennen. In de roman *Indische duinen* van Adriaan van Dis vinden we de sporen van het gezin waarin de schrijver is opgevoed, via *Gesloten huis* van Nicolaas Matsier kunnen we de straten nafsien waarlangs de schrijver vroeger naar school ging, en in *Asbestemming* wordt een portret gegeven van de vorige jaar overleden vader van A.F.Th. van der Heijden.

Op een wat hogere, abstractere niveau bieden deze drie boeken ook de gelegenheid een bepaald milieu of een periode te herkennen. Bij Van Dis kunnen lezers met een Indische achtergrond het milieu van de Indische repatrianten herkennen, bij Matsier zal het opgewekte optimisme van de jaren vijftig vertrouwd voorkomen, en Van der Heijden biedt velen waarschijnlijk een bekende blik op het zuidelijke arbeidersmilieu.

De vraag is of dat erg is. Moeten we deze boeken om die reden niet lezen, en als we ze wel lezen, moeten we dan proberen de fragmenten die we herkennen te negeren?

Dat laatste lijkt Kees Fens te suggereren. In zijn vrijdagse *Volkskrant*-column pleitte hij onlangs, weer naar

aanleiding van de AKO-prijs, voor een literatuur die geheel op zichzelf kan staan. Een goede roman, schreef Fens, kan wel op de werkelijkheid zijn gebaseerd maar ordent die werkelijkheid naar een 'centrale visie' die zich kan uiten in de compositie van de roman. Ook Fens vond dat er tegenwoordig veel te veel naar de werkelijkheid achter de roman wordt gekeken: '... er is een roman over een grootmoeder — en het boek is nog riet uit of de echte grootmoeder van de schrijver is een nationale figuur. Wat achter het boek ligt wordt belangrijker geacht dan het boek zelf.'

Fens heeft gelijk als hij stelt dat er tegenwoordig wel erg snel naar de autobiografische kanten van een roman wordt gezocht. Soms staan de schrijver en de uitgever al klaar met onbelangrijke anekdotische achtergrondgegevens voordat iemand daar naar gevraagd heeft. Voor veel romans zijn de gegevens inderdaad van weinig belang.

Maar zijn betoog voor een opwerking van autobiografische elementen tot iets onherkenbaars en hogers, ongeacht het thema en de auteur van het boek, heeft iets preuts. Het doet denken aan de pleidooien die ooit werden gehouden voor het gebruik van 'functioneel bloed'. Een film mocht wel naakte lichamen laten zien, maar alleen als dat ergens goed voor was. De kijkers mochten zich er niet in verlustigen. Op dezelfde manier mag de literatuur nu volgens Fens wel elementen uit de werkelijkheid van de schrijver laten zien, als er maar iets mee gedaan wordt. De werkelijkheid moet naar de achtergrond verdwijnen en niet, vooral niet letterlijk worden genomen.

Als of je een schilder verbiedt een zelfportret te schilderen.

Veel lezers blijken boeken op een andere manier te lezen.

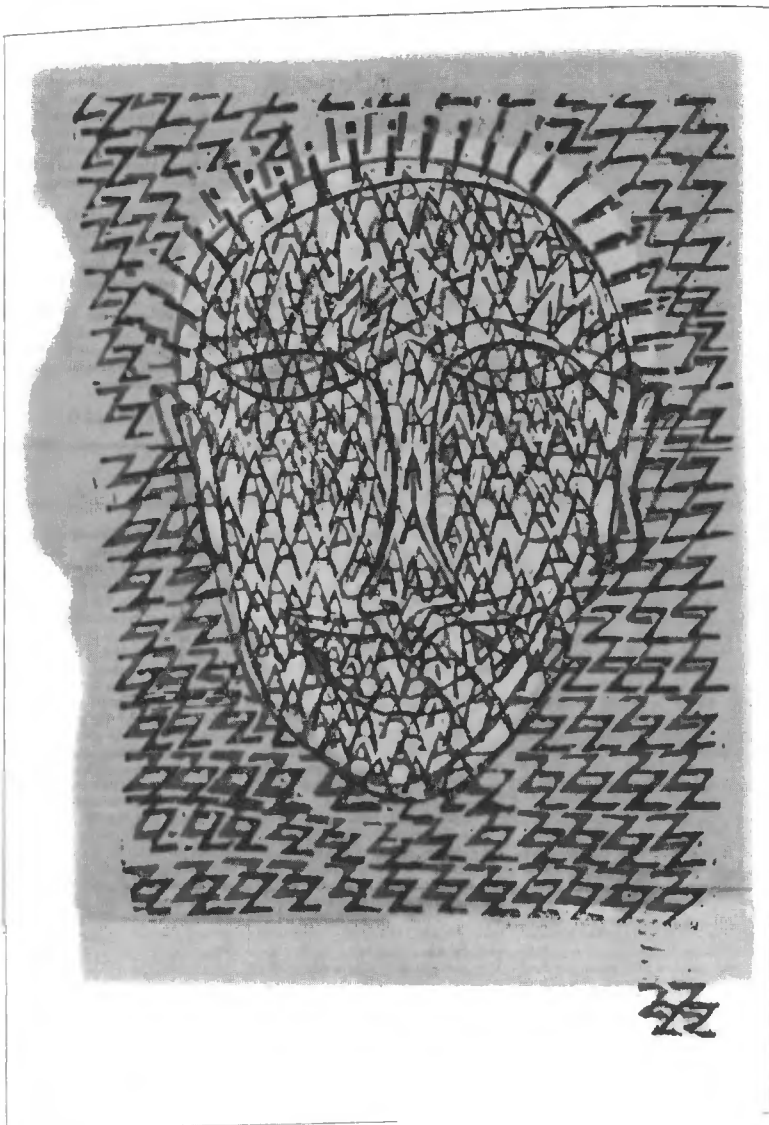
De CPNB, de instelling die zich bekommert om de toekomst van het boek, heeft vorige week een paar opmerkelijke onderzoeksgegevens bekend gemaakt. Het ging om de eerste resultaten van een enquête onder boekenlezers naar hun favoriete boek van het afgelopen jaar. De enquête was opgezet om de winnaar van de Publieksprijs uit te kunnen roepen (Adriaan van Dis met *Indische duinen*), maar interessanter was dat de deelnemers meteen gevraagd werd naar enkele achtergrondkenmerken. Ieder van de 26.000 lezers die thuis, in de bibliotheek of de boekhandel een formulier invulde, kon zijn leeftijd, geslacht en woonplaats opgeven. Zo weten we nu wat voor soort mensen welke boeken mooi vinden en kunnen we wat meer zeggen over de factoren die daarbij een rol kunnen spelen.

De uitkomsten moeten met enige argwaan worden bekeken. De lezers die aan de enquête hebben meegedaan zijn geen doorsnee-lezers. Het uitlezen van een Publieksprijs zal niet elke literatuurliefhebber meteen naar de pen doen grijpen, vooral niet als hij van boeken houdt die bij voorbaat kansloos zijn. Maar het grote aantal inzenders en de titels die zij noemen, voornamelijk literaire titels, geeft wel aan wat in literatuur het vermogen heeft om veel lezers aan te spreken.

Een van de eerste interessante feiten is dat veel van de inzenders vrouwen zijn (67 procent) en van een wat oudere leeftijd. Dat klopt met wat we uit andere onderzoeken weten. Boeken worden in meerderheid door vrouwen en door mensen boven de veertig gelezen. Maar de vrouwelijke lezers blijken ook nog eens de neiging te hebben vooral boeken van vrouwen mooi te vinden, meer in ieder geval dan de mannelijke lezers onder de twintig. In de lijst met de twintig meest geprezen titels die de CPNB nader heeft geanalyseerd komen tien boeken van vrouwelijke schrijvers voor, precies de helft dus, maar deze tien krijgen zonder uitzondering veel meer waardering van vrouwelijke lezers dan de rest. Uitschieters (meer dan 80 procent vrouwelijke aanhangers) in dit opzicht zijn boeken met een vrouwelijke hoofdpersoon die vrouwelijke thema's aansnijden, *Onze vader* van de feministische schrijfster Marilyn French (91 procent), *Paula* van Isabel Allende (86 procent), over een moeder die een dochter verliest, *Wilde Zwanen* van Jung Chang (88 procent), het autobiografische verhaal

Autobiografie van de lezer

De preutse angst voor herkenbaarheid in de literatuur

Illustratie: Olivia Ettema

van drie generaties Chinese vrouwen, *De vriendschap* van Connie Palmen (81 procent), over de vriendschap tussen twee vrouwen, en de thriller *Een Sterke man* van Renate Dorrestein (81 procent).

Curius is verder dat de twee vrouwenboeken die het minst exclusief door vrouwen gewaardeerd zijn, echte moordgeschiedenissen zijn: *De verborgen geschiedenis* van Donna Tartt en *Zwart water* van Kerstin Ekman. Het enige door een man geschreven boek dat wat waardering betreft tussen de vrouwenboeken eindigde was *Gesloten huis* van Nicolaas Matsier, een uit het mannelijk perspectief geschreven geschiedenis van een in een crisis terecht gekomen huisvader. Hier heeft

misschien meegespeeld dat de hoofdpersoon pas na de dood van zijn moeder frontaal met zijn verleden wordt geconfronteerd.

Na deze lijst zal het niet verrassen dat de typische mannenboeken, boeken die meer dan gemiddeld door mannen worden uitgekozen, boeken zijn met een mannelijke hoofdpersoon en een min of meer mannelijke thematiek. In de eerste plaats is dat *Asbestemming* van A.F.Th. van der Heijden en het autobiografische roman waarin de vader-zoon verhouding een belangrijke rol speelt. Verder twee spannende boeken, *De rainmaker* van John Grisham en, op enige af-

stand, de literaire thriller *Vertraging* van Tim Krabbé.

Kijken we naar de leeftijd dan blijkt een soortgelijk fenomeen. Lezers hebben een voorkeur voor schrijvers van hun eigen leeftijd en voor een locatie die bij hun leeftijd past. De enige twee boeken die geschreven zijn door schrijvers onder de 31, *De Buitenvrouw* van Joost Zwagerman en *De verborgen geschiedenis* van Donna Tartt, vinden hun bewonderaars ook vooral in de jongste leeftijdsgroep. En het zal niet toevallig zijn dat zij van de twintig meest genoemde titels ook de enige twee zijn die op een voor jongeren vertrouwde locatie spelen: op een middelbare school en een universiteit. Boeken over de verhoudingen tus-

sen verschillende generaties blijken jongeren veel minder aan te trekken. *Gesloten huis* van Nicolaas Matsier en *Indische duinen* van Van Dis hoeven het van hen niet te hebben, evenmin als *Het meesterstuk* van Anna Enquist en *De vriendschap* van Connie Palmen.

Ten slotte blijken sommige titels een sterke regionale uitstraling hebben. De meeste titels worden in heel Nederland ongeveer even vaak genoemd, maar voor drie titels gaat dit niet op. *Asbestemming* van de Brabander Van der Heijden wordt relatief vaak door lezers in het zuiden genoemd. Het calvinistische *Gesloten huis* van Matsier vindt in het zuiden daarentegen veel minder lezers. En de aanhang van de Zweedse schrijfster Kerstin Ekman blijkt zich te concentreren in het noorden en oosten van het land. Alsof de afstand naar Scandinavië daar wat makkelijker wordt genomen dan in de rest van Nederland.

Voor dit soort cijfers zijn verschillende verklaringen te geven. Schrijvers kunnen door de wetten van de publiciteit het eerst bekend worden in hun eigen groep. Jongeren tijdschriften en -programma's hebben vaak een intuïtieve voorkeur voor portretten van leeftijdgenoten, en een invloedrijk vrouwenblad als *Opzij* geeft bijna uitsluitend aandacht aan vrouwelijke schrijvers, van welke genre dan ook.

Het kan ook zijn dat de schrijvers een zins- en woordgebruik hebben dat afkomstig is uit de eigen groep, zodat deze hen het best aanvoelt en begrijpt. Jongeren schrijven bijvoorbeeld vaak in understatement, ze gebruiken kortere zinnen, Engelse woorden, en hun boeken zijn soms fragmentarischer van opzet dan die van oudere schrijvers. Dat kan maken dat ze voor ouderen minder genietbaar zijn. Op dezelfde manier zouden vrouwelijke schrijvers zich volgens sommigen van 'de vrouwelijke stem' kunnen bedienen, waar veel mannen misschien niet altijd raad mee weten.

Maar naast deze verklaringen moet bij de waardering de herkenning van de inhoud een rol spelen. Uit de enquête blijkt immers dat de grootste verschillen in waardering juist optreden bij boeken die groepsgebonden thema's aansnijden en bij boeken die een personage of locatie hebben waarbij sommige lezers zich thuis voelen. Jongeren lezen boeken die op scholen en universiteiten spelen en waarin mensen van hun eigen leeftijd voorkomen, zuiderlingen houden van boeken die in het zuiden spelen, en westerlingen kiezen voor romans over de Randstad.

Helaas is er door de CPNB-enquête niet verder doorgevraagd, maar het zou me niet verbazen als er nog veel meer verbanden zijn te vinden. Moeders van kinderen lezen misschien graag over de zorgen van moeders van kinderen. Kinderen wier ouders gestorven zijn, zouden wel eens boeken als dat van Matsier en Van der Heijden kunnen kiezen. Veel auteurs die lezingen houden zullen dit aspect in ieder geval uit eigen ervaring kunnen bevestigen. Adriaan van Dis vertelde onlangs na het verschijnen van zijn boek honderden brieven te hebben gehad van lezers met een Indische achtergrond die hun eigen ervaringen en hun eigen sfeer in zijn boek hadden herkend. En Nicolaas Matsier schreef vorige week in deze krant onder de kop 'Dat heb ik ook meegemaakt' hoe vaak hij op lezingen in het land wordt aangesproken door lezers die elementen uit zijn boek hebben herkend. Tot zijn niet geringe verbazing vond hij dat eigenlijk heel prettig.

Het makkelijkst is het om dat publiek, zoals nu in *de Volkskrant* gebeurt, maar meteen te verketteren en te zeggen dat 'de gewone lezer' of 'het grote publiek' altijd om de verkeerde reden van boeken geniet. Je sluit je dan gemakzuchtig aan bij de lecr die ooit door het tijdschrift *Merlijn* is geformuleerd (onder anderen door Kees Fens) en die verbiedt om te kijken of een boek raakpunten heeft met het eigen leven van de schrijver of de lezer.

Maar daarmee misken je de betekenis van een aantal recente autobiografische boeken. Dat ze aanknopingspunten bieden tot herkenning behoort nu juist tot de essentie van deze romans. Bijna de hele shortlist van de AKO-prijs behoort tot die categorie, maar ook een roman als *Gesloten huis*

van Nicolaas Matsier, een aantal boeken van Renate Rubinstein en het werk van G.L. Durlacher en Stephan Sanders. In het buitenland kun je in dit verband denken aan *When did you last see your father* van Blake Morrison, die tijdens het doodsbed van zijn vader zo nauwkeurig mogelijk het gezin waarin hij was opgevoed beschreef.

Uit de shortlist voor de AKO-prijs zou je ook mogen afleiden dat de jury van deze prijs een bijzondere waarde aan dit soort boeken toekent. Maar het vreemde is dat ze weigert dit uitgangspunt onder woorden te brengen. De verantwoording in het juryraport blijft steken in een paar armzalige verwijzingen naar zoiets veilig en vaags als 'kwaliteit'.

Was de jury misschien beducht voor de reacties van het jaar daarvoor, toen sommige niet-professionele panelleden wel hadden laten weten dat ze bepaalde elementen in de genomineerde boeken hadden herkend? Als het 'grote publiek', of de 'gewone lezer' een boek weet te waarderen, zo kon je toen — net als nu weer — horen, dan is het altijd om 'de verkeerde redenen'.

Ik denk dat dit principiële onmogelijk is. Is het denkbaar dat je een boek om de verkeerde reden mooi kunt vinden? Moet je, als de verwijzingen naar een wereld buiten het boek je wat doen, die gevoelens ontkennen en per se op zoek gaan naar iets anders?

Elk boek kun je om veel redenen waarderen, en meestal spelen er een paar redenen tegelijk een rol. Maar er zijn geen redenen die naar hun aard verkeerd zijn. Zinnelijke bekooring kan een rol spelen, prikkeling van het taalgevoel, maar even goed herkenning, of kennisverwerving, of de door *de Volkskrant* zo verachte 'therapeutische werking'.

Wie in *Indische duinen* de sfeer in Nederlands-indische repatrianten herkent, mag daar ongestoord genoegen aan beleven. Wie opgebeurd wordt door het hoogst persoonlijke levensverhaal van Van der Heijden of Isabel Allende, mag dat eveneens. Wie de door de oorlogstrilogie van Pat Barker meer inzicht krijgt in de Eerste Wereldoorlog, moet daarvan profiteren. En wie door het boek van Matsier meer begrip krijgt voor zijn eigen jeugd of voor de calvinistische gevoelsarmoede in de jaren vijftig, moet dat vooral niet laten.

Wat dat betreft was het Franse jurylid Claire Gallois, die vorige week hielp de vertaling van Jeroen Brouwers' *Bezanken Rood* te bekronen met de Prix Médicis Étranger heel wat opener dan de jury van de AKO-prijs. Zij liet de schrijver tijdens de feestelijke prijsuitreiking in Parijs weten het boek vooral te bewonderen omdat ze zelf in een Japans kamp had gezeten. Herkenning was de doorslaggevende reden voor haar waardering geweest, en ze dacht er niet over dat verborgen te houden.

De kracht van de herkenning moet worden genomen voor wat zij is. Niet als enige waarde van de literatuur, spaar me. Literatuur moet nooit als enig doel krijgen de lezer reflectie te bieden op zijn eigen situatie. Boeken kunnen ook inzicht geven in vreemde, andere levens, of meer abstracte thema's aansnijden. Boeken hoeven ook niets te willen. Maar een boek dat stof biedt tot herkenning moet ook als zodanig gewaardeerd en gerespecteerd kunnen worden.

Daarbij kunnen uiteraard verschillende niveaus van herkenning een rol spelen. Een boek dat alleen maar aanleiding geeft tot zwelgen of tot genot of tot haat, zou ik lager aanslaan dan een boek dat de verschillende kanten van een herkenbaar gevoel uiteenrafelt en waardeert. Ik lees wat dat betreft liever *Asbestemming* dan *Bezanken Rood*. Zo lees ik ook liever een goed geschreven herkenbaar boek dan zo'n boek dat slecht is geschreven. Maar dat is eigen aan de literatuur. Geen romans zonder niveauverschillen en het debat daarover.

Net zoals er naast elkaar waardevolle abstracte en niet-abstracte kunst bestaat, zo bestaat er een literatuur die voornamelijk naar zich zelf of naar andere literatuur verwijst en een literatuur die dat niet doet. Het is onrealistisch om er in de literatuur van uit te gaan dat het realistische, het herkenbare altijd bijzaak is.

Goud voor Ted van Lieshout

Door Joke Linders

AMSTERDAM - In het Nieuwe de la Martheater in Amsterdam zijn gisteren de griffels en penselen uitgedeeld voor de mooiste kinderboeken van 1994. De Gouden Griffel voor *Begin een torentje van niks* van Ted van Lieshout, het Gouden Pensel voor de illustraties van Harrie Geelen in *Het beertje Pippeloentje* van Annie M.G. Schmidt, elf maal Zilver en dertien vlag en wimpels.

Boze tongen beweren wel eens dat altijd dezelfde auteurs de prijzen krijgen. En bij oppervlakkige beschouwing lijkt dat ook zo te zijn. Ted van Lieshout is al vijf keer onderscheiden, Harrie Geelen drie maal, Imme Dros kan inmiddels kwartetten met haar griffels en ook Veronica Hazelhoff, Peter van Gestel, Sjoerd Kuyper, Hans Hagen, Simone Schell en Anne Provoost zijn geen onbekenden in prijzenland. Maar een jury is, behalve door haar eigen smaak, altijd gebonden aan het aanbod.

Voor de jongste lezers was het kennelijk moeilijk. Naast het aangrijpende *Mauwje* over de gevolgen van oorlog en geweld dat geschikt lijkt voor zesplussers dan voor zesminners, koos de griffeljury het saai *Raad eens hoeved ik van je hou* van Sam McBratney. De penseeljury die zich niets van leeftijdscategorieën aan hoeft te trekken, gaf al haar penselen aan boeken voor kinderen tot zes jaar.

Verrassende keuzes Griffels en Penselen

Nu zal niemand zich verbazen over de uitverkiezing van Harrie Geelen. De originaliteit en expressiviteit van zijn werk is boven elke twijfel verheven. Maar de Zilveren Penselen voor *Muis en haar vriendjes* van Lucy Cousins en *Zij is altijd de eerste* van Tony Ross zijn bepaald flauw. Niet omdat Cousins vorig jaar al in de prijzen viel en Tony Ross de kampioen van het Nederlandse Zilver genoemd kan worden, maar omdat Annemarie van Haeringen, Philip Hopman en Marti Turnqvist zo met een vlag en wimpel afgescheept moesten worden en de prestaties van Patsy Backx en Alfons van Heusden helemaal onopgemerkt bleven.

In de categorie zes jaar en ouder ging er Zilver naar *Het eiland Klaasje* van Sjoerd Kuyper. Voor de tweede griffel in deze catego-

rie wist de jury vreemd genoeg geen bestemming. Daardoor ontbreekt niet alleen het mooiste boek van 1994. *Mijn vader* van Toon Tellegen, maar schoot de griffeljury zeer te kort in haar taak kinderen en hun ouders wegwijs te maken in het aanbod van het voorbije jaar. Toon Tellegen is weliswaar geen onbekende — zijn dierenverhalen zijn al heel wat keren bekroond — maar *Mijn vader* is zo'n fascinerend nieuw staaltje van zijn kunnen dat het niet op de lijst had mogen ontbreken.

Minstens net zo onbegrijpelijk is de afwezigheid van *De soldatenmaker* van Paul Biegel en *Een verhaal voor Hizzel* van Klaas van Assen. Het eerste is een even mooi als zinvol boek over keuzes die mensen moeten maken, het tweede een eigenzinnig en filosofisch sprookje over recht en onrecht.

Verrassend daarentegen waren de winnaars in de categorie informatieve boeken. Klik ik heb

Ted van Lieshout krijgt van margreet Dolman zijn Gouden Griffel.

Foto Paul Bergen

je van Marije van der Hoeven is niet zomaar een foto-instructieboek. Beelden en begeleidend teksten getuigen van liefde voor de fotografie en grote gedrevenheid kinderen in die vorm van kunst binnen te leiden. Ook *'s Nachts op dak* van K. Schippers nodigt uit tot kijken naar wat er achter de werkelijkheid te beleven is. Zijn visie en taal zijn inspirerender dan die van Marije

van der Hoeven maar gaan ook een beetje over de hooftden van kinderen heen.

Echt gewaagd en vernieuwend is de Gouden Griffel voor *Begu een torentje van niks* van Ted van Lieshout. Voor het eerst in de griffelgeschiedenis ging het begerde goud naar een dichter die zijn gevoelens over dood en verwoerden. De bundel zal ook

met een Gouden Griffel niet tot de best verkochte boeken van het jaar gaan behoren. Dat overkomt dichtbundels nooit. Maar door deze bekroning zullen in ieder geval meer lezers de weg kunnen vinden naar wat taal vermag. En dat levert naast een terecht applaus voor de dichter ook winst op voor de lezers. Als toppunt van feestvreugde heeft uitgeverij Leopold het winnende

boek opnieuw uitgebracht in een gebonden en ingenaaiede editie en drie eerdere bundels van Van Lieshout verzameld onder de titel *Als Van en Och*.

Het prijzenveld overziend kunnen we constateren dat de jury's zich door uiteenlopende motieven hebben laten leiden en op een enkel front een dapper beslissing hebben durven nemen.

Het bestuur van de Stichting CPNB

PER 31 DECEMBER 1995

R. Ammerlaan (Uitgeverij Anthos)
A.J. Heinen (NBB)
R.C.M. Hogenes (De Boekerij)
P.F.M. de Jong (Weekbladpers Groep) voorzitter
Th.P.M. van Meijel (Scheltema Holkema Vermeulen)
penningmeester/vice-voorzitter
Mw. T.J.G.M. Nelissen (Boekhandel Waanders)

Assessoren

R. Luckerhof, namens KNUB/GAU
M.H. Bohlken, namens NBB

Personele bezetting bureau CPNB

PER 31 DECEMBER 1995

Op full-time basis

Bärbel Dorweiler, chef de bureau
Bonnie Dumanaw, coördinator projecten
Mirjam Keijzer, administratie
Henk Kraima, directeur
Anneke Leene, assistent-coördinator projecten
Iris Pronk, medewerkster algemene zaken

Op part-time of projectbasis

Claartje Duynstee, telefoniste, 20 uur
Roelien Heldt, orderadministratie, 20 uur
Yeb Wiersma, telefoniste, 20 uur

Stand op 1 augustus 1996

Iris Pronk heeft de CPNB per 1 januari verlaten. Per die datum is Wendy Wilbers in dienst getreden als medewerkster algemene zaken. Eveneens per 1 januari is Paulien Loerts in dienst getreden als coördinator projecten. Anneke Leene werkt part-time als medewerkster orderadministratie.

Adviesgroepen

Het bureau bereidt de hoofdlijnen van de acties voor na overleg met mensen uit uitgeverij en boekhandel. In de diverse adviesgroepen hebben de volgende personen zitting.

Adviesgroep Publieksboek

Toine Akveld (Unieboek)
Hans van Berkel (Scheltema Holkema Vermeulen)
Peter Guiking (Veen Uitgeversgroep)
Ivonne Koolen (Uitgeverij Het Spectrum)
Hans de Kruif (Bruna)
Marcel Melkert (Vroom & Dreesmann Nederland)
Henk Schuurmans (Uitgeversmaatschappij Tirion)
Jaap Stelloo (Librisgroep)

Adviesgroep Literaire Boek

Peter Brinkers (Magazijn De Bijenkorf)
Klaske Jaspers (De Bezige Bij)
Bastiaan de Jonge (Uitgeverijen Singel 262)

Maria Heiden (Boekhandel Van Gennep)
Harko Keijzer (Uitgeverij Contact)
Nel Mateman-Geleynse (Boek- en kantoorboekhandel
Messink & Prinsen)
Maarten Muntinga (Uitgeverij Maarten Muntinga)
Joost Nijssen (Uitgeverij Balans)
Daan van der Valk (Larense Boekhandel)

Adviesgroep Kinder- en Jeugdboek

Jean-Christophe Boele van Hensbroek (Lemniscaat)
Hens Gottmer (Uitgeverij J.H. Gottmer/H.J.W. Becht)
Irene Hokke (Boek- en kantoorvakhandel Voskamp)
René Hollaers (Boekhandel Van Kemenade & Hollaers)
Ary Langbroek (Em. Querido's uitgeverij)
Guillaume Nivard (De Kinderboekwinkel)
Margriet Obers (Nawijn & Polak/boekverkopers)
Martine Schaap (Van Holkema & Warendorf)

Op de najaars-ledenvergaderingen van de GAU en de NBB zet de directeur de plannen voor 1996 en de volgende jaren uiteen.

De CPNB in andere overlegorganen

Stichting Lezen

De Stichting CPNB is vertegenwoordigd in de Adviesraad van Stichting Lezen.

Stichting Nederlandse Kinderjury

De Stichting Nederlandse Kinderjury is een initiatief van CPNB, NPS en NBLC. De CPNB bekleedt op dit moment de voorzitterszetel in het bestuur van de stichting.

Tekst: Just Enschedé
Productie: Adriaan de Jonge
Druk: Grafax, Zaandam

Op verzoek van Stichting Lezen voerde de CPNB opnieuw de publiciteit voor het voorleeskampioenschap en organiseerde de landelijke finale, tijdens de Nationale Voorleesdag op 23 mei in Muziekcentrum Vredenburg te Utrecht. Onderdeel van deze dag was het symposium 'Ouders, school en lezen', dat in samenwerking met sss tot stand kwam.

De jury, bestaande uit Marjan Berk, Aldith Hunkar, Joke van Leeuwen (voorzitter) en Max Velthuijs, koos Judith Brons van basisschool De Lichtboei in Almere-Stad tot nationaal voorleeskampioen. Als eerste aan de beurt, kreeg zij de zaal in haar ban met een fragment uit *De vloek van Polyfemos* van Evert Hartman.

De uitvoering van de organisatie van de landelijke finale was in handen van Adviesbureau Van Keep te Uithoorn.

Vers voor de Pers

In 1995 vormde de Beurs van Berlage twee maal het decor voor Vers voor de Pers. De voorjaarseditie vond plaats op 6 februari en de najaarseditie op 4 september. Hoewel het aantal mogelijke locaties voor Vers voor de Pers er eigenlijk te beperkt is, blijft de voorkeur van de CPNB uitgaan naar Amsterdam als plaats van handeling. Het almaar aanzwellende leger freelancers van persorganen en vooral van omroepprogramma's is met een evenement in Amsterdam met de meeste kans op succes te benaderen. Deelname en bezoek aan Vers voor de Pers bleven stabiel. Het is onverminderd zaak om de formule en de uitwerking nauwlettend te bewaken.

De Best Verzorgde Boeken

De Best Verzorgde Boeken heeft tot doel een informatie- en reflectiepunt te zijn op het gebied van het ontwerp, de verzorging en de technische productie van het boek, een medium waarvan de fysieke ontwikkeling zich, zonder dit instituut, aan de waarneming zou onttrekken enkel en alleen doordat de omvang van de boekproductie dit feitelijk onmogelijk maakt.

Het aantal ingezonden titels voor De Best Verzorgde Boeken bedroeg 365 (vorig jaar 353). Daarvan konden er veertig genade vinden in de ogen van juryleden Jacques Janssen (ontwerper), Hans Oldewarris (uitgever), Saskia van Omme (drukker), Ootje Oxenaar (ontwerper, voorzitter) en Frank Tiesing (museumdirecteur). Aan deze veertig voegde de jury vijf bekroningen hors concours toe.

André Cremer ontwierp de catalogus die, met een juryrapport dat de persoonlijke signatuur van de juryvoorzitter draagt, gepresenteerd werd tijdens een feestelijke middag in het Stedelijk Museum Amsterdam, op 22 september. Daar ontvingen ook de be kroonde vormgevers en uitgevers hun oorkonden. Het Koninklijk Verbond van Grafische Ondernemingen reikte aan leden-bedrijven die bij de totstandkoming van de be kroonde boeken betrokken waren geweest, plaquettes uit. De expositie van De Best Verzorgde Boeken in dat museum duurde tot en met 12 november. Daarnaast was de selectie van de jury te bewonderen op de tentoonstelling 'Buchkunst In-

ternational' tijdens de Frankfurter Buchmesse (11-16 oktober) en in het voorjaar van 1996 in Leipzig.

De Best Verzorgde Boeken kon in deze vorm tot stand komen dankzij het ministerie van OCenW, de Mondriaan Stichting en het kvgo. Omdat de Mondriaan Stichting daarbij ten tweede male een korting op het subsidiebedrag toepaste, werd de realisatie van een catalogus in 1996 onzeker. Inmiddels heeft het ministerie van OCenW zich bereid verklaard om voor dit jaar niet alleen de jurering maar ook publicatie van de catalogus mogelijk te maken.

Overige activiteiten

Maandelijks verzorgde de CPNB de samenstelling van de Trouw Kinderboeken Top-12, gebaseerd op opgaven afkomstig van twaalf kinderboekwinkels. De Top-12 vermeldt in vier leeftijdscategorieën de drie best verkochte kinderboeken van de afgelopen maand.

In januari verscheen de nieuwe activiteitenkalender van de CPNB, een overzichtelijk affiche ten behoeve van alle vakgenoten. Verspreiding geschiedde via Boekblad.

Tijdens de Frankfurter Buchmesse (11-16 oktober) bemande de CPNB opnieuw een kleine stand, bij wijze van steunpunt voor vertegenwoordigers van de Nederlandse media.

In het najaar verspreidde de CPNB via de boekhandel 95 000 exemplaren van een speciale editie van De Republiek der Letteren naar scholen voor het Voortgezet Onderwijs.

Financieel

Het boekjaar 1995 is afgesloten met een positief resultaat van f 10 000,-. Dit is toegevoegd aan de Algemene Reserve. De kerncijfers van 1995 zijn:

	1995	1994
(bedragen x f 1.000,-)		
Algemene Reserve	914	903
Bestemmingsreserves	597	447
Resultaat (positief)	10	7

Inkomsten

NBB/GAU vaste bijdragen	1.202	1.185
Basisactiviteiten	3.012	2.800
Overige activiteiten	883	903
Subsidies, sponsoring e.d.	666	387
Overige inkomsten	402	333

Uitgaven

Bureaunkosten	973	962
Basisactiviteiten	3.892	3.394
Overige activiteiten	1.034	1.170
Diverse lasten	4	35
Bestemmingsreserves	113	42

Naast de subsidies ad f 666 000,- voor CPNB-activiteiten is voor de Stichting Nederlandse Kinderjury f 100 000,- extern geworven. Daarnaast heeft de Stichting CPNB door samenwerking met derden ter waarde van circa f 740 000,- aan materialen en diensten genereerd.

stelde oplage op peil bleef (260 000 exemplaren, tegen 252 000 in 1994). De oplage van de huis-aan-huiskrant liep terug tot 328 000 exemplaren (vorig jaar 441 000).

De samenstelling van de brochure met lessuggesties voor het basisonderwijs was dit jaar voor het eerst in handen van Schrijvers School Samenleving. Daarmee werd afscheid genomen van Herman Kakebeeke, die zich vele jaren lang op voorbeeldige wijze van dit lastige karwei heeft gekwet. De basisscholen bestelden opnieuw ruim 12 000 exemplaren.

'Beestenbende wint 't van De leeuwekoning', kopte Boekblad op 13 oktober. Het is één van de indicaties dat de Kinderboekenweek 1995 effectvol is geweest. Vooral tijdens de eerste week rapporteerden boekwinkels aanzienlijke omzettingen. Annie M.G. Schmidt, Paul van Loon, Sam McBratney, Imme Dros, Carry Slee, Sjoerd Kuypers, Ted van Lieshout en Jacques Vriens werden in stapels verkocht.

Het profiel van de Kinderboekenweek vertoonde dit jaar één witte plek: na het afhaken van de Melkunie is het niet gelukt om opnieuw een sponsor aan de Kinderboekenweek te verbinden. Het zoeken naar een nieuwe sponsor wordt voortgezet.

Griffels en Penselen 1995

De toekenning van Griffels en Penselen heeft tot doel de aandacht van ouders en kinderen te richten op het hoogwaardige, nieuwe kinderboek.

Voor het eerst in de geschiedenis werd de Gouden Griffel toegekend aan een bundel oorspronkelijke poëzie voor kinderen. Het was Ted van Lieshout die dit overkwam met *Begin een torentje van niks* (Leopold).

De Griffeljury bestond uit Harry Bekkering (voorzitter), Lodewijk Deleu, Maria van den Heuvel, Dolly Jansen, Henk Peters, Theo de Ruiter, Margriet Veeneman en Carolien Zilverberg. De jury kende naast de Gouden Griffel in totaal negen Zilveren Griffels toe, aan Imme Dros, Veronica Hazelhoff, Marije van der Hoeven, Sjoerd Kuypers, Sam McBratney, Anne Provoost, Rascal, Simone Schell en K. Schippers.

In het jaar waarin hij voor de Kinderboekenweek het prentenboekje en het thema-affiche tekende, verwierf Harrie Geelen ook het Gouden Penseel en wel voor zijn nieuwe illustraties bij *Het beertje Pippeloentje* van Annie M.G. Schmidt (Em. Querido's uitgeverij).

De Penseeljury was samengesteld uit Lien Heyting (voorzitter), Carole de Mooij, Mariet Numan, Noor Ronz, Ron van Roon, Paul van der Steen, Emo Verkerk en Gerda de Visser. Deze kende Zilveren Penselen toe aan Lucy Cousins en Tony Ross. Er waren zeven Vlag en Wimpels van de Griffel- en drie van de Penseeljury.

Nadat de CPNB de bekroningen op 30 mei wereldkundig had gemaakt, volgde op zondagmiddag 1 oktober in het Nieuwe de la Martheater in Amsterdam de uitreiking van de prijzen. CPNB-voorzitter Pieter de Jong nam deze taak op zich, waarna de laureaten plaatsnamen op een felrode canapé om zich te onderwerpen aan een diepte-interview van Margreet Dolman.

De Nederlandse Kinderjury

(i.s.m. NBLC en NPS)

De Nederlandse Kinderjury heeft tot doel zo veel mogelijk kinderen kennis te laten nemen van het aanbod aan kinderboeken en hen aan te zetten tot kritisch lezen.

In verband met de herinrichting van het derde televisienet trok één van de oprichters van de Kinderjury, de VARA, zich in het verslagjaar terug uit het bestuur van de Stichting Nederlandse Kinderjury. De NPS werd bereid gevonden de opengevallen plaats in te nemen.

Evenals in 1994 vormde de uitreiking van de Venzprijs het startschot voor de Nederlandse Kinderjury: Marja Verburg en Monique Huijgen ontvingen de prijs als samenstellers van het *Van Dale Juniorwoordenboek* (Van Dale Lexicografie, De Ruiter/Educatieve Partners), dat met ruim 32 000 verkochte exemplaren verreweg het best verkochte nieuwe kinderboek van 1994 was. De prijsuitreiking vond op 1 februari plaats in De Rode Hoed in Amsterdam. De publicitaire weerklank van de uitreiking viel dit jaar tegen, omdat juist in die dagen de wateroverlast in de Betuwe op zijn heftigst was.

De verpakkingen van Venz-hagelslag bevatten verwijzingen naar de Kinderjury en dit, in combinatie met de uit vorige jaren al bekende inspanningen, leidde ertoe dat de grootste jury van Nederland opnieuw in omvang toenam. Zonden er vorig jaar ruim 31 000 kinderen in, nu waren er ruim 37 000 die lieten weten wat hun vijf favoriete nieuwe boeken van 1994 waren.

Bij de groep van 6 t/m 9 jaar was *Ridder Schijtebroek* van Carry Slee (Van Holkema & Warendorf) het meest populair. In de groep van 10 t/m 12 jaar scoorde Jacques Vriens het hoogst met *En de groeten van groep acht* (Van Holkema & Warendorf) en bij de oudsten, 13 t/m 16 jaar, ging de prijs voor het tweede achtereenvolgende jaar postuum naar Evert Hartman, ditmaal voor *De vloek van Polyfemos* (Lemniscaat).

Naast de prijswinnaars kregen drie maal vier boeken het predikaat 'getipt door de Nederlandse Kinderjury' mee. Het waren boeken van Thea Beckman, Caja Caze-mier, Bies van Ede, Mieke van Hooft, Hanna Kraan, Paul van Loon (2x), Peter Jan Rens, Lydia Rood, Dyan Sheldon, Carry Slee en Dolf Verroen.

De bekendmaking van de prijswinnaars vond plaats in een speciale tv-uitzending van nieuwe partner NPS op 13 juni. Deze uitzending kwam tot stand met financiële steun van het ministerie van OCenW op advies van Stichting Lezen. De opnamen hadden drie dagen tevoren plaatsgevonden in het Centraal Boekhuis te Culemborg.

De Nationale Voorleesdag

Voor de tweede maal organiseerde Stichting Lezen het nationale voorleeskampioenschap. De deelname nam, vergeleken met het eerste jaar, flink toe: er waren 890 basisscholen (in 1994 471) die een beginronde organiseerden. Daaraan namen rond de 20 000 kinderen uit de groepen 7 en 8 deel. Na de lokale, regionale en provinciale voorronden bleven er twaalf kandidaten over.

Stichting CPNB
Keizersgracht 391
1016 EJ AMSTERDAM
Postbus 10576
1001 EN AMSTERDAM
TELEFOON 020-6264971
TELEFAX 020-6231696

